DE
Græcæ Ecclesiæ Hodierno Statu
EPISTOLA.

Authore *Thoma Smith*, Ecclesiæ *Anglicanæ* Presbytero, Collegii B. *Mariæ Magdalenæ* *Oxon*. Socio.

Editio Secunda.
Ab Authore longè Auctior & Emendatior.

LONDINI,
Væneunt apud *Mosem Pitt*, & *Samuelem Carr*, in Cœmeterio D. *Pauli*,
A. D. MDCLXXVIII.

AMPLISSIMO VIRO,

D. *JOSEPHO WILLIAMSON*

EQUITI AURATO,

SERENISSIMÆ

REGIÆ MAJESTATI

A

SECRETIS STATUS

ET

A SANCTIORIBUS CONSILIIS,

NECNON

Societatis Regiæ Londinenſis, ob Scientiam Naturalem promovendam, ſub initiis Inſtaurati Regni, Auſpicato Inſtitutæ,

PRÆSIDI.

CHARITAS
Fr. Th.
L. Sa.
M.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

Libellum hunc, quem, ut importunis quorundam amicorum qui hac de re acriter quidem quotidianisque pene convitiis mecum egerint efflagitationibus quoquo modo satisfieret, ante triennium Oxonii *typis* Sheldonianis, *favore & auspiciis plurimum reverendi in Christo Patris ac Domini D.* Joannis *Episcopi* Oxoniensis τȣ̃ Πάνυ, *in publicam lucem extruseram, jam denuo limatum recoctumque in manus tuas redditurus, cum ea quæ facilioris magisque explicitæ enarrationis gratia, ubi styli aut obscuritas aut angustia id mereri videbatur, altera hac editione subinde interseruntur, paucula sint vixque in censum referri debeant, de expuncta prorsusque omissa, qua infantes recens natos sola vini*

Eucharistici specie donari asserueram periodo, te paucis monendum officii esse mei plane duco. Idem sane non unus alterve Romanæ communionis obscuri homunciones, sed majorum gentium Scriptores non minus ingenii & eruditionis fama apud nos celebres quam apud suos fide, quotquot argumentum hoc sibi tractandum susceperint, adeo expresse tantaque cum confidentia iverunt assertum, ut nisi quod veritas ut ut modesta in totum nolit opprimi, deploratissimi ingenii quenquam haberi juxta eosdem pene necesse sit, qui vel minimum ausit refragari. Horum verba prolatis tabulis referre non videbitur inconsuetum. Ita Joannes Matthæus Caryophilus *titulo tenus Archiepiscopus* Iconiensis *in refutatione Pseudo-Christianæ, ut ille loquitur, Catecheseos* Zacharæ Gergani, *quam* Romæ *typis & impensis Congregationis de propaganda fide A. C.* 1631. *in Lingua Græca vulgari edidit, pag.* 126. Ἐν ἐλέγχῳ τῆς ΚΑ βλασφημίας. Τὸ πλέον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν σήμερον κοινωνοῦσι τὰ βρέφη τοὺς φανερὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν βάπτοντας μόνον τὴν λαβίδα, καὶ

ἐγ.

ἐγγίζοντας τὰ χείλη τοῦ βρέφους μὲ τὸ αἷμα μόνον καὶ πιστεύουσιν ὅτι μόνον τὸ αἷμα νὰ σώνῃ διὰ κοινωνία σωστὴ τῶν βρεφῶν. h. e. *Eodem Authore Paraphrasta*-- Certum est communionem infantibus dari in Ecclesiis publice à Græcis solo sanguine, nimirum intingendo eorum labella, talemque Communionem à Græcis haberi pro sufficientissima. *Idem in censura confessionis fidei editæ a* Cyrillo Lucari *Patriarcha* Constantinopolitano, Romæ 1631. 8o *pag.* 49. *eadem fere verba repetit:* Græci ad hunc diem infantibus etiam communionem dant, intingendo tantum labella eorum modicissimo sanguine, & communionem hanc infantibus sufficientissimam credunt, *h. e.* Græce, *prout illa verba ab eodem Authore redduntur*, Ἐν ἀποδοκιμασίᾳ καὶ κατακρίσει τῆς Κυρίλλου ὁμολογίας Romæ 1632. 8o *pag.* 99. Ἐθιστοὶ τοῖς Γραικοῖς μέχρι καὶ σήμερον μεταδιδόναι τῆς θειοτάτης κοινωνίας καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀρτιτόκοις βρέφεσιν ἐπιστάζομένου τοῖς ἁπαλοῖς χείλεσιν αἵματος ὀλίγου, καὶ ταύτην αὐτοὶ ἡγοῦνται κοινωνίαν αὐταρκεστάτην. Jacobus Goarus *ordinis FF.* Prædicatorum *in commentariis in* Εὐχολόγιον *Græcorum*,

 pag.

pag. 374. b. *ubi postquam Hugonis Victorini verba citasset quæ hoc modo desinunt, nempe*, ergo (si sine periculo fieri potest) juxta primariam Ecclesiæ institutionem Sacramentum Eucharistiæ in specie sanguinis est tradendum quæris; *immediate subjungit*, quod & factitant Græci: nam cochleari, quod λαβίδα dicunt, sacro sanguine intincto, guttulam è calice eductam pueri lingua exsugendam apponunt. *Denique* Leo Allatius *vir sane* Græce *eruditissimus, sed quem, dum in adversarios quoscunque animose invehitur, sæpe sæpius transversum rapit mala animi intemperies*, De Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione, *lib.* 3. *cap.* 9. *sect.* 6. *pag.* 1049. Eucharistiæ Sacramentum, in quo verum Christi Corpus & verum sanguinem profitentur in pane fermentato conficiunt: & sub utraque specie sumunt, qui communicant in Ecclesia: quod etiam pueris & infantibus sub unica specie vini concedunt. *Horum vero testimoniis, quibus nihil aut expressius aut testatius in cujuspiam rei controversæ veritatem firmandam dici potuisse*

primo

primo aspectu videtur, nisi de testibus tanquam inidoneis & malæ prorsus fidei in nuda facti relatione submovendis quispiam postulaverit, appendicis loco subjungam, quod mihi dum Parisiis *agerem in colloquio cum quodam* Græcæ *Ecclesiæ Episcopo, quem illic conveneram, habito contigerit. Cum ille, hac de re consultus, vinum Eucharisticum solummodo infantibus in os exhiberi in cochleari exsugendum acriter & dogmatice, quasi omnes ritus Ecclesiasticos, qui hodie in usu sunt, penitissime edoctus, contendisset, quo viri impetum aliquatenus coercerem, submonui verba* B. Salvatoris, *quæ apud S.* Joannem *cap.* vj. *occurrunt innuere videri, eandem percipiendi Sacramenti sub utraque specie necessitatem omnibus & singulis impositum iri (neque enim infantes illic excipiuntur, neque ipsi Laicos ab integra communione arcent) se a difficultate, qua premebatur, hoc ludicro commento egregius cavillator expediendum credidit, infantes nimirum præ tenellæ ætatis infirmitatibus carnis vescendæ neutiquam compotes esse, eamque non esse proprium eorundem*

ali-

alimentum, quasi stomachi ad Sancti panis vel unicam particulam digerendam non satis caloris in se habuissent.

Unde vero iste zelus & haec confidentia ritum hunc Graecis vendicandi ortum habuerint, quibusque de causis praxin hanc quasi certissimam omnisque dubii expertem admitti adeo impendio velint, quos supra allegavi Scriptores, neque obscurum est neque incompertum. Hoc enim modo Ecclesiae Romanæ, *quam mutilati Sacramenti & violatae institutionis* Christi *ream peragunt ipsi quoque* Græci, *honori optime consultum videbatur. Pari enim ratione* illis *vinum Laicis ac* his *panem infantibus subtrahere fas erit: quasi hoc in utriusque Ecclesiae excusationem, modo* Græci *id sensissent, aliquo cum juris praetextu debuisset proferri. Illud in praesenti controversum nolo, nec hujusmodi litibus memet immisceo. Cum quaestio sit, uti loquuntur,* de facto, *Testes alterius partis, quorum maxime interest suos ritus nosse, in medium producam, deinde ritum hunc breviter & enucleate explicabo, ad quem si paulo accuratius*

tius attendissemus, error iste, quem erravimus, facile caveri potuisset.

Metrophanes Critopulus *protosyncellus Patriarchæ bis Ecclesiæ* Constantinopolitanæ, *& postea ad Thronum* Alexandrinum *evectus, qui olim* Oxonii *studuit*, ἐν ὁμολογίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, *disertissimis verbis integram infantum communionem asserit*, cap. 9. p. 98. Helmestadii 1661. 4º Μετέχουσι πάντες ἑκατέρου εἴδους τῶν ἐν τῇ δεσποτικῇ τραπέζῃ· τοῦτ᾽ ἄρτου φημὶ καὶ τοῦ ποτηρίου, Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ λαικοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὰ τὰ βρέφη ἀρξάμενα εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· μετέχει τοῦ λοιποῦ ὁσάκις οἱ γονεῖς βούλονται. Omnes eorum, quæ in mensa Dominica sunt, utramq; speciem participant, panis inquam, & calicis : Ecclesiastici & Laici, viri & fœminæ. Quin imo infantes ipsi, incipiendo statim a sacro Baptismate, deinde quoties parentes volunt, participant.

Archiepiscopus Tiberiæ *urbis* Thraciæ, *ubi* Macedoniam *attingit, prope* Strymona *sitæ, a me ante biennium in collegio nostro sententiam Græcorum hac de re rogatus, quod antea inter colloquendum protulerit, ita scripto*

con

confirmavit,--Οἱ ἡμέτεροι θειότατοι Πατέρες διετάξαντο, ὅτι μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὁ νεοφώτιστος ἀξιέσθω τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου, ἵνα γένηται ἓν μέλος μετ' αὐτοῦ, δηλονότι τέλειος Χριστιανὸς, ἐπεὶ καὶ συμμέτοχος ἐγένετο τῶν δυὸ μυστηρίων. *i. e.* Divinissimi nostri Patres Sanxerunt, ut post sanctum Baptismum recens Baptizatus ad gratiam participationis Corporis & Sanguinis Domini admittatur, ut unum membrum cum ipso fiat, nempe perfectus Christianus, postquam duorum Sacramentorum fuerit particeps. *In eandem sententiam quoque consensit tum frequenti colloquio, tum literis ad me datis Reverendus D.* Josephus Georgirenes Archiepiscopus Samius, *qui Ecclesiæ in usum* Græcorum, *hodie Londini commorantium nuper exstructæ hodie præest, cujus verba ita se habent:* οὐ μόνον ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, μικροί τε καὶ μεγάλοι κοινωνοῦσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ δυοῖν εἰδοῖν ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ βρέφη ἤδη βαπτισθέντα προσφερόμενα ἐν τῷ ναῷ πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ

ἅγιον

ἅγιον ποτήριον, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ αἷμα καὶ σῶμα τοῦ Σωτῆρος εἰς λεπτὰ μόρια, καὶ λαβίδιον ἀργυροῦν ἐν τῇ δεξιᾷ ἀναλόγως τῷ στόματι τοῦ βρέφους, λαμβάνουσιν ὀλίγον τοῦ αἵματος ἔχοντος ἐν ἑαυτῷ ἀληθῶς καὶ τὸ σῶμα. Καὶ γὰρ ἐν τῷ λαβιδίῳ ἐστὶ ψιχία λεπτομερῆ, ἅπερ ἀρκεῖ πρὸς τὴν μετάληψιν τοῦ ἁγίου σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς παράγγελμα, τὸ ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Non ſolum viri & mulieres, juvenes & ſenes, puſilli & grandævi, de Corpore & Sanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſub utraque ſpecie communicant, ſed etiam ipſi infantes ſacro fonte abluti & in Eccleſiam ad Sacerdotes allati. Hi vero, ſacrum calicem, in quo ſanguis eſt, & corpus Salvatoris in minutas partes diviſum, ſiniſtra, & argenteum cochlear dextra tenentes quod ori infantis congrue adaptari poſſit, paululum de ſanguine in ſe corpus vere habente inde tollunt. Etenim in cochleari ſunt quædam minutiores micæ: quod abunde ſufficit ad participationem ſancti Corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Juxta ipſius mandatum, qui carnem meam comedit, & ſanguinem meum bibit, ille in me manet, & ego in illo.

Sed

Sed pluribus testimoniis neutiquam opus erit, cum modus iste hunc sacrum ritum conficiendi si paulo exploratius examen subeat, rem det evictissimam.

Cum solis Clericis elementa post consecrationem seorsim percipere ex hodierno usu fas sit, in communione Laicorum panis consecratus in minutissimas partes fractus divisusque calici immiscetur, ut utrorumque simul fiant participes. Calix autem communicantibus neutiquam datur in manus, ut quod intus latet commixtum pitissando exhauriant: quippe illum apud se semper retinet Sacerdos, qui Cochleari margaritas unam aut plures, vino supernatantes educit, & inde in os cujusque ad hæc sacra mysteria admissi immittit, hac verborum formula.

Μεταλαμβάνεις (*seu* μεταλαμβάνεταί σοι) τὸ τίμιον καὶ ἅγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφησιν τῶν ἁμαρτιῶν σου καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Participas (sive a te participantur) pretiosum & sanctum corpus & sanguinem Domini & salvatoris nostri Jesu Christi in remissionem peccatorum tuorum & in vitam æternam.

Ad

Ad hunc modum integram adultorum communionem fieri in propatulo est: cum ergo in eundem calicem immergatur cochlear vino intingendum, quod illico eductum in os infantuli immittitur, quali arte aut cura vino immistæ particulæ separabuntur? pariterque neutiquam fieri posse videtur, quo minus quædam micæ, utpote panis fermentati, qui solutioris est contexturæ & maxime friabilis, quæ ob exilitatem sensum fugiunt, cavitate cochlearis, licet perquam leviter madidi, adhærescant.

Aliud quoque monendus es, Lector, antequam dimittare; me in tot annis antequam exstrueretur S. Sophiæ *templum, numerandis*, Codinum, *quem tum præ oculis habebam, secure nimis & fide quasi prodiga secutum fuisse; cum e* Cedreno *aliisque, qui longe arctius a jactis fundamentis ad ejus Encænia intervallum assignant, satis liqueat, istud* Græculorum *recentioris ævi purum putum figmentum esse. Hæc ut noris mea interesse putavi, in cæteris censuram tuam, modo cum judicio & absque omni invidia ac studio partium fiat, æquo animo laturus.*

Quod

Quod jactanter aut temere a me dictum credi nolim. Cum enim per integrum hoc compendium, veritati, quantum in me erat, litarem, si forte in quibusdam errasse compertus fuero, ejusctemodi propositi auctoramento, si non plane munitus, saltem excusatior minusque debitæ reprehensioni obnoxius videbor. Vale, Lector, teque exorari patere, ut apud D. Christum communem omnium in illo credentium, ut ut ob pauculas in ritibus plane adiaphoris aut dogmatibus levioris momenti male fundatas dissensiones sibi invicem quam maxime infestorum, Salvatorem, pro orbis Christiani pace & concordia, pro fidei vere Catholicæ in partibus infidelium *propagatione & incremento, pro denique afflictissima* Græcorum *gente Tu & ego junctis precibus, iisque quidem importunis, intercedamus.*

E Collegio B. *Mariæ Magdalenæ Oxon.* vj. Julii, MDCLXXVIII.

T. S.

Amplissimo

AMPLISSIMO

ET

INSIGNISSIMO VIRO,

D. *JOSEPHO WILLIAMSO*[N,]

EQUITI AURATO,

PRIMARIO STATUS

SECRETARIO,

ET SERENISSIMÆ

REGIÆ MAJESTATI

A

SANCTIORIBUS CONSILIIS.

Ad Authorem.

STromata dum referunt alii, nugasque Orientis,
Queis pretium a nostris moribus esse solet :
Quam sunt dissimiles merces, quam pluris emendæ,
Quas reduci debet docta caterva Tibi !
Turcarum mores, regnique arcana tremendi,
Ruderibusque Asiæ templa sepulta patent.
Urbs titulo & pompa veteris quondam æmula Romæ
Pulchra situ, scriptis pulchrior illa tuis.
Se partem esse tui sentit gens Græca *laboris,*
Barbariemque suam desinit inde queri.

THO. CRADOCK A.M.
Coll. Magd. Soc.

AUTHORI LIBRUM

De Ecclesiæ Græcæ.

Statu Edenti.

DIgnum Animo, Vir Docto, Tuo pietatis amorem
Cernimus & quam Relligio Tibi publica curæ est;
Dum pulchro rerum ac vocum discrimine nectis
Sparsas Relliquias, & sacri semina cultus
Quem fovet, hoc nostrum non usque infamis ad ævum,
Græca Fides. Quanta defluxit origine? Quales
Egit radices? quas nondum insana revulsit
Turcarum rabies. Non inclementia Cœli
Aspera, degeneri non obstitit indole tellus,
Paulina quin planta manu semel insita, in auras
Protrudat latos facili de cortice ramos.
Occulto crescentem ævo petit invidus hostis,
Et cum radices penitus convellere fixas
Se toties vanis norat conatibus ausum;
Protenus immittit falcem, nascentia carpit
Germina, spem fructus gemmanti in flore retundens.
Frustra at fallaces meditatur credulus iras.
Tantum hinc luxuriem tenera sub fronde tumentem
Depascit, nova progenies pendente sub ictu
Nascitur, atque animam prius arcto carcere clausam
Elaxat fissa signata in stirpe cicatrix.
Sit depressa fides, sit conculcata, ferantque
Scommata Christicolas levibus ludibria ventis:
Immoti adversis poterunt occurrere sannis,
Qui crates, qui ferre cruces, & quicquid ubique est
Carnificinæ artis. Frustra vim miscet, & iras
Ambiguas; frustra fremit, indignatur, & omnes
Induit Invidiæ formas, superesse fateri
Cogitur usque aliquid Divini Nominis osor,
Quod vires astusque hominum contemnit inanes.
Quorsum hæc? Nasutos videor me audisse susurros,
De conchis etiamnum hodie nitidisque lapillis
Occinitis fusi tam stricta fronte Triumphos?

Usque

Usque adeone pium est, Fideique Charisma, perenni
Fatorum opprobrio damnari?
Ultra millenum sol circumvolvitur orbem
Ex quo diluvies cæcis erupta lacunis
Turcica grassari cœpit, lateque minaces
Contorquere vago atque insano vortice fluctus.
Templa Domosque tulit, parilemque Ecclesia sortem
Cum Regnis passa est, immani absorpta profundo.
Si sua sit Christo cordi, quod creditis omnes,
Religio, hisce etiam cur naufraga subsidet undis?
Cur sola antiquæ restant vestigia famæ?
Qualia forte Helices Buræve Achaides olim
Jactarunt, nostrisve Ultonia fingit Iernis;
Qua submersa lacu vel adhuc se ostendere nautæ
Mœnia, turritasque ferunt sudo æquore moles,
Pulchras quondam urbes, nunc magni nominis umbras,
Atque hæc, spe tumidi, sponte emersura, ruinis
Nescio qua sacra hinc illinc virtute coactis,
Spondent. Incerta farragine mista per omnes
Sparsa plagas Doctrina, utcunque absurda, novisque
Et quam ridiculis figmentis structa, triumphos
Erigit, imbellemque fidem & servilibus aptam
Mentibus in tenebras atque antra latentia cogit.
Insensum hic mulcere Deum paupercula turba
Furtivis satagunt precibus, votisque lacessunt
Numen inauditis, dum Turcica Luna furentes
Per sylvas, per agros, perque omnia prodigit æstus.
His similes quicunque ausus jactare querelas,
Quas aut Impietas, aut Mens male conscia finxit,
Projicit ampullas vacuas. Nondum arida, nondum
Effœta est Fidei virtus. Suus ordo, suique
Militibus Christi Ductores, forsan & ipsis
Romanis exosa Fides, quod sæpe fefellit
Exploratrices tam pura atque integra flammas.
Quam juvat antiquos Ritus! quam Templa tueri!
Sic calamo depicta Tuo, ut vel inutilis omnis
Sit manus Artificis, sculpturaque tarda recedat.
Pulchra quidem: ut quæcunque animo, Vir Docte, sagaci
Moliris, nostræ interea non indiga laudis.

DELAMOTTE A. M.
Coll. Magdal. Soc.

Ad Authorem.

UT *calamo descripta Tuo rediviva triumphat*
Græcia! ut antiquos reparari sentit honores
Cladibus Augusta, atque ipsis Veneranda ruinis!
Qualis adhuc superest mediis interrita Turcis!
Ipsam Barbariem Romamque impune procacem
Eluctata diu, consurgit elastica Virtus,
Et plaudit Pietas vivax & nescia flecti.
Dum cordi est aliis fallaci credere famæ,
Et tuta Eoas lustrare indagine terras,
Longinquum moliris iter, neque pectoris æstus
Terminat Oxonium, *atque ipsos invisere Fontes,*
Antiquamque magis gaudes exquirere Matrem.
Olim qualis erat! Quantis stipata Catervis,
Deliciis superum! Terræque Erebique tumultus
Fortiter ausa pati: dum Crux insignia Lunam
Turcica contemnens, Mithramque Oriente verendum,
Spes belli pacisque fuit, tutamen utrisque;
Victricesque inter lauros serpsere Tiaræ;
Dum passim exhibuit cœlis spectacula digna
Martyr, & insolitos Acies Thebana triumphos.
Cum Constantinum tandem sibi nacta Patronum
Æternam sibimet posset spondere quietem,
Proh cœli ignotas methodos & lubrica fati
Culmina! prorumpens Arabum metuenda ruina
Ingruit, involvens communi Templa procella.
Quam cito dein rigidi deferbuit ardor honesti!
Quam sibi dissimilis! quantumque effœta vigorem
Decoquit, antiquæ memor & satis invida sortis,
Schismaticæque cadit Mater sacra præda furori!
Hæc tibi felici calamo perstringere curæ est,
Quæque reposta Oriens rerum magnalia nobis
Jampridem invidit, Genio reserata sagaci
Eruis in lucem. Quam Te Præcone superba
Græcia conclamat, quanti est sic posse videri!
Qualiter Ars æquos modulos normamque decori
Observans, Naturæ aliquod mirabile textum
Mimica in exiguis satagit simulare tabellis,

Hin

Hinc manus inceptis impar lassata vacillat,
Multaque pro genio variat, miscetque chimæras,
Partibus inde aliis genuina expressa venustas
Æmulaque Artificis splendent imitamina dextræ:
Archetypos sic Græca refert Hierarchia cœlos
Languidule, paucas sic exprimit usque figuras,
Vivida Divinæ monstrans signacula mentis.
Quamvis cana fides labet, & primæva fatiscat
Religio, quamvis fingat sibi Jura novella,
Nota tamen restant veteris vestigia formæ,
Authoremque probat vel adhuc rudis Ectypa Numen.
Hæc Te palma manet, quod, qui latuere, recessus
Pandis, & ignotas Adytos gazasque recludis.
Prælibata manu nulla molimina tentans.
Hinc Asia exesis caput exerit alta columnis,
Quæque Oriens pridem cecinit miracula mundi
Instaurata stupet, Te Vindice, Templa: Sacellis
Moscheas parere jubes, Solymæque Medinam.

R. Russel. A.M.
Coll. Magd. Soc.

Authori

Authori.

GRæcia non queritur priscæ dispendia pompæ,
Quam pia luxuries vel malesana dedit.
Usque tuis prodit Sceleton venerabile Scriptis;
Nec fama antiqua est visa ruina minor.
Barbariem reliquo quæ dudum objecerat Orbi
Græcia, ne fiat barbara, cura tua est.
Ipse ruinosam reparas, revocasque sepultam;
Et pulchrum e denso rudere surgit opus.
Nemo Thessalicæ laudet certamina pubis:
Vix sacro dignus nomine lusus erat.
Pulchra magis victrix pietas spectacula præbet:
Plures Athletas annua festa probant.
Floret adhuc pietatis honos, afflataque Virtus
Turcarum infausto sidere semen alit.
Tu Genti inspergis perituræ grande decorum:
Te descriptorem Græcia prisca velit.

Phillippus Clerke *A. M.*
& Coll. Magd. Soc.

DE
ECCLESIÆ GRÆCÆ
STATU HODIERNO
EPISTOLA.

Vir Insignissime & Præstantissime,

QUam longe diffundatur extra Patriam contribulesque, quorum angusto limite æstuat neutiquam coercendus, divinus ille & vere Christianus amor, quo pectus tuum plurimum flagrat; tum ex innumeris penè aliis, iisque minime fallacibus indiciis, tum potissimum ex illa solicitudine, quam de *Græcis*, sub jugo miserrimæ servitutis hodie ingemiscentibus, prodis ostendisque, diu est, ex quo

mihi ſit compertiſſimum. Non dignior ſanè homine Chriſtiano cura, nec ſincerius certiuſve veræ pietatis indicium reperiri poterit, quàm meminiſſe illorum ſortis, non ſine illo, qualem eſſe decet, mentis affectu, qui, licèt eò miſeriarum hodiè redigantur, ut inter tot humanarum viciſſitudinum ſeculis retroactis exempla huic geminum non exſtitiſſe, nec quicquam horridius deploratiuſve animo fingi poſſe facilè & meritò quidem credendum habeam, fidei Chriſtianæ retinentiſſimi haud ignobilem Eccleſiæ Catholicæ, ubi ubi per univerſum terrarum orbem diſſeminatæ, partem adhuc-dum conſtituunt. Itaque dum hâc opellâ, quam in præſens meditor, quo Pietati Tuæ magis allubeſcat, pro virili allaboro, illa ipſa pietas rem non omninò malè proceſſuram eſſe mihi ſatis ſuperque ſpondet, cui ſecuriſſimo eſſe licet, honeſtum illud, quod ſanctè præ me fero, propoſitum aliquale apud te pondus & authoritatem ad veniam impetrandam habiturum, ſi quid invitò & incautius quidem peccavero, ſi rem, quantum fieri oportuit, non præſtitero, ſi denique imbelles conatus langueant

&

& planè deficiant, ſcopumque, ad quem illos mente integrâ, licet tremulâ indoctâque manu, pro ſacerdotii, quo aſpirante Divinâ miſericordiâ fungor, ratione direxerim, neutiquam aſſequantur. Sed ne exſpectationi Tuæ, quod dignitas tua non patitur, & à moribus meis planè alienum eſt, fraudem facere videar, in ipſis Epiſtolæ initiis meâ maximè intererit, ut noris, Eccleſiæ *Græcæ* hiſtoriam à me non ſuſceptum iri. Argumentum illud, in quo exornando felici à quibuſdam nuperis ſcriptoribus hactenus deſudatum eſt induſtriâ, ut ipſe quoque tractem, non ambitio, non vires mihi ſuppetunt: quippe nobilius eſt, quam ut id aggredi audeam, amplius diffuſiuſque, quam ut id complecti vel minimum ſperem. Hic ideo tantum præcipuorum dogmatum, quibus hodiè fidem Chriſtianam explicatum eunt, rituumque ac cæremoniarum, quibus in officiis ſacris peragendis utuntur, ſeriem exhibebo: illa ex Confeſſionibus fidei, *Græcæ* Eccleſiæ nomine editis publicique juris factis, has è Liturgiis Euchologiiſque petiturus. Quicquid deinde ipſe, dum inter illos in Urbe prin-

cipe degerem, tum familiari converſatione, qua aliqui ex Epiſcopis plurimum reverendis & ſacerdotibus me perquam humanitus dignati ſint, tum propriis, quales quales erant, obſervationibus edoctus, in adverſaria conjecerim, id quod ad hodiernum *Græcorum* ſtatum ſpectat, in brevem commentariolum de induſtria contractum (pompam enim voluminis planè horreo) raptim expromam. Inde forſan (neque illud mihi deſperandum videbitur) licet non Tibi omni ex parte & pleniſſimè ſatisfiat, ſaltem ardor iſte ac acre deſiderium *Græcorum* res penitius explorandi aliquantillum levabitur, donec exoriatur aliquis è noſtris, qui per longam in *Oriente* moram, validis tum induſtriæ tum judicii præſidiis ad id operis aggrediendum inſtructiſſimus, vel potius, quod mallem, *Græcus* quiſpiam eruditus ex Archivis & monumentis ſuæ Gentis Eccleſiam *Græcam* tyrannide *Turcica* oppreſſam, tenebriſque deliteſcentem in lucem tandem aliquando proferat, ejuſque integram Hiſtoriam à capta Urbe, diæ veritati litans, denuo conſcribat.

Ex quo maximus ille Imperator *Constantinus*, idolorum cultu profligato, institutionibusque Evangelii in patriarum legum censum ubilibet receptis, religionis Christianæ patrocinium tutelamque suis armis susceperit, Christiani Orientales (in quos tot lanienis, crucibus, equuleis, ac vivicomburiis, ultra tres annorum centurias, & ferè perpetim & continuo, nisi quod infida tranquillitas subinde & aliquantisper intervenisset, sævitum erat) stupendâ rerum conversione supremum humanæ felicitatis & pompæ fastigium attigisse videbantur, ut nihil ferè ultrà sperandum relinqueretur. Hanc sanè felicitatem disputandi pruritus, novorumque dogmatum ab *Ario* reliquisque Hæresiarchis adversus veterem fidem introductorum insanus ille amor haud parum solicitaverat, eamque eorundem dissidiis suisque subdolis artibus penitus extinguendam, gentili cultu renovato, impendio cupiebat *Julianus* : sed postquam * infelicissimus iste *Apostata* ὁ χριστομάχος in expeditione *Persica*,

* *Socrat. Histor. Eccles. lib. 3. cap. 21, 22.*

tertio imperii anno nondum completo, jaculo confossus, miserrimè penè juvenis periisset, Christianorum res sub *Joviano* iterum vigent, veteremque, quem amiserant, paulatim assumunt splendorem. Quibus vicissitudinibus utrinque stupendis prodigiosisque, omnibus quam testatissimum id fecit Numen, sibi suisque rebus, ut feliciter in omne ævum perennent, integris illibatisque moribus, vitâ, & fide prospicere Christianorum quam maxime interesse. At nihil horum ipsis curæ fuisse videbatur. Redintegratus ille felix rerum status, quem stabilem & æternum fore somniarunt, illorum animos emollierat: in ipsum Deum, qui hæc otia fecerat, procaces, luxui se totos dederunt: spretâ Fidei simplicitate, pro lascivienti gentis ingenio in varia Schismata & Hæreses amplectendas effusissimi, in se invicem ultra Ethnicorum rabiem sævierunt; Catholici quoque de opinionibus ritibusque suis quam de probitate colendâ solicitiores, solam pietatis formam, ipsius vi planè abnegatâ, certatim retinuere. Virtutis studium refrixit, malis & inhonestis arti-

bus,

bus, quibus privato commodo, cui unicè incubuerunt, facilius consuleretur, adhibitis: mutuum illum amorem tolerantiamque, quam exigit Evangelium, odium internecinum extruserat: denique religio in artem aut inane merumque nomen abibat, nec aliud indicium Christianæ fidei apud ipsos relictum erat, nisi quod templa, altaria, crucesque adhuc steterint. His flagitiis à sacro illo nomine, quo insigniti erant, longè ante & potissimum sub imperium *Heraclii* descivere Christiani.

Interea tamen, quæ erat illorum stupiditas, nihil mali sibi metuendum esse credunt homines perditi & lævæ mentis, quos Deus toties frustrà monuerat; & devictis quoque ad id temporis hostibus nihil molestiæ sibi de futuro facessendum esse inde securius & præfidentius animo effingunt; non nisi de molli otio & triumphis cogitatur. At! At! ut sibi in rebus prosperis falso blanditur humanum genus! quam præceps, quam fallax istud, quo intumescimus, consilium! quam in lubrico stant res humanæ, in altum sublatæ! Cum è *Perside* victor rediisset exercitus, quis

crederet abjectissimos mortalium *Arabes*, omniumque populorum mundi quasi fæces, qui sub *Heraclio* meruerant, neque numero, neque armorum peritiâ metuendos, ob negatum militiæ stipendium, in defectione istâ, quam fecerant, eo ferociæ processuros, ut majus ab ipsis, quam non ita pridem à *Chosroe*, impenderet periculum? Cum enim *Mohammedi*, qui abjectâ camelorum curâ se afflatu Divino correptum, & à Deo ad novam legem propagandam vi armorum missum subdolè venditârat, apertâ vi id aggressus, quod anteà in pectore secretum habuerat, nomina dedissent, mundanæ voluptatis præstigiis irretiti, novæque superstitionis, quam amplexi sunt, auctoramento, & vindictæ, quam acuebat contemptus, desiderio efferati, quantas strages ediderunt! * quam ineluctabili vi horrida ingruebat tempestas! Quanto furore in extremis imperii regionibus grassati sunt! quam brevi in gentem longè lateque sparsam, finitimisque terribilem, quam hoc dulce

* Vide apud *Theophanem*, *Cedrenum*, reliquosque *Historiæ Byzantinæ* scriptores in vitâ *Heraclii*.

toxi-

toxicum dementarat, evaſere, *Syria*, *Ægypto*, *Paleſtina* jugo *Saracenico* ſubjectis! Tanto impetu fulminis ad inſtar omnia corripuit proſtravitque gens immaniſſima, ut in pœnam ſocordiæ & impietatis Chriſtianorum tanquam lues cœlitus immiſſa videretur. Ita ab his initiis in immenſum crevit iſtud malum, quod *Aſia minor*, *Græcia*, reliquuſque orbis Chriſtianus demum ſenſit, *Turcis* ſeculorum decurſu in eandem gentem fidemque tandem coaleſcentibus. Non hic de bellicoſæ hujus Gentis ſucceſſibus agendum propoſui, quibus adeo facilem viam aperuere primum diſſidia, deinde luxuries & ignavia *Græcorum*. Hæc enim à *Laonico Chalcocondyla* reliquiſque fere innumeris ſcriptoribus diligentiſſimè recenſita habemus. Mihi hac prooemiali enarratione ad fontem miſeriarum, quibus obruuntur, digitum intendiſſe ſat erit, non animo quidem, quod abſit, exprobrandi inſultandive, ſed eo magis ut abſolvatur Divinus ille, quo regitur mundus, ordo; cum hinc *Græcos* extrema illa mala, quæ hodiè patiuntur, ſibi accerſiviſſe abundè conſtet.

Ab irato hoste victos malè pati, cum commune bellorum fatum sit, hac ex parte immoderatis effrænibusque vindictæ & iræ affectibus quippiam concedendum videtur, si primo impetu, antequam deferbuerint, paulo inhumanius sæviatur. Hoc autem peculiare habent *Græci*, quod doleant queranturque, *Turcarum* rabiem, tot annis elapsis, nequicquam mitescere, utpote nullâ arte, obsequio nullo molliendam, quam usque acuit vanus ille, cui assuefiunt, cultus, æternamque esse spondet nominis Christiani, quod præ se palam ferunt, odium; seque barbaris & efferis hominibus, à quibus religionis pars habetur in Christianos insolescere, servitutis durissimæ nexu mancipari, qui ipsis, ne è medio tollantur, parcendum volunt, maximè ut illorum operâ utantur, habeantque coram oculis quotidiè, quod triumphorum materiem affatim & ubilibet suppeditet. In signum servitutis singuli capite suo quotannis censentur, ne pueris quidem exceptis, si decimum quartum ætatis annum excesserint. Solos Sacerdotes, quasi in honorem sacri illius, quo funguntur, Deo ita ordinante,

te, ministerii hoc factum sit, una cum fœminis, ab hoc tributo pendendo immunes habent. Vectigal hoc capitale, quod fere ad quinque Thaleros assurgit, *Turcice* nuncupatur *Yova haratch*; ne memorem innumera alia, quæ publico nomine ipsis irrogantur, tempore præsertim belli, utpote pro remigibus triremium Imperatoriarum conducendis, pro cunicularìis & advectionibus annonæ, pro pulvere tormentario, denique pro reliquo belli apparatu, aut exactiones rapinasve, quibus à rapacissimis judicibus militibusque, qui tanquam tot hirudines illorum sanguinem exsugunt, continuo sunt obnoxii.

At hæc omnia, quanticunque horroris plena videantur, nihili sunt & facilè toleranda, præ contemptu, præ sannis, præ denique convitiis, quæ in os ingeruntur, quod ingenuis longe miserrimum est, & ipsâ morte acerbius. Aut forti, aut plane stupido animo istos esse oportere, qui hæc concoquant, facilè dixeris; neque enim se religionemque suam à putidissimis illorum convitiis, quæ evomunt, tueri cuiquam impune licebit. Verum enimvero de libertate,

deque

deque existimatione & fama tantopere diminutis non adeo tragice declamandum esset, cum victores felici successu, pro innato humani generis vitio, elati, id jure belli sibi faciendum esse autument; modo in tuto collocaretur religio, nullâ vi animabus adhibitâ; modo filii septennes aut ultra, sacro lavacro tincti, è Parentum sinubus, prout Collectoribus, qui hujus impiæ lustrationis causa *Græciæ* provincias circumeunt, libet, non eriperentur, in cultu *Mohammedico* instituendi: quorum pars, pro varia ipsorum indole, post tyrocinium sub rigidissimis disciplinæ exactoribus magistrisque depositum, armis tractandis operam navant; pars literis, quo ad muniis tum belli tum rerum civilium sacrarumque fungendum sint instructiores; cæteris exsectis in fideliorem Regii Gynæcei custodiam, vel de quibus, utpote stupidioribus, desperant, ad viliora officia detrusis.

Quantum vero dedecoris orbi Christiano merito inurendum videtur, qui hanc crudelissimam animarum stragem inultam patitur! qui *Græcæ* Ecclesiæ in extremis fatiscenti non succurrit, nedum

dum illachrymatur! Quanto furore vindicandum erat hoc flagitiosissimum, ultra omnem vim verborum, scelus, nisi Gens quoque *Græca* obbrutesceret! Frustra enim in *Græcis* animum vel vindictæ capacem requiras; animosos illos spiritus continua malorum, quibus succumbunt, series omnino sustulit; mens languet flaccescitque, plane degener, pariterque captiva ac corpus: dum, quod miserius est, servituti longæ adeo addicuntur & assuefiunt, ut de ea fere nihil querantur, vixque anhelent ad libertatem. Adeo eos longa eaque acerbissima oppressit servitus, ut qui ob infractas animi vires, ob ingenium reliquasque dotes ad imperium totius orbis nati olim videbantur, plane vecordes sint, ne spe quidem relicta recuperandæ pristinæ conditionis.

Dolendum est sane ex his non paucos, quibus animi sunt infirmiores, quam ut hoc triste onus sustineant, ejurata fide subinde in *Mohammedanismi* barathrum se dare præcipites. *Turcas*, licet aliàs vilissimos, ipsis infestos atque eo nomine acrius quidem ferocientes satis duriter experti, ut eandem quoque

in alios grassandi vel vindictæ vel arrogantiæ vel solius levitatis gratia licentiam sumant, non minus quam ut fœdis libidinibus sine conscientiæ stimulis, represso jam pudore ac metu, cum id per leges liceat, laxius indulgeant, id facile apud ipsos in Apostasiæ argumentum cedit. Nemo enim ingenii adeo deplorati est, ut quasi rationum momentis victus, *Mohammedanismi* furores & deliria amplectatur. At mihi serio mecum perpendenti, quam tot vitæ malis undecunque oppressa, in desperationem ruat mens humana, quam in fidei Christianæ doctrina parum sint instructi *Græci*, quantumque subsidiorum plebi literarum penitus ignaræ, vel ad mediocrem ipsius intelligentiam, hac ex parte desit, identidem sæpe sæpius mirari subiit, etiamnumque subit, Apostatarum numerum non fuisse auctiorem; & præsens satis edoctus tandem didici, solennem, divina gratia opitulante, festorum jejuniorumque celebrationem obstitisse, quo minus universus Oriens dudum penitus à fide Christiana defecisset. Hoc medio, si non unico, saltem præcipuo, de tot crudelissimis ma-

machinationibus adhuc triumphat religio *Christi*; sacro hoc amuleto, ne nimium serpat virus *Mohammedicum*, secura munitaque. Redeuntibus enim, quibus interesse pia æmulatione densis agminibus contenditur, his festis, historia natalium, mortis, & resurrectionis *Christi*, cæteraque mysteria, quæ religionis summam conficiunt, facilius revocantur in memoriam: dum vero *Apostolorum* & quorundam è celeberrimis Martyribus, qui nulla vi, minis nullis, non crucibus, non equuleis, non flammis, non bestiis deterriti, pro fide Christiana mortem oppetere & gloriæ & lucro esse duxerint, memorias colunt, tam ingentis zeli, tam indefessæ & plusquam humanæ patientiæ exemplo, quod festis anniversariis quasi coram repræsentatur, fortius animantur ad sustinendum quicquid est asperioris molestiæ & difficultatis, quod *Turcarum* ferocia minatur infligendum.

Dies

Dies festi celebriores, αἱ ἐπίσημοι τῶν ἑορτῶν, hoc ordine recensentur.

Septembris.

A quo mense annum auspicantur; (primo enim die est ἀρχὴ τῆς Ινδικτȣ.)
VIII. Τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκȣ, Natalis beatæ & sanctissimæ *Mariæ* Virginis genitricis *Dei.*
XIV. Η ὕψωσις τȣ͂ τιμίȣ ϗ ζωοποιȣ͂ ξύλȣ τȣ͂ ςαυρȣ͂, exaltatio pretiosi & vivifici ligni *Crucis.*
XXVI. Η μετάςασις τȣ͂ ἁγίȣ Ιωάννȣ τȣ͂ θεολόγȣ ϗ εὐαγγελιςȣ͂, Sancti *Johannis* Theologi & Evangelistæ Translatio seu obitus.

Octobris.

VI. Τȣ͂ Αποςόλȣ Θωμᾶ, Apostoli *Thomæ.*
IX. Τȣ͂ ἁγίȣ Αποςόλȣ Ιακώβȣ τȣ͂ Αλφαίȣ, Sancti Apostoli *Jacobi Alphæi.*
XVIII. Τȣ͂ Ευαγγελιςȣ͂ Λȣκᾶ, Evangelistæ *Lucæ.*

XXVI. Τȣ͂

XXVI. Τῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίυ, Magni *Martyris Demetrii.*

Novembris.

VIII. Τῶν Ταξιαρχῶν ϗ τῶν Αρχαγγέλων Μιχαὴλ ϗ Γαβριὴλ ϗ τῶν λοιπῶν, Militiæ cœlestis Præfectorum seu Archangelorum *Michaelis* & *Gabrielis* & cæterorum.

XIII. Ιωάννυ τῦ Χρυσοςόμυ, *Johannis Chrysostomi.*

XIV. Τῦ Αποςόλυ Φιλίππυ, Apostoli *Philippi.*

XVI. Τῦ Αποςόλυ Ματθαίυ, Apostoli *Matthæi.*

XXI. Τῆς εἰσόδυ ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκυ, ingressus B. *Virginis* in Templum. *S. Lucæ* cap. 2.

XXX. Τῦ Αποςόλυ Ανδρέυ, Apostoli *Andreæ.*

Decembris.

VI. Τῦ ἁγίυ Νικολάυ, Sancti *Nicolai.*

XII. Τῦ ἁγίυ Σπυριδωνος, Sancti *Spyridonis.*

XX. Τῦ θεοφόρου Ἰγνατίου, Sancti *Ignatii*, qui ὁ θεοφόρος dictus, de quo cognomento videsis præstantissimi & plurimum reverendi D. *Episcopi Cestriensis* vindiciarum Ignatianarum partem posteriorem, Cap. XII.

XXV. Ἡ κατὰ σάρκα τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ γέννησις, Salvatoris nostri *Jesu Christi* secundum carnem Nativitas. Ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ. Τὰ Χριστοῦ γέννα.

Januarii.

I. Τῆς περιτομῆς τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, Circumcisionis *Christi*, & *Sancti Basilii* Festum.

VI. Τὰ ἅγια ἐπιφάνεια, sive τὰ * θεοφάνια τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, festum Theophaniorum sive Baptismatis Christi. Quo die *Constantinopoli* post Missam fit ὁ μέγας ἁγιασμὸς seu consecratio & benedictio aquæ, potissimum in Baptismales usus. Sed de hoc ritu postea suo in loco. Dicitur etiam ἑορτὴ τῶν φώτων sive festum Luminum, ob eandem

* *Scribitur quandoque* τὰ θεοφάνεια.

ratio-

rationem. Φωτισμὸς enim antiquitus idem ac baptiſmus ſonabat.

XVII. Τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, Sancti *Antonii.*

XVIII. Τῶν ἐπισκόπων Ἀλεξανδρείας, Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου, Epiſcoporum *Alexandriæ, Athanaſii & Cyrilli.*

XXV. Γρηγορίου τοῦ θεολόγου τοῦ ἐκ Ναζιανζοῦ, *Gregorii Theologi Nazianzeni.*

XXX. Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, Βασιλείου, Γρηγορίου, καὶ Χρυσοστόμου ἅμα, trium ſanctorum Archipræſulum, *Baſilii, Gregorii,* & *Chryſoſtomi.*

Februarii.

II. Τῆς ὑπαπαντῆς τοῦ Χριστοῦ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, occurſus *Chriſti* poſt XL dies purificationis Virginis, Sancti *Lucæ* Cap. 2. quando ipſi obviam factus eſt *Symeon.*

XI. Ἁγίου Βλασίου, ſancti *Blaſii.*

Martii.

IX. * Τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῇ λίμνῃ μαρτυρησάντων, quadraginta *Martyrum,*

* *V. Martyrolog. Romanum.*

qui *Sebastiæ* in lacu passi sunt.

XXV. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Παρθένου, Annunciatio B. Virginis.

Aprilis.

XXIII. Τοῦ ἁγίου, ἐνδόξου, μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, sancti, gloriosi, & magni Martyris *Georgii.*

XXV. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, Evangelistæ *Marci.*

Maii.

VIII. Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, *Johannis Theologi.*

XXI. Τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας Ἑλένης, magni *Constantini* & sanctæ *Helenæ.*

XXV. Ἡ εὕρεσις τῆς κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, inventio capitis *Joannis Baptistæ.*

Junii.

XI. Τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα, sanctorum Apostolorum, *Bartholomæi & Barnabæ.*

XXIV. Τὸ

XXIV. Τὸ γενέσιον τοῦ Προδρόμου Βαπτιστοῦ, Natalis Præcurſoris *Baptiſtæ*.

XXIX. Ἡ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἀποτομὴ, Apoſtolorum *Petri* & *Pauli* obitus, ſive per martyrium conſecratio.

Julii.

XVII. Τῆς ἁγίας Μαρίνης, ſanctæ *Marinæ*.

XX. Τοῦ προφήτου Ἠλίου, Prophetæ *Eliæ*.

XXVI. Τῆς ἁγίας καὶ ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς, ſanctæ Martyris *Paraſceves*.

XXVII. Τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος καὶ ἰαματικοῦ Παντελεήμονος, ſancti magni Martyris & Medici *Panteleemonis*, ſeu, ut *Romanum* Martyrologium habet, *Pantaleonis*, qui ſub *Diocletiano* Martyrio coronatus erat.

Auguſti.

VI. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος, transfiguratio *Chriſti*.

XV. Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου, obitus B. *Virginis*.

XXIX. Η ἀποτομὴ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, decollatio *Johannis Baptistæ.*

Sacrum illud officium, quod his diebus peragitur, per quinque aut plures horas durat: memini me in festo sancti *Demetrii* sacris in templo viculi cognominis, quem *Turcæ Tatoula* appellant, trans *Constantinopolim*, septem integris horis simul interfuisse: quo tempore finitis precibus ordinariis prælegebatur populo illius vita lingua vulgari, è *Synaxario* desumpta. Hoc enim apud ipsos solenne est, ut lectionibus tempori accommodatis enarrationes istæ historicæ, sive de sacris scripturis, seu alicunde translatæ, ipsorum, quorum vix millesimus id legendo proprio Marte assequi possit, memoriæ firmius imprimantur. Sacram diei solennitatem claudit augustissimum Eucharistiæ sacramentum, quod ingenti cum apparatu celebratur, utpote non minima imo præcipua pars ipsius, quod nullo prætextu omitti liceat. Templa frequentes adeunt *Græci*, quisque pro virili sua munuscula, puta panem, vinum, cereos, oleum, vel quippiam tale, quod in sacris impendatur,

tur, usibusque Ecclesiæ quoquo modo inserviat, sacerdotibus exhibituri. Summo quidem mane cœtus vere ante-lucanos habent, exemplo veterum Christianorum, quos *Plinius Proconsul* Epist. 97. in suis ad *Trajanum* Imperatorem literis, *stato die ante lucem convenire, carmenque* Christo *quasi Deo dicere secum invicem* memorat; partim ut solenni sacro per integrum tempus intersint, partim ut dimissa opportunius plebs, quam pietas illuc traxerat, suis rebus privatis melius attendat; potissimum, ut mihi quidem videtur, quo rem sacram securius agant, minusque in iisdem procurandis molestiæ à *Turcis* ipsis facessatur. Credo autem neminem diversæ licet communionis (illud enim de aliis augurari fas erit, quod ipse præsens sæpe expertus sum) cui pietas & Religio Christiana cordi sunt, confertæ adorantium turbæ immisceri posse, quin æstuantibus misericordia visceribus in lachrymas, in gemitus, & in vota ad *Christum* communem nostrum Salvatorem ultro solvatur, ut hos ejusdem fidei consecraneos ex hac dura & acerbissima servitute, quam serviunt, exerta manu eri-

pere tandem dignaretur. Pietatem in his ſacris ſolennibus peragendis comitatur erga pauperes liberalitas, in quam videntur effuſi, pene ultra quam res anguſtæ ſinant: quod probe compertum habent, qui ſorte quapiam miſerabili ad incitas redacti literas à Patriarcha impetrant, hinc collatitiis eleemoſynis inopiam ſublevaturi. Interdum *Turcas* quoſdam horum cœtibus ſeſe immiſcentes intueri eſt, ut Chriſtiani catenati ipſis in ſervitutem addicti, quos ſecum ferunt, ſtipem emendicent; ſed cum illud quantulumcunque ſit quod colligitur in Patronorum cedat peculium, horum ſortis, licet alias vere miſerandæ, perpaucos miſereſcit.

Feſtorum celebrium vigiliis noctes inſomnes agunt ſacerdotes & diaconi cæterique καλόγεροι ſeu Religioſi, precibus ſacriſque lectionibus vacantes. Ne vero intermittatur minuſque rotunde procedat ἡ Ιεροδιακονία ſeu ſacrum hoc miniſterium ob vires ex intentione vocis diminutas, ſibi ipſis vicariam operam præſtant.

Unuſquiſque ferè anni dies habet ipſi proprium Sanctum, cui peculiariter com-

memorando

memorando deputatur, πλὴν ἄνευ δοξολογίας, & absque sacris solennibus, quibus populus solet interesse, solis sacerdotibus hoc officio defungentibus. Hæ solennitates statis diebus recurrunt; cæteræ à tempore *Paschatis*, in quo assignando veteri *Paschali* cyclo, qui à patribus *Nicænis* præcessionis æquinoctiorum parum gnaris figebatur, hodie utuntur, omnino pendent.

Η ἁγία ϰὴ μεγάλη Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, sancta & magna Dominica *Paschatis*, τὸ Πάσχα ἀναστάσιμον, Pascha *Resurrectionis*. Ημέρα Αναστάσεως sive Αναστάσιμος. Dies *Resurrectionis*. Hinc ob repetitam *Dominicæ* Resurrectionis memoriam quælibet dies *Dominica* dicta quoque est Αναστάσιμος. Hoc die in templis aut in plateis in signum gaudii mutuique amoris se invicem osculantur hac præmissâ salutatione, Χριστὸς ἀνέστη, *Christus resurrexit*; cui ab altero respondetur, ἀληθῶς ἀνέστη, *Vere resurrexit*. Duabus feriis quoque sequentibus idem mos obtinet. Dicitur quoque λαμπρὰ ob candidas fulgentesque recens baptizatorum vestes. Hebdomas verò

rò quæ ſequitur nuncupatur διακαινήσιμ☉. Inde

Dominica poſt Paſcha Κυριακὴ διακαινήσιμ☉ ſive νέα vel καίνη Κυριακὴ, nova Dominica, communiſſime verò ἡ Κυριακὴ τȣ̃ Θωμᾶ, Dominica *Thomæ*; ſive τῆς ψηλαφήσεως τȣ̃ Θωμᾶ, contrectationis *Thomæ*, ob Evangelii pericopen de S. *Thoma* lectam S. *Johan.* cap. XX. & Αντιπάσχα.

Dominica tertia, ἡ Κυριακὴ τῶν μυροφόρων γυναικῶν, Dominica mulierum unguentum ferentium, quo Chriſti corpus erat imbuendum, ob hiſtoriam Evangelicam de iis lectam, quod de ſequentibus dicendum eſt.

Dominica quarta, ἡ Κυριακὴ τȣ̃ Παραλύτȣ, Paralytici, ἡ Κυριακὴ τῆς μεσοπεντηκοστῆς ſive media inter Paſcha & Pentecoſten.

Dominica quinta ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδ☉, Dominica Samaritanæ.

Dominica ſexta, ἡ Κυριακὴ τȣ̃ τυφλȣ̃, cæci.

Feria quinta, ἡ ἀνάληψις τȣ̃ Σωτῆρ☉ εἰς τὸν ȣ̉ρανὸν, aſſumptio Salvatoris in cœlum.

Dominica ſeptima, ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πατέρων, ſeu τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα

ϰ̀ ὀκτὼ θεοφόρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, Sanctorum tercentum & octodecim Patrum, qui in *Nicæa* convenerant.

Η Κυριακὴ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς, Dominica sacræ Pentecostes.

Die sequente celebratur τῆς παναγίας ϰ̀ ἀδιαιρέτου τριάδος ἑορτὴ, sanctissimæ & individuæ *Trinitatis* Festum.

Dominica post Pentecosten, ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων, Dominica *omnium Sanctorum*, à quâ Apostolorum jejunii tempus numerandum est, uti mox videbitur.

Non parum quoque conservandis Christianæ fidei apud plebem reliquiis conducunt τῶν νηστειῶν καιροὶ διωρισμένοι jejuniorum occurrentes & statæ vices, tum quæ singulis annis, tum quæ hebdomadatim revertuntur. Horum enim sunt retinentissimi, ac ad ea observanda tanta cum religione feruntur, ut Ecclesiæ leges hac ex parte sancitas transgredi piaculum habeatur. Ita domuere affectus partim longa consuetudo, partim pietas, ut tantum absit, ut de jejuniis, ut ut asperis, in longum tempus productis querantur, ut religionem, ne deinceps tota pereat, pericli-

tatum

tatum iri, his jejunandi rigoribus, licet ex intuitu humanæ infirmitatis, paulò remiſſis, malis nec facilè avellendis ſuſpicionibus credituri ſint.

Αἱ τέσσαρες νηστεῖαι τοῦ καθ' ἑνὸς χρόνου, Quatuor uniuſcujuſque anni jejunia ſolenniora.

Η πρώτη μεγάλη καὶ ἁγία Τεσσαρακοστή. Primum magnum & ſanctum Quadrageſimæ jejunium ante *Paſcha*, quod à primis Eccleſiæ ſeculis deductum hodie à *Græcis* quam religioſiſſime obſervatur. Non niſi quadraginta octo dierum ſpatio abſolvitur; quo tempore, (niſi quod feſto Annunciationis B. *Virginis* & *Palmarum* piſcibus, quaſi εὐωχοῦντες ſive opipare epulantes, veſcantur) ab omni carne, piſcibus ἐναίμοις, (nam cæteris exſanguibus & ὀστρακοδέρμοις ſeu teſtaceis veſci licet) ovis, caſeo, reliquoque lacticiniorum apparatu ſibi prorſus abſtinendum eſſe pro more cenſent, utpote ξηροφαγοῦντες *i. e.* ſiccioribus cibis utentes. Sabbatis & Dominicis permittitur vini & olei uſus: licet qui ſunt religioſiores, & potiſſimum Sacerdotes & Monachi, indul-

gentia

gentia ista frui nolentes, ab utroque sibi temperent. Quidam vero hac lege se adeo constrictos credunt, ut ab iis delibandis nedum tangendis abstineant, ut si forte vel unica olei lactisve guttula in cibos inciderit, eos tanquam profanos pollutosque plane rejiciant; ut denique fame vel morbo perire, quam illicitis cibis vesci desperata obstinatione, ut ut ingenti necessitate pressi, malint.

Dominica ante Septuagesimam, ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου, Dominica Publicani & Pharisæi, ob periochen Evangelii Sancti *Lucæ*, cap. xviii. istam parabolam enarrantem, ita dicta. Tum melodice recitant, Φαρισαίου φύγωμεν ὑψηγορίαν, καὶ τελώνου μάθωμεν τὸ ταπεινὸν, ἐν στεναγμοῖς πρὸς τὸν Σωτῆρα κραυγάξωμεν, ἵλαθι μόνε μῖν εὐδιάλλακτε. *Pharisæi superbiam fugiamus, & Publicani discamus humilitatem; in angustiis ad Salvatorem clamabimus, propitius esto, O tu qui solus nobis es reconciliatu facilis.*

Septuagesima, ἡ Κυριακὴ τοῦ Ασώτου Dominica filii prodigi; dicitur etiam ἡ Προφωνή. Inde & hebdomas Προφωνήσιμος, quia de futuro jejunio, proclamatione

matione publica quaſi facta, ante monet; vel potius προσφωνὴ & φρεσφωνήσιμος, uti apud *Nicephorum Calliſtum* ſcribitur.

Sexageſima, ἡ Κυριακὴ τῆς ἀπόχρεω Dominica carniſprivii. Die enim ſequente à carne abſtinent, lacticiniis victitantes; nec ultra eam carnibus veſci licet; quippe ἡ κρεωφαγία cum ipſa terminatur.

Sabbato μνήμη πάντων τῶν ἐν Ασκήσει λαμψάντων, memoria omnium ob vitam *Aſceticam* inſignium.

Quinquageſima, ἡ Κυριακὴ Τυρινὴ ἢ Τυροφάγος, à caſei comeſtione nuncupata; quo nomine ova & cætera lacticinia comprehenduntur. Poſt eam fit Αποτύρωσις. Die enim Lunæ jejunium ſolenne incipiunt, lacticiniis non ultra indulgentes. Dicitur etiam, ἐξορία τοῦ Αδὰμ, ſeu exterminatio *Adami* διὰ λειμαργίαν ſeu ob luxum gulamque; ob periochen *Geneſ.* cap. 3. lectam.

Quadrageſima, ἡ πρώτη τῶν νηστειῶν, Prima Dominica *ſacrorum jejuniorum*, ſive ἡ κυριακὴ τῆς Ορθοδοξίας ſive *Orthodoxiæ*, quia illo tempore celebratur

ἡ μνεία

ἡ μνεία τῶν ὀρθοδόξων Βασιλέων καὶ πατριαρχῶν, memoria orthodoxorum Regum & Patriarcharum.

Η δευτέρα Κυριακὴ, ſecunda Dominica.

Η τρίτη, τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ ξύλου, tertia pretioſæ & vivificæ crucis, quam *Codinus* de offic. aulæ CP. cap. 9. vocat Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Hac enim hebdomade oſcula cruci a Sacerdotibus expoſitæ frequentius imprimunt, maximoque cum cultu & reverentia adorant.

Η τετάρτη, quarta τὸ μεσονήστειον ἢ μεσονήστιμος κυριακὴ, media Quadrageſimæ Dominica.

Η πέμπτη, Quinta.

Τὸ Σάββατον τοῦ ἁγίου Λαζάρου, Sabbatum *Lazari*, *i. e.* reſuſcitati.

Η ἕκτη, ἡ Κυριακὴ τῶν βαΐων, Dominica *Palmarum*, ἡ βαϊοφόρος, a geſtatione *Palmarum.*

Η ἁγία καὶ μεγάλη ἑβδομὰς, ſancta & magna Hebdomas, ſive ἡ τοῦ σωτηρίου πάθους ἑβδομὰς, ſalutaris *Paſſionis* hebdomas, quam jejuniis & vigiliis intenti maxime celebrant.

Η ἁγία

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη δευτέρα ἡμέρα, sancta & magna feria secunda: quæ epitheta honoris gratia cæteris diebus apponuntur; uti

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη τρίτη, sancta & magna feria tertia.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη τετάρτη, sancta & magna feria quarta.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη πέμπτη, sancta & magna feria quinta.

Vesperi in Patriarchio celebratur ὁ θεῖος καὶ ἱερὸς νιπτὴρ, uti vocant, sive *ritus lavandi pedes*, cujus exstat ἡ ἀκολουθία seu peculiare officium in Euchologio, in stupendæ humilitatis *Christi* beatissimi Salvatoris nostri, qui isthoc ritu erga discipulos fungi non dedignatus est, vere jam, ut Sti. *Pauli* verba huc transferam, μορφὴν δούλου λαβὼν, in se servili conditione suscepta, (quo virtus hæc peculiariter admodum *Christiana* exemplo suo redderetur commendatior) imitationem ac memoriam. Duodecim monachorum aliorumve, juxta numerum Apostolorum, quos exhibent, quorumque nominibus durante ceremonia nuncupantur, pedes lavat Patriarcha linteo præcinctus, *Christi* vicem

cem ſubiens. Sed dum ille ad *Judam* proditorem ipſius pedes loturus accedit, repræſentatio planè illaudabilis & ludicra videtur, ut geſtibus tantæ ſolennitati parum congruis ſceniciſque conſpectis plebs alias devota & ſeriò intenta à riſu vix ſibi temperare valeat. Nec minima lis ſolet inter eos exoriri, quam ſorte tandem decidunt, quis *Judæ* προδότȣ perſonam ſuſtineat; cum ille hoc infami nomine per integrum deinceps vitæ tempus ut plurimum veniat dignoſcendus.

Feria ſexta, ἡ ἁγία καὶ μεγάλη παρασκευὴ, ſancta & magna Paraſceve, Πάσχα ςαυρώσιμον, *Paſcha* crucifixionis, ſeu *Judaicum*, quatenus ipſi contradiſtinguitur Πάσχα Αναςάσιμον ſeu *Paſcha* reſurrectionis ſive Chriſtianum, ἡ τȣ̃ ἁγιωτάτȣ πάθȣς ἡμέρα ſanctiſſimæ *paſſionis* dies.

Nocte, quam ideo τὴν Αγρυπνίαν τῶν ἁγίων παθῶν, ſanctæ paſſionis Vigilias appellitant, viri corporibus affligendis, orationibus, & Dominicæ paſſionis Evangelicæ hiſtoriæ intenti vacant: nec mulieres aut pueros, modo ſexennes ſeptenneſve, ab hoc rigidæ pietatis ex-

ercitio eximit ſexus aut ætatis teneritudo, juxta antiquiſſimum Chriſtianorum ritum, quem memorat *Euſebius* in hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. II. cap. XVII. cujus verba coram referre non pigebit. Τί δεῖ τούτοις ἐπιλέγειν τὰς ἐπὶ ταυτὸν συνόδους καὶ τὰς ἰδία μὲν ἀνδρῶν, ἰδία δὲ γυναικῶν ἐν ταυτῷ διατριβὰς, καὶ τὰς ἐξ ἔθους εἰσέτι καὶ νῦν πρὸς ἡμῶν ἐπιτελουμένας ἀσκήσεις, ἃς διαφερόντως κατὰ τὴν Σωτηρίου πάθους ἑορτὴν, ἐν ἀσιτίαις καὶ διανυκτερεύσεσιν προσοχαῖς τε τῶν θείων λόγων ἐντελεῖν εἰώθαμεν; hoc eſt, Clariſſimo *Valeſio* interprete, *Quid prætererea hic attinet commemorare cœtus & virorum ac mulierum ſeorſim degentium ſtudia atque exercitationes, quæ apud nos etiamnum* (h. e. quæ à primis ſeculis ad noſtra uſque tempora adhuc durant; huc enim applicat ſtudia & ἀσκήσεις *Therapeutarum* à *Philone* memoratorum, quos *Chriſtianos* & *Sancti Marci* diſcipulos eſſe contendit,) *in uſu ſunt, præcipue circa diem feſtum Dominicæ paſſionis, quo tempore jejuniis atque vigiliis & ſacrorum librorum lectioni impenſius vacare conſuevimus?* & poſtea, καὶ μάλιστα τὰς τῆς μεγάλης

ἑορτῆς

ἑορτῆς παννυχίδας, καὶ τὰς ἐν ταύταις ἀσκήσεις *imprimis pervigilia magnæ ſolennitatis, piaſque in iiſdem exercitationes.* Τῶν μὲν ασιτίαις καὶ κακοπιθείαις ἐνασκουμένων, de vitâ *Conſt.* l. 3. c. 5.

Inter ſacros hos, ut ita dicam, tumultus, quos tanta ac tam frequens vel in templo vel in plateis curſitatio ciet, tota nox antecedens peragitur. Si cuipiam interea hac παντελεῖ ἀσιτίᾳ ſive longâ & acri abſtinentia deliquium pati contigerit, nihil quo languentem ſtomachum refocillet præter panem & aquam ad uſque ſolis occaſum habet; cæteris, qui ob Athleticum corporis habitum inediæ ſunt patientes, jejunium ad ſequentis diei veſperam ultro protendentibus. Deinde, appetente ante Sabbatum nocte ad cæremoniam Αποκαθηλώσεως *Chriſti*, ſeu actionis, qua videlicet ille è cruce detractus erat, exhibendam proceditur, quam ſequitur accenſis lucernis prælatis per templum imaginis *Chriſti* circumgeſtatio.

Feria ſeptima, τὸ ἅγιον καὶ μέγα Σάββατον; ſanctum & magnum Sabbatum. Hoc die ſemel tantum veſci licet; hora tertia poſt meridiem ad templum concurritur, ad preces nimirum veſpertinas obeundas, Monachis reliquiſque, qui illic tota nocte vigilaturi ſunt, ne præ languore deficiant, fruſtulum panis, ficos, dactyloſve ſecum ſumentibus. De cæteris cæremoniis, utpote ineptis puerilibuſque, dicere piget. Die illuceſcente, δόξα ἐν ὑψίστοις *gloria in excelſis* alta voce canitur; mox hymnus ille præclarus, quem præcinente Patriarcha repetunt duodecies, Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος, *Chriſtus ſurrexit ex mortuis, mortem morte conculcans, & vitam iis, qui erant in ſépulchris, impertiens*: quem hymnum ſingulis diebus à Paſchate ad feſtum uſque Aſcenſionis cantillant.

Η δευτέρα νηστεία καὶ αὐτὴ τεσσαρακονθήμερος πρὸ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Σωτῆρος γεννήσεως. Secundum jejunium, etiam Quadrageſimale, ante feſtum natalis Chriſti. Cujus inſtitutionis rationem hinc

hinc petitam volunt, quod ſicut *Moſes* quadraginta dierum jejunio quaſi initiatus, tabulis legis à ſanctiſſimo Numine donaretur; ſic & Chriſtianos, ut pari cura & σκληραγωγίᾳ, quantum imitari licet, ad excipiendum τὸν Νομοδότην ſe componant, quam maxime oportere exiſtimant. Licet vero à carnibus, butyro, & ovis penitus ſit abſtinendum, piſcium tamen, olei, & vini liber uſus eſt, ut planè mite & facile tolerandum habeatur hoc jejunium, ſi cum magna Quadrageſima conferas.

Η τρίτη νηστεία τῆς Θεοτόκου, tertium jejunium B. *Virginis*, genitricis Dei. Duabus ſeptimanis abſolvitur hoc jejunium, à primo nimirum *Auguſti* ad ejuſdem decimum quintum: quo die celebratur ἡ κοίμησις τῆς Θεομήτορος, uti ſupra ex Menologio recenſuimus, ſeu *Dormitio Virginis*, hoc eſt, ut rem illam ex conſequenti & explicatius ſolent interpretari, ἡ ἐκ τῶν γηΐνων εἰς οὐρανοὺς μετάστασις, ipſius è terra in cœlum tranſlatio, ſeu ut *Latini* uſitatius loquuntur, *Aſſumptio*.

Η τετάρτη νηστεία τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, quartum jejunium Sanctorum Apostolorum, nempe *Petri* & *Pauli*. Hujus jejunii tempus incertum est, & magis minusve contrahitur pro majori aut minori Paschatis in anteriora anni incidentia. Ineunt hoc jejunium feria secunda immediate post festum omnium Sanctorum, quod ad eorundem Apostolorum festum pertingit, quorum memorias hoc prævio jejunio colunt. Quousque vero singulis annis duret, hic canon ἀπαράβατος facili methodo ostendit. Quot dies à festo Paschatis ad Maii secundum numerantur, totidem jejunio Apostolorum deputabuntur. Exemplo res fiet evidentissima: Anno *Christi* M. DC. LXIX. Pascha incidebat in *Aprilis* undecimum; intervallum viginti duos dies complectitur, utroque nimirum termino incluso; ideo idem erit numerus dierum jejunii, uti ex calculo liquebit.

Mos antiquissimus ἐν τετράδι & παρασκευῇ seu προσαββάτῳ feria quarta & sexta jejunandi adhuc strictim retinetur: hic enim per universam Ecclesiam Christianam olim obtinuit, partim ut reli-

religiosioribus Judæis, qui bis hebdomadatim (S. *Lucæ* cap. xviij. v. 12.) sibi ex præscripto & traditione seniorum jejunandum esse censuere, pares sint; partim, quod hos dies Stationarios jejunio quasi sacrandi originem verius pandit, ut *Christi* proditi & crucifixi memoriam hac hebdomadaria celebritate commonefacti, pio quodam dolore prosequantur.

Eximuntur vero ab his semi-jejuniis αἱ τετράδες καὶ παρασκευαὶ trium celebrium festorum, h. e. τοῦ δωδεκαημέρου seu intervalli, quod festum natalium *Christi* & *Epiphaniorum* vigilias connectit; ne tanta celebritas summo cum gaudio à Christiano populo peragenda, jejunio, doloris utique indicio, interposito turbata minuatur, τῆς ἑβδομάδος διακαινησίμου, quæ Paschale, & τῆς ἑβδομάδος τοῦ ἁγίου πνεύματος, quæ Pentecostale festum sequitur; pari quoque de causa; deinde, Hebdomadum τῆς προσφωνησίμου & τῆς Τυροφάγου ante Quinquagesimam, ne cum *Armeniis* hæreticis, quos *Tetraditas* & *Jacobitas* nuncupant, qui solenne jejunium tunc agunt, sibi vel minimum convenire videantur, ἀνατρέ-

πονπς, ut habet Triodium, τὸ ἐκείνων δόγμα τῆς τοιαύτης αἱρέσεως.

In his jejuniis indicendis ac tanta cum religione celebrandis, juxta vetus Ecclesiæ Catholicæ institutum, hoc potissimum agit Ecclesia Orientalis, ut carne hac dura tractatione in servitutem redacta, mens ingenti pondere, quod illam ad terram usque degravabat, soluta cœlum liberius petat, rebusque divinis melius vacet, exactisque per hosce rigidissimos pœnitentiæ actus comessationibus lasciviisque, cœlesti corporis & sanguinis *Jesu Christi* convivio majori cum pietatis incremento ac fructu reficiatur. His enim asperis exercitationibus initiandi sunt, antequam ad divinorum mysteriorum communicationem admittantur & epoptæ fiant.

Occurrunt subinde singulares feriæ, quæ jejunio dicantur, νηστεῖαι προεόρτιοι seu anteferiales vigiliæ; cujusmodi sunt *Epiphaniorum* vigilia, ut de aquis postero die consecrandis à peccatorum carnisque labe & sordibus purgati defæcatius bibant. Ηγιασμένον autem ὕδωρ bibunt avidissimè. Morem hunc aquis benedicendi (quod Græci per τὸ ἁγι-

ἁζειν

ἁγιάζειν exprimunt) olim obtinuiſſe patet ex Homiliâ S. *Chryſoſtomi* περὶ ἁγιασμοῦ τοῦ ὕδατος.

Vigilia *Pentecoſtes* ; & feria ſecunda Septimanæ Pentecoſtalis, quo prævia hac purgatione γονυπετοῦντες ſeu flexis poplitibus precibus vacantes recipiendis Spiritus ſancti afflatibus aptiores fiant.

Vigilia τῆς Μεταμορφώσεως ſive *Transfigurationis Chriſti.*

Vigilia Feſti inventionis *S. Crucis*, cujus figuram jejuni oſculantur.

Vigilia feſti decollationis *S. Johannis Baptiſtæ.*

Sabbato, niſi unico, magno nimirum ſanctæ Hebdomadis, jejunare adhuc nefas eſt. Alias iſto die per integrum annum feriari non tantum libet, ſed & ex veteri lege Eccleſiaſtica omnino oportet. Ita enim ſtatuebat ſexageſimus ſextus Canon Apoſtolicus, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύειν, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. *Si quis Clericus deprehendatur die Dominico jejunans, aut Sabbato, præter unum ſolum, deponatur : ſi vero Laicus, excommunicetur.* Quem poſtea firmarunt Aſ-

sessores sextæ Synodi canone quinquagesimo quinto, διορθώσασθαι τὸ σφάλμα τοῦτο τῶν Λατίνων, ut *Zonaras* loquitur, ἐπιχειροῦντες, *hunc Latinorum errorem emendare conantes*. Hinc enim dissidium illud nunquam satis lugendum inter Christianos Orientales & Occidentales aliquatenus quoque crevit.

In hac tristi rerum ἀναστασίᾳ, qua tanquam in speculo veteris Ecclesiæ ante *Constantini* tempora faciem plane reflexam facile intueri est, nullas sacras moles divite ornatu, uti olim, superbientes, basilicas nullas, quas effusissima Imperatorum pietas construxerat, *Christianis* hodie superesse exspectabis. Occupata Urbe, ex *Turcis* pridem cesserunt, relictis devictæ genti, (utpote quorum intererat, ne tota deleretur) in sacros usus, Ecclesiolis, iisque tenebricosis & structuræ minus elaboratæ, quas vel præ fastu, ut ipsis parum congruas, respuere videbantur. Quanquam vero ex indulgentia legum sacris hisce ædibus impune interesse liceat, quod sibi merito gratulentur, cum hetæriæ primis seculis plane vetitæ essent; habent tamen, quod vitio vertant queranturque

turque, ſibi de novis fabricandis, iiſque, quas vel deprædantur flammæ, vel labefactat terræ motus, vel ipſa vetuſtas conficit, inſtaurandis penitus eſſe interdictum; cujus edicti hoc unicum videtur propoſitum, ut fatiſcentibus templis fatiſcat quoque ſenſim, nulla vi adhibita, Chriſtiana religio, quam ſacri cultus officia, ne extinguatur, fovent. Quantopere ergo curandum eſt *Græcis*, ne rimas agant, vitiumque, quod ruinam minetur, faciant parietes: quod ſi partem, quod ſæpe nulla prævertendum eſt cura, intercidere contigerit, ingenti pretio expugnanda eſt *Turcicorum* Judicum pervicacia, qui avaritiæ & iniquiſſimis poſtulatis religionem prætexunt, antequam de iis in integrum reſtituendis ſit cogitandum.

Harum viginti ſex hodie *Conſtantinopoli* exſtant, quarum nomina hic apponam.

Πατριαρχεῖον, *Patriarchium.*

Αγίȣ Νικολάȣ ἐκκλησία, Eccleſia S. *Nicolai*, non procul, ſi bene memini, à templo S. *Sophiæ.*

Αγίȣ Γεωργίȣ, Sancti *Georgii*, ad portam φαμαδίαν.

Πα-

Παναγίας Χρυσαλειφειν͂ης, B. *Virginis.*
Αγίȣ Νικολάȣ, Sancti *Nicolai.*
Αγίȣ Κάρπȣ, S. *Carpi.*
} in plateis versus *Propontidem* sitis

Αγίȣ Κωνςαντίνȣ, S. *Constantini* in platea *Caramania*, non procul à septem Turribus.

Παναγίας, B. *Virginis*, in platea *Belgradensi.*

Παναγίας, B. *Virginis* in platea nova.

--Ecclesia prope portam Tormentariam.

Αγίȣ Δημητρίȣ, Sancti *Demetrii*, in platea quæ Σαρμασίκιον dicitur.

Αγίȣ Γεωργίȣ, Sancti *Georgii* portam versus *Adrianopolitanam.*

Παναγίας τῆς κυρίας τȣ͂ ȣ᾽ρανȣ͂, B. *Virginis* dominæ cœli, in eadem regione.

Αγίȣ Δημητρίȣ, sancti *Demetrii*, ad portam Lignariam.

Παναγίας, B. *Virginis*, ad portam Obliquam.

Παναγίας εἰς Αραμπατζῆ μειδὰν, B. *Virginis*, in *Foro Arabge* dicto.

Παναγίας, B. *Virginis* prope *Balini.*

Αγίȣ Νικολάȣ Αχριδιανῶν, Sancti *Nicolai Achridianorum.*

Τὸ μετόχιον τȣ͂ ἁγίȣ τάφȣ, sacellum sancti Sepulchri.

Τῆς

Τῆς παναγίας τȣ͂ Μȣγȣλιȣ͂, B. *Virginis*-----

Αγίȣ Γεωργίȣ Ποτηρᾶς, S. *Georgii*-----

Αγίȣ Νικήτȣ, S. *Nicetæ*, prope ædes Principis *Walachiæ*.

Τῆς Παναγίας, B. *Virginis*, prope ædes Principis *Moldaviæ*.

Τῆς Παναγίας, B. *Virginis*, quæ ob diſtinctionem ἡ μικρὰ dicta, prope *Patriarchium*.

Αγίȣ Γεωργίȣ, S. *Georgii*, prope φανάριον.

Αγίȣ Ιωάννȣ, S. *Johannis*.

Septem Eccleſiæ prope κονδοσκάλι in regionibus, quæ attingunt portam Arenariam, ante duodecennium horrendo incendio perierunt.

In *Galata* ſex Eccleſiæ *Græcorum* numerantur.

Τῆς Παναγίας Καφατιανῆς, B. *Virginis*-----

Τȣ͂ Χριςȣ͂ κρεμαςȣ͂, *Chriſti pendentis*.

Αγίȣ Δημητρίȣ, S. *Demetrii*.

Αγίȣ Νικολάȣ, S. *Nicolai*.

Τȣ͂ Χριςȣ͂, *Chriſti* ad *Piſtaniam*.

Αγίȣ Ιωάννȣ, S. *Johannis*.

Ex hoc indiculo facile compertum habebis, Baſilicas, quarum vetus notitia & *Procopius* cæterique hiſtorici meminere, hodie deſiderari, utpote vel communi urbis fato everſas, vixque è ruderibus, novis ædificiis in earundem ſolo exſtructis, amplius dignoſcendas, vel in *Moſcheas* à barbaris Victoribus converſas, qui quaſdam tum ad ornandam Urbem, tum ad religionem ſuam in illa horrenda ſtrage, quam fecerant, pulchritudine & magnificentia operis allecti, integras, (quatenus ipſorum ſuperſtitio & *Turcici* cultus conſuetudo paterentur) reſtare voluere; effractis nimirum cancellis deformatiſque Sanctorum imaginibus, quas calculi & teſſellæ vitreæ auro tectæ admirando plane artificio compoſuerant, quod de Templis Sanctæ *Sophiæ* & Sanctorum Apoſtolorum ſpeciatim in notitia mea annotatum habes.

Ecce jam præcipuum *Turcicæ* ſuperſtitionis ſacrarium, ὁ μέγας τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου σοφίας νεὼς, μέγιστός τε καὶ λίαν εὐπρεπέστατος καὶ λόγου δύναμιν ὑπερβαίνων, *Nicephoro* hiſt. Ecc. lib. XVII. cap. XX. (hæc enim nominis ratio cæteris potior mihi

mihi videtur in honorem nempe *Christi* sapientiæ Patris) (*a*) μέγιστος ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου σοφίας, & rursus (*b*) ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεοῦ λόγου κτισθεῖσα ἁγία σοφία, ὁ τοῦ Θεοῦ περιώνυμος ναὸς, recentioribus *Græcis*; à quibus non abludit *Procopius* L. 1. Cap. 1. de ædificiis *Justiniani*, Σοφίαν καλοῦσιν οἱ Βυζάντιοι τὸν νεὼν ἐπικαιριώτατα τῷ Θεῷ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπεργασάμενοι Cui instaurando tanto amore, studio tanto, quod pietas acuebat, toto, quem per septendecim annos suppeditarat *Ægyptus*, reditu in id operis effuso, incubuit *Justinianus* Imperator, quasi hinc majorem sibi gloriam, quam ex tot barbaris gentibus devictis, aut ex legum civilium innumeris in methodum facilem redactis constitutionibus sibi pariendam esse duxerit, & quasi illa præclarissima tum militiæ tum domi gesta plane sorderent nihilique haberentur, nisi hoc opus tanquam cætero-

(a) *Chronic Constant. p.* 4.

(b) *p.* 12. *De hujus vere admirandi & longe celeberrimi* Templi *laudibus videsis elegantissimam* Manuelis Chrysoloræ *ad* Johannem Cantacuzenum Imperatorem Constantinopolitanum *epistolam, qua veteris cum nova* Roma *instituit comparationem.*

rum

rum apex & coronis acceſſiſſet. Quo abſoluto Imperatoria quidem cum pompa poſt ſolennes Deo Opt. Max. gratias hiſce verbis actas Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ καταξιώσαντί με τελέσαι τὸ τοιῦτο ἔργον, *Gloria Deo, qui me hac gratia dignatus eſt, ut tale opus conſummarem*, præ ingenti gaudio quaſi extra ſe abreptus, ritu triumphantis exclamaſſe (*a*) fertur, νενίκηκά σε Σολομών: vici te *Solomon.* Ad ciſternam regiam ſtatuam quoque (*b*) *Solomonis* in ſolio ſedentis collocavit, κρατῦντος τὴν σιαγόνα αὐτῦ, καὶ ὁρῶντος τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ὅςις ἐνικήθη εἰς μῆκος καὶ κάλλος ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῦ κτισθέντων ναῶν Ἱερυσαλήμ· *Maxillam manu ſuſtinentis, oculis ad S.* Sophiam *converſis, eo quod magnitudine & pulchritudine Templum Hieroſolymitanum ab ipſo conditum illa ſuperaret:* hoc emblemate nimirum innuens, *Solomonem*, ſi humano conſortio iterum redditus, pulcherrimum hoc & magnificum Templum omnibuſque numeris abſolutum contemplaretur, ſe Judice victum

(a) Codin. *de* origin. Conſtant. *p.* 71.
(b) *p.* 21. *fine.*

dolore

dolore & melancholia plane confectum iri. Omisso S. *Sophiæ* titulo, à scriptoribus *Græcis* pro familiari apud omnes, dum de ea verba fecerint, usu nuncupatur ἡ μεγάλη ἐκκλησία Ecclesia magna, & interdum ἡ μεγάλη ἁγιωτάτη ἐκκλησία.

Alterum illud Templum ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, Sanctorum Apostolorum, ob λείψανα S S. *Andreæ*, *Lucæ*, & *Timothei* quæ illic reposita perhibentur, olim celebre cum prius è lignea materia constaret, marmoreum & splendidissimi operis fecit (*a*) *Theodora Justiniani* Uxor, cujus exemplo, quod semper coram habuit, uti tanto marito dignam consortem decuit, ad illud moliendum urgebatur. Quod post captam Urbem *Græcis* primo concessum idem *Mohammedes* expugnator Urbis postea repetiit, utpote proprio nomine insigniendum, uti constantissima *Græcorum* traditione proditum reperio, non quasi, uti *Malaxus* in *Patriarchica Constantinopoleos* historia contendit, ob cædem hominis patratam, cum in regione deserta ædibusque destituta situm esset, metu illinc recessisset

(*a*) *Procop.* lib. 1. cap. 4. & *Codin. de orig. Constant.* p. 73. Edit. *Paris.* 1655.

Gennadius Scholarius Patriarcha, quod à verisimili maxime abhorret.

Ambitum istum, quo *Patriarchæ* ædes includuntur, olim occupabat Sanctimonialium cænobium; prope adstat templum τῇ Παναγίᾳ ϗ Παμμακαρίςῳ seu *Sanctissimæ & Beatissimæ virgini* consecratum; quod ab isto tempore cessit in Patriarchium. Dejectu collis sinum *Galatensem* versus prope Φανάριον situm est, amplitudinis ordinariæ, nec structuræ inelegantis, magnifico ornatu destitutum, tum ad amoliendam invidiam, tum ne *Turcis* præda fiat. Ingens vero ipsi hinc conciliatur honos, quod *Alexius Comnenus Imperator* illic sepultus jaceat, quod sacræ reliquiæ, quas vidi, sanctæ *Euphemiæ Martyris* aliorumque in loculamentis adhuc serventur; potissimum denique, quod inibi exstet nigri marmoris fragmentum, tres pollices latum, duos circiter pedes longum, quantum conjectando assequi poteram, quod æreis cancellis clathratis, ne quid vel à pia vel à sacrilega manu patiatur, muniunt. Integram columnam, cujus hæc pars est, in *Pontii Pilati* Prætorio, ad quam *Christus* alligatus

flagris

flagris cædebatur, ſtetiſſe ab univerſis adeo firmiſſime creditum eſt, ut rem vel in dubium vocare apud ipſos plane nefas ſit. Hinc pulviſculi eraſi ob morborum fugandorum vim à piè credula plebe magni emuntur. Hos verſiculos in lamina illic inſculptos reperi.

Νῶτον δέδωκας εἰς μάστιγας Παντάρχα;
Ὡς καὶ πρόσωπον εἰς ῥαπισμάτων ὕβριν,
Σὴν μαστίγωσιν προσφέρω σοί οἰκτίρμον,
Ἵν' ἵλεώς μοι εἴης λατρεύοντί σοι,
Καὶ μάστιγάς σου ἐξ ἐμοῦ ἀποστήσης,
Παναγιώτης Νικόσιος εὔχεται.

Cum hac in regione, utpote editiori, ſatiſque commoda, Moſcheam olim condendam propoſuiſſet *Selimus*, pene de hoc Patriarchio actum fuerat, niſi *Græci*, quos ſubitus hic caſus ingenioſos ac cautos fecerat, cum Principibus *Baſſis*, quibuſcum illud conſilium communicaverat Imperator, oblatis nummis ſubdole egiſſent, quorum ſuaſu à propoſito deſciſcens eam *Adrianopoli* curaverat exſtruendam.

Templa *Græcorum* non ſunt unius figuræ; quædam viſuntur τρουλλωτὰ &

κυκλοειδῆ, quæ in medio rotundata ingenti τρούλλῳ aut tholo exſurgunt; quædam σαυρωτὰ, quorum partem alteram in longum productiorem altera inſtar crucis tranſverſim ſecat; pleraque vero τετράγωνα καὶ δρομικὰ, ſeu figuræ quadratæ & oblongæ, qualem habet Patriarchium.

Quo ſacri ritus in ſequentibus memorandi melius intelligantur, ſingulas Templorum perfectorum partes (ſi qua enim deſit, anguſtia loci aut quippiam incommodi in cauſa ſunt) brevi quaſi in tabella exhibebo.

Templum in tres partes pro triplici hominum, qui illic divini cultus cauſa conveniunt, ordine diviſum intueri eſt, uti obſervat *Symeon Theſſalonicenſis* in tractatulo περὶ τοῦ ναοῦ, quo ſingulis ſuis in locis conſiſtentibus omnis faceſſat confuſio. Hi autem ſunt.

(*a*) Οἱ ἱερεῖς *Sacerdotes* ſive οἱ τελειωτικοὶ, quibus facultas conſecrandi ex officio competit, eorumque miniſtri. Οἱ πιστοὶ fideles, ſive οἱ τέλειοι perfecti,

(*a*) Οἱ λαοὶ τῶν εὐσεβῶν εἰς τριάδα διαιρούμενοι.

qui

qui ab omni noxa & censura immunes, communi, quod à baptismo & fide in *Christum* habent, Deo serviendi jure in publico cœtu gaudent.

Οἱ ὄντες ἐν μετανοίᾳ Pœnitentes, qui à Sacramentorum usu seclusi pœnis spiritualibus subjacent. Quorum censu Catechumenos & malo spiritu abreptos obsessosque olim reposuit Antiquitas, utpote quibus planè interdictum erat Ecclesiam proprie sic dictam ingredi, perfectisque *Christianis* sese immiscere. Pariter omne sacrum templum, ut idem loquitur, τριαδικῶς θεωρεῖται, τοῖς πρὸ τοῦ ναοῦ, καὶ τῷ ναῷ, καὶ τῷ βήματι, *tripliciter divisum consideratur, in locum ante Templum, Templum ipsum & Sacrarium.*

Exporrecta, quæ muris circum circa cingitur, planitie occurrit primo Ἔμβολος *Embolus*, πρόθυρον, προπύλαιον, ἢ προαύλιον τοῦ ναοῦ. Αὐλὴ interdum quoque nuncupatur sive vestibulum, ex utrisque portæ lateribus procurrens, fornice tectum; inde τῆς Ἀψῖδος nomen; sedilibus lateritiis ejusdem longitudinis parieti affixis. Supra *Christi* aut B. *Virginis* sanctorumque, præsertim illius, (qui ideo dictus est Ἅγιος τ̃ μονῆς ἢ ἐκ-

κλησίας, Monasterii aut Ecclesiæ Sanctus) cujus tutelæ & patrocinio ædes sacra commendatur, imagines absque amabili colorum mistura, omni proportione insuper habita, rudi admodum penicillo depictæ conspiciuntur, ut polituram, quam dat ars pictoria, non minus quam reliquas ad ornatum cultumque vitæ humanæ elaboratas, *Græcis* hodie deesse, barbarie invecta, hinc constet.

Portam, quæ μεγάλη καὶ ἀργυρέα h.e. *magna* & *argentea* dicitur, ingredienti non illico aperitur *Ecclesiæ* facies: obstat alia quasi porticus, Νάρθηξ. Intervallum hoc inde πρόναον quoque dictum, (quod licet τοῦ ναοῦ sive navi proxime sit contiguum, ab ipsa tabulato, quod homine aliquantulum depressius est, & interdum muro secluditur) in ipso nimirum aditu, quo olim consistebant Pœnitentes, quibus ex Ecclesiæ disciplina ultra progrediendi gratia ante peractum pœnitentiæ tempus denegabatur, dicti Ακροώμενοι, id est, *Audientes*, qui proxime & magis introrsum stabant, juxta undecimum canonem Concilii *Nicæni*, qui sub *Tyrannide Licinii* lapsos tres annos ἐν Ακροωμένοις exigere

exigere juſſit, h. e. ut explicat *Zonaras* ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἵϛασθαι ἐν τῷ νάρθηκι καὶ τῶν θείων ἀκούειν γραφῶν, *extra Eccleſiam in Narthece ad ſacras ſcripturas audiendas conſiſtere:* & etiam *Catechumeni*, (uti paulo ante dictum erat, unde quandoque κατηχούμενα ſeu κατηχουμενεῖα nuncupatur) qui magis extrorſum verſus Propylæum, utpote nondum ſacro baptiſmate initiati, collocabantur. Inter utroſque medii erant *Energumeni* & οἱ χειμαζόμενοι, niſi prorſus iidem ſint, ut quibuſdam videtur, quos interdum confundi, interdum ab invicem diſtingui comperio. Huc uſque feretrum à ſandapilariis allatum deponitur (neque enim in ſacratiora *Templi* deducendum eſt, niſi ſit cujuſpiam ſacrati hominis) donec ritibus funereis intus peractis, cadaver inde in cœmeterio mandetur ſepulturæ. A latere hujus conclave excurrit recipiendis mulieribus deſignatum: hinc in Templum per clathratos cancellos proſpectus eſt, quo fit, ut quicquid ſacrorum rituum illic peragitur conſpiciant, ipſæ interim inconſpectæ. Paulo intra *Narthecem* collocatur Κολυμβήθρα ſive *Baptiſterium*,

de quo poſtea in ſectione de ritibus *Baptiſmi.*

E *Narthece* per tres portas, quarum media, utpote amplior & longe præcipua, dicitur Πύλη ὡραῖα ſeu *Porta pulchra*, quæ quandoque, quod inter legendum caveri debet, cum Βασιλικὴ ſeu *Regia* confunditur, in honorem nempe *Chriſti* Sapientiæ Patris (pluraliter quoque effertur πύλαι ὡραῖαι) fit ingreſſus εἰς ναὸν ſive in templum. Lata area eſt pro modulo Eccleſiæ, & aperta, qua homines confertim ſtant adoraturi, niſi quod ςασίδια, ſeu *ſedilia*, paulo altiora, (duobus brachiis, quibus innituntur ea occupantes, ut propemodum ſtare videantur, ſinum ambientibus,) numero admodum pauca utrinque collocentur. In Patriarchio aminentior ſedes (θρόνος ἢ σύνθρονον) prope Bema excipit Patriarcham; cæteræ reliquis Metropolitis pro dignitate Epiſcopatuum, & Principibus *Moldaviæ* & *Walachiæ*, ſi adſint, vel ſi qui adſint apud ipſos eminentioris notæ, honoris cauſa deputantur.

In quadris extrà magis ad murum ſubſidentibus ex adverſo ſtant cantores, hoc eſt, intervallo iſto, quod inter ναὸν

&

& βῆμα paulo superius intercedit; illic extat ἀναλογεῖον sive suggestum, ubi sacra scriptura populo ab *Anagnostis* prælegitur; propè *Soleas*, de quo tot incaluere controversiæ, quas hic non tracto, h. e. inter Chorum & sacrum Adytum, omnino collocandus est. Μεσόναον quandoque concurrentibus in punctum ad umbilici modum saxorum projecturis in rotundam figuram contrahitur; qua de causa media illa Templi pars elegantissime dicitur ὀμφαλός. In Ecclesiis grandioribus, quasi in meditullio πρὸ τῆς θύρας τοῦ βήματος, hoc est, portæ sanctæ oppositus erigitur *Ambo*, cujus vero (sacris concionibus in desuetudinem plane abeuntibus) jam rarissimus est usus.

Inde tabulatum à fornice ad pavimentum pertingens totam Templi latitudinem occupat, picturis & quidem inauratis (ut in quibusdam Monasteriorum Templis vidi) ornatum: cui tres portæ insunt, quarum media Πύλη ἁγία καὶ βασιλικὴ, seu *Porta sancta & Regia*, non nisi raro & quibusdam de causis aperienda, hoc est, (*a*) in solenni cele-

(a) *Philotheus Patriarcha* C. P. in diataxi.

brium

brium Vesperarum introitu, & Missæ tempore, quando Evangelii legendi causa exinde egreditur diaconus, vel quando sacerdos finita, qua circumgestantur Elementa jam jam consecranda, processione sacrarium ingreditur ea consecraturus, vel denique quando Laici illuc accedunt, à Sacerdote ἐντὸς τῦ θυσιαςηρίυ sive in media porta stante Eucharistiæ sacra symbola percepturi. Honoris quoque causa numero plurali effertur, αἱ ἅγιαι θύραι, sive τὰ ἅγια θυρία. Extremæ sunt minores, quarum ad latus sinistrum versus Boream altera, altera ad dextrum Austrum versus; hac via Diaconis cæterisque inferioris subsellii ministris in bema eundum est.

Quod intus est, dicitur ἅγιον Βῆμα, eo quod illuc gradibus ascendatur; vel potius quod sit *Christi* sanctissimum tribunal, ἐπηρμένον δὲ καὶ λαμπρότερον ὡς θρόνος Θεῦ, *sublime & cæteris splendidius, ut thronus Dei*; sive θεῖον Ἄδυτον, utpote sacratissima Templi pars, ad quam solis Sacerdotibus reliquisque, qui Altari ministrant, patet aditus, Laicis omnino inaccessa omni tempore, quo sacrum conficitur: inde τῦ Ἱερατείυ nomen

men inditum, juxta XIX canonem Concilii *Laodiceni*, μόνοις ἐξὸν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ κοινωνεῖν: quod optime, ut solet, & breviter admodum explicat *Aristinus* μεταλαμβάνειν ἐντὸς τοῦ βήματος μόνους τοὺς ἱερατικούς. De quo S. *Ambrosius Mediolanensis Theodosium* Imperatorem, qui postquam munera obtulisset in Sacrario, divina mysteria percepturus illic manserat, pro Sacerdotali officio admonendum duxit. *Theodoritus* in Hist. Eccles. lib. 5. cap. 18. τὰ ἔνδον, ὦ Βασιλεῦ, μόνοις ἐστὶν ἱερεῦσι βατὰ, τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασιν ἄδυτά τε καὶ ἄψαυστα. ἔξιθι τοίνυν, καὶ τοῖς ἄλλοις κοινώνει τῆς στάσεως. ἁλουργὶς γὰρ Βασιλέας, οὐχ Ἱερέας ποιεῖ. *Interiora loca, Imperator, solis Sacerdotibus patent, reliquis omnibus inaccessa sunt & intacta. Abscede igitur, & una cum aliis consiste; nam purpura facit Imperatores, non Sacerdotes.* Omnem à se fastum amoliens, id ex veteri more *Constantinopoli* licuisse, in facti excusationem ostendit Imperator, acri monito neutiquam exacerbatus, utpote cujus iram reverentia sacri cultus repressisset. Antiquissimam hanc traditionem fatentur Patres Concilii

lii ſexti in *Trullo* habiti canone LXIX, qui expreſſiſſime hac de cauſa videtur conditus, μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἁπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι θυσιαστηρίου, μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας, ἡνίκα δ' ἂν βουληθείη προσάξαι δῶρα τῷ πλάσαντι κατά τινα ἀρχαιοτάτην παράδοσιν· *Non liceat cuipiam ex Laicorum numero intra Sacrarium ingredi, ab eo tamen nequaquam probibita poteſtate & authoritate Imperatoria, quando voluerit Creatori dona offerre, juxta quandam antiquiſſimam Traditionem.*

Hoc olim adulationis cauſa & contra ordinationem Eccleſiaſticam indultum fuiſſe cum *Ambroſio* videretur, id ingenti, quo pollebat, Zelo ſibi reformandum ille vir Sanctiſſimus cenſuit. (*a*) *Sozomenus.* Ἔθος ἦν τοὺς Βασιλεῖς ἐν τῷ ἱερατείῳ ἐκκλησιάζειν κατ' ἐξοχὴν τῶν ὁρίων τοῦ λαοῦ κεχωρισμένους. κολακίας δὲ ἢ ἀταξίας εἶναι τοῦτο συνιδὼν, τόπον εἶναι Βασιλέως ἐν ἐκκλησίᾳ τέταχε, τὸν πρὸ τῶν δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου. ὥστε τοῦ μὲν λαοῦ κρατοῦντα τὴν προεδρείαν ἔχειν. αὐτοῦ δὲ τοὺς ἱερέας προηγ-

(a) *Lib. 7. Cap. 25.*

θῆναι.

δηλοῦται· ταύτην δὲ ἀρίστην παράδοσιν ἐπήνεσε Θεοδόσιος ὁ Βασιλεὺς, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐκράτυναν, καὶ ἐξ ἐκείνου νυνὶ φυλαττομένην ὁρῶμεν. *Moris erat, ut Imperatores intra consepta altaris in Ecclesia consisterent, honoris causa a populi multitudine separati. Quod ex assentatione vel ex disciplinæ corruptione profectum esse* Ambrosius *animadvertens, locum Imperatori in Ecclesia assignavit ante cancellos altaris, ita ut Imperator quidem plebem, ipsum vero Imperatorem Sacerdotes in Ecclesia præcederent. Hanc egregiam ordinationem Imperator* Theodosius *comprobavit, & successores ejus postea confirmarunt, atque ex eo tempore in hunc usque diem observari eam videmus.*

Secretum hoc Penetrale & Sanctuarium nuncupatur Ἱλαστήριον *propitiatorium* & θυσιαστήριον; quem sensum apud antiquissimos Scriptores hoc vocabulum obtinuisse, quatenus nempe sumitur pro superiori templi parte, qua Altare collocatur, è S. *Ignatio* mihi videtur recte concludendum. Ita ille sanctissimus Martyr in (*a*) Epistola ad

(a) *Edit. Voss. Pag.* 20.

Ephesios,

Ephesios, μηδεὶς πλανάσθω, ἐὰν μήτις ᾖ ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου, ὑστερεῖται τοῦ ἄρτου τοῦ Θεοῦ. *Nemo erret; nisi quis intra Altare, vel potius Sacrarium*, sit, *privatur pane Dei*; & in (*b*) Epistola ad *Magnesianos*, πάντες οὖν ὡς εἰς ναὸν συντρέχετε Θεοῦ, ὡς ἐπὶ ἓν θυσιαστήριον, *Omnes itaque velut in unum Templum Dei concurrite, velut* ut *ad unum Altare*, i. e. Sacrarium. Codex *Usserianus* habet πάντες ὡς εἷς εἰς ναόν. ad quem locum in annotationibus n. 42. observandum jubet eruditissimus & reverendissimus Archi-Præsul, ναὸν & θυσιαστήριον rem unam & eandem denotare; sed quod ipsius pace dixerim, omnino perperam, ut ex superioribus satis patet. Deinde è consueta formula & ex veteri versione *Latina* & ex contextura verborum constat istud εἷς, ἐπίβλημα librarii cum sequenti particula εἰς confundentis, prorsus esse delendum, ac ὡς cum εἰς ἕνα ναὸν conjungendum. Licet alibi apud eundem sensu usitato pro Altari, quo affertur ἡ ἁγία καὶ ἀναίμακτος θυσία, occurrat; ut in illo insigni Epistolæ ad

(b) *Pag.* 34.

(*a*)

(*a*) *Philadelphienses* loco, σπουδάζετε ἓν μιᾷ εὐχαριστίᾳ χρῆσθαι. μία γὰρ σὰρξ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἓν ποτήριον εἰς ἕνωσιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ἓν θυσιαστήριον, ὡς εἷς ἐπίσκοπος ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ διακόνοις τοῖς συνδούλοις μου, ἵνα ὃ ἐὰν πράσσητε, κατὰ θεὸν πράσσητε. *Operam igitur detis, ut una Eucharistia utamini. Una enim est caro Domini nostri Jesu Christi, & unus calix in unitatem sanguinis ipsius. Unum altare, sicut unus Episcopus cum Presbyterio & Diaconis conservis meis, ut, quod facitis, secundum Deum faciatis.* Videant Eruditiores, annon citra omnem dubii suspicionem hinc evincendum sit, primis seculis unicum in templis Altare tantum exstitisse: quod alibi fusius declarabitur.

Adytum hoc perquam honorificis insigniunt appellationibus, quibus ingentem istam, qua versus venerandum illud mysterium illic peractum feruntur, reverentiam attestantur; cujusmodi sunt ἅγια ἁγίων, καὶ καθέδρα καὶ τόπος θεοῦ καὶ ἀνάπαυσις, ἱλαστήριόν τε, καὶ τοῦ μεγάλου θύματος τὸ ἐργαστήριον, καὶ μνῆμα

(a) Pag. 40.

χριστοῦ

χριςοῦ καὶ δόξης αὐτοῦ σκήνωμα. *Sancta Sanctorum, cathedra & locus Dei, & requies, propitiatorium, & magni Sacrificii officina & monimentum Christi, & gloriæ ipsius Tabernaculum*, uti prælaudatus *Symeon* habet.

In hoc Bemate, seu sacro Tabernaculo tria ut plurimum extant Altaria, quæ dignitate & usu quam maxime differunt. Non enim in quovis horum à Sacerdotibus pro arbitrio & ut ipsis libet conficitur Corpus *Christi*; id honoris soli altari medio cæteris ampliori, quod τὴν ἁγίαν, ἱερὰν, θείαν καὶ μυςικὴν τράπεζαν, seu *mensam sacram*, *divinam & mysticam* vocant, peculiare est: hoc lapideum est & parieti affigitur. Illic, uti in loco maxime proprio, reponuntur Evangelia, & tanquam memoriale mortis *Christi* semper imminet crux.

Ad latus sinistrum Boream versus altare minus est Πρόθεσις dictum, eo quod sacra munera illic proponantur; (uti olim sub veteri lege, ὁ ἄρτος τῆς προθέσεως juxta versionem τῶν ο.) cæteraque prævia fiunt, antequam Sacerdos, translatis inde symbolis ad medium Altare consecrandis, sacram λειτουργίαν celebrat.

celebrat. A sacrario interdum tabulato seclusum reperi.

Ad latus oppositum Australe est σκευοφυλακίου τράπεζα, sive librorum, vestium, quibus in sacris obeundis induti prodeunt, & vasorum, quorum in sacro conficiendo usus est, receptaculum. Locus iste sive conclave, (quandoque enim tabulato separatur) dicitur μεσατώριον seu μετατώριον, & etiam διακονικόν, ubi consistunt Diaconi cæterique inferioris ordinis, Sacerdotibus in sacris administraturi, & in rebus minoris momenti, puta cereis accendendis & aqua calefacienda ad sacros usus illic occupati. Hoc olim à *Sceuophylacio*, quod extra Ecclesiam prope, ut videtur, positum erat, distinguebatur, cum tot vasis cæterisque ad sacros usus, prout occasio tulerit, necessariis reponendis vix satis esset. Hic uti & in gremio Ecclesiæ plerumque interdiu accenduntur lampades. Collocantur in Ecclesia Patriarchali & Metropolitica in concha seu sinu bematis fere circumcirca sedes, quarum eminentior dicitur ἅγιον σύνθρονον seu *sacer Thronus*, quem Antistitum choro stipatus occupat Patriarcha aut

Metropolita, vel inter Sacerdotes aſſidens Epiſcopus: quo titulo ab illo ſedili, quod ille in Nao habet, diſtinguitur: unde τὸ ἐνθρονίζεσθαι ἱερῷ συνθρόνῳ ſeu ἐνθρονισμὸς *Enthronizatio* in inaugurando Patriarcha vel Præſule inter ſolenniora recenſetur. Campanarum uſu civitatibus potiſſimum, quas *Turcæ* promiſcuè habitant, interdicto, ut oportunius ac debito tempore interſint, lignei inſtrumenti σημάντρου, quod malleo pulſant, ſonitu ad ſacras ædes convocantur. Hujus tum crebrioribus fortioribuſque tum languidioribus magiſque intermiſſis ictibus, qui prope ſunt, a λαοσυνάκτῃ ſive æditiuo, quantum temporis antequam ſacra fieri occipiant reliquum ſit, an tum inſtet, nec diutius expectandum, admoniti, ſatiſque id uſu edocti, vel pueri intelligunt. Sed de *Græcorum* templis hactenus.

Virorum Eccleſiaſticorum, quos τοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ Βήματος, eo quod ſolis ipſis Sanctuarium introeundi jus competere jam jam diximus, aut τοὺς ἐκ τῆς Τάξεως ἱερατικῆς, utpote ſacra ordinatione rebus divinis adminiſtrands addictos conſecratoſque, aut τοὺς τοῦ ἱεροῦ καταλόγου

Periphraſticè

Periphrasticè nuncupant, varii supersunt ordines, quorum singuli tum officio tum dignitate distinguuntur, ut ἰσοτιμία, cui tantopere student Novatores, plane damnata, vetus regimen Ecclesiasticum, licet splendore & pompa seculari destitutum, in Oriente adhuc-dum vigeat. Quo, Deo Opt. max. ita misericorditer ordinante, confusioni, quæ aliter gentem *Græcam* pridem involvisset, hactenus cautum est, ut Ecclesiæ, licet miserrime & horrendum in modum oppressæ, faciem disciplina veteri relicta hodie ubivis sit intueri. Horum statum brevi & sigillatim enarrabo, ἀπὸ τῆς τῶν θρόνων τάξεως Ἀρχιερατικῆς seu dignitate Patriarchali orsurus.

Quo Patriarcha *Constantinopolitanus* summam, quam obtinet, dignitatem magis decore tueatur, illudque tributum, quod fiscus Imperatorius quotannis rapit, additis quoque muneribus, quibus Principes Bassæ mulcentur, ut integra religione liberius gaudeant Christiani, solvat, non modico reditu opus habet: (is fortean ad quadraginta millia Thalerorum plus minus assurgit,) de quo corradendo variis modis consulitur. Jun-

ctis enim operis enitendum eſt, ut communem illam religionis, quam ſuſtinet ac moderatur, rem ſtrenue & feliciter agat tractetque. Ipſi ideo univerſi Metropolitæ, qui ipſius juriſdictioni ſubſunt, pecuniis data proportione numeratis, pro diſtrictuum, quos regunt, amplitudine ſuppetias ferunt; illis vero pro Eccleſiarum numero Sacerdotes. *Conſtantinopoli*, quod de reliquis Metropoliticis ſedibus pariter dicendum eſt, matrimonium nemini contrahendum eſt abſque venia, quam pecunia facile procurat, impetrata. At ab Epiſcopis & Presbyteris ordinandis non leve, quod ad publicas rationes ſpectat, emolumentum percipitur. Quotquot etiam melioris conditionis ſunt, morituri, tum pietatis tum benevolentiæ affectu, legatis erogandis ſublevandæ Eccleſiæ inopiæ proſpiciunt. Subortis quoque litibus ad Patriarchæ tribunal recurritur, cujus deciſioni nemo audet refragari; ſingulis ad faciendum judicatum, pœna excommunicationis, quam morte pejus horrent, immorigeris intentata adactis. Siquis autem male pertinax favorabiliorem ſententiam expectaturus, litem
coram

coram Judice *Turcico* conteſtatur, omni cognitione Patriarchali inſuper habita, illico fit ἀκοινώνητος. neque ſic impune abibit, quin ficto crimine oneratum, profuſis largitionibus, quo temeritatis & impietatis noxam luat, ad triremes damnandum curabunt. Unde tum ex conſcientia tum ex metu à ſe ipſis in foro extraneo poſtulandis penitus abſtinetur, niſi id à quoquam fiat in futuræ, quam meditatur, Apoſtaſiæ præludium. Hunc ſacrorum Antiſtitem quotquot ſunt *Græcæ* communionis per totum Orientem venerantur Chriſtiani. Hunc quoque longis itineribus interdum adeunt cæteri Patriarchæ vel ipſorum deputati, illum conſulturi, quo communi conſilio res ad Eccleſiam ſpectaturæ felicius procurentur, juribus interim horum unicuique, quæ antiqui canones ſanxerant, integris manentibus.

Ita Patriarcha *Alexandrinus*, è numero Monachorum ordinis S. *Antonij* pro more ad hanc ὑπεροχὴν adſcitus, peculiarem in *Ægypto*, *Libya*, & *Arabia* exercet juriſdictionem: *Antiocheno* ſubſunt Eccleſiæ *Syriæ* & Provinciarum,

arum, quæ extremos *Aſiæ* minoris fines attingunt, puta *Iſauriæ* & *Ciliciæ*. *Hieroſolymitani* diſtrictus *Paleſtina* terminatur. Patriarchatus vero *Conſtantinopolitanus*, ut dignitate præcipuus eſt, ita per longiores terrarum tractus diffunditur; quippe omnes fere *Anatoliæ*, totius *Græciæ*, inſularum, quæ in *Ægæo* & *Jonio* mari ſparguntur, *Walachiæ* & *Moldaviæ* Eccleſias ſubjectas habet. Quod enim ad cæteras regiones, quæ ad Septentriones ſitæ, verſus montem *Hæmum*, *Danubio* finiuntur, ſpectat, ſui juris ſunt & αὐτοκεφαλίαν retinent, juxta veterum Conciliorum canones Imperatorumque conſtitutiones: puta Metropolita *Achridarum*, cui primam dignitatem, ſummum ſacerdotium, ſummum faſtigium pro amore, quo erga Patriam ferebatur, contulerat (*a*) glorioſiſſimus ille Imperator *Juſtinianus*: (Hic *Juſtinianam* primam cæteroſque *Bulgariæ* tractus octodecim Epiſcoporum ope regit) & Metropolita Πεκίȣ *Pecii*, civitatis *Serviæ*, cujus auctoritas in uni-

(*a*) *Authentic. Collat* 2. *Tit.* 6. *novel. xi.*

verſam

versam *Serviam* à sedecim Episcopis sub illo administratam exercetur. Quibus accensendi sunt *Georgiæ*, *Mengreliæ*, & *Cypri* Metropolitæ. In *Cypriana* autem provincia quatuor tantum Episcopi Suffraganei numerantur.

Isto jure, quod in sedem *Constantinopolitanam* synodi *Chalcedonensis* canone penultimo authoritas derivaverat, innixus, iisdem titulis, quibus olim, dignitatem ornatum & communitum it hodiernus Patriarcha: ita enim chartis inscribit, Ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, *Misericordia Dei Archiepiscopus Constantinopoleos novæ Romæ, & Oecumenicus Patriarcha.* Neq; enim hac ex parte Pontifici *Romano* cedit, quasi easdem lites, quas de Oecumenici Patriarchæ titulo olim agitarunt Antecessores, *Johannes* & *Cyriacus*, adhuc movere in animo habuisset; πρεσβεῖα & προεδρείαν (licet dudum pessum ierit ipsius pompa secularis) ob sedem Imperii, relicta veteri *Roma*, per tot annos illic sitam, ambitiosa paupertate vindicaturus.

Diu est, ex quo nemo ad dignitatem

Episcopalem evehatur, nisi qui cælebem vitam professus, regulas Sancti *Basilij* voto obligatus sequitur: inde quasi gradatim Thronum Patriarchicum ascendit, qui hoc cum reliquis Episcopis commune habet, ut qui ipsi famulantur, officiaque domestica obeunt, sacro diaconatus ordine initientur, quo dignitas sanctior appareat, solis sacratis hominibus & à seculo omnino avulsis stipata.

Postquam sanctiorem propagandæ & ornandæ religionis curam publicique commodi studium privati affectus & insanus iste amor mundanæ gloriæ extrusissent, de dignitatibus Ecclesiasticis prensandis ingenti æmulatione, quæ in lites sanguineas interdum erumpens omnia commiscuit, certatum erat: vesaniam hanc, quam conciverat ambitio, misere luebat Ecclesia, intestinis his discordiis quam hostium atrocissimorum rabie pejus habita. Armis hinc petitis pace profligata pessum ibat religio, quam sannis ludibriisque fecerant obnoxiam: hinc Christiani nominis osoribus materia triumphorum abunde suppeditabatur. Nolo ad fidem huic lugubri argumento faciendam antiquorum seculorum

lorum Annales advocare: veteres querelæ conquiescant, nec est quod lites diu sopitas ulterius solicitem. Habeo, quod omnem indignationem facile exhauriat, nisi quod commiseratione res longè dignior videatur. Totus horreo rem dicturus certissimam: *Græcos* in varias partes distractos, quam *Turcas*, quos adversus se armant accenduntque, sibi invicem esse longe infensiores, remque Christianam ab illorum discordiis ingravescentibus, quam ab horum rabie magis opprimi. Id mali hinc videtur potissimum accersendum; dum enim in varias sententias in eligendo Patriarcha itum est à Metropolitis, plures interdum sedis *Constantinopolitanæ* coram Imperatore, sine cujus auctoramento nemo dignitatem istam consequitur, candidati comparent. Ad gratiam eorum, qui apud ipsum summo habentur honore, ineundam nummorum sacculi porriguntur; nihil enim absque his largitionibus illic impetrandum est; & causa licet æquissima cadit, qui eam ejusmodi argumentis non muniendam curat. Quisquamne supremi *Vizirij* gratia suffultus, vi & malis artibus thronum

num occupat? dum iste Ἐπιβάτης dignitatem male partam tuetur, illi male administratam vitio vertentes de isto deponendo impendio laborant; ab utrisque æs alienum, quod à misera plebe tandem solvendum est, contrahitur. Rem maxime propudiosam & dolendam & Christiano nomine eheu! quam indignissimam! de novo Patriarcha substituendo quolibet fere triennio aut citius consulitur. Probe memini me fere ante sex annos *Constantinopoli* datis literis Tibi scripsisse, plane verendum esse, tribus Patriarchis, qui in vivis erant, D. D. D. *Paisio*, *Dionysio*, & *Parthenio* isthoc tempore exactis, Reverendissimum *Methodium Cretensem* nuper Archiepiscopum *Heracliensem* factum Patriarcham, in ista dignitate summa diu quoque non mansurum, quod *Græcorum* murmurationibus malisque erga ipsum animis edoctus facile quidem ominabar. Omen tristis eventus comprobavit. *Parthenius* enim vir irrequietæ mentis, quem amissæ dignitatis infamia usque exagitaverat, consuetis artibus adjutus, à *Vizirio* pristinæ sedi restituitur, D. *Methodio* exauctorato, ac ipsi ob im-

pactas

pactas fictas criminationes à *Caimacamo*, i. e. Gubernatore Urbis *Constantinopolitanæ*, in carcerem detruso, qui tandem à novo Præfecto libertate donatus, ad excellentissimi Legati nostri Regis ædes certissimum *Græcorum* Præsulum aliorumque magni nominis Christianorum asylum confugit. Interea temporis Metropolitis nullatenus conveniebat cum *Parthenio*, quem fraudis postulatum eunt, eo quod nummorum sacculos, in primis Patriarchatus initiis Imperatoris ærario pro more debitos, quos dederant, sibi in proprios usus detinuisset: quod dum coram *Turcis* horum querelas, quo avaritiæ magis magisque satisfiat, facilius admissuris evictum dant, hac conditione vincunt, modo ab iisdem istud malum nomen expungatur. Ille post octo menses deponitur, *Cyprum* in exilium relegatus, Reverendissimo Metropolita *Larissæo*, quem commendatissimum habuere, ad Ecclesiam *Græcam* regendam substituto. Ipsorum mentibus inspiret Deus sobria ac pacifica consilia, ut omni partium studio tandem posthabito, quæ ad pacem faciant, hoc die severissimæ visitationis, antequam,

antequam, quod absit, ex oculis se subducant, intueantur, suavique animorum consensu unitisque viribus rem Christianam felicissime procurent; monitum hoc cum id à sincerissimo, quo erga illos feror, affectu fluat, R. R. Metropolitas Episcoposque insula sacra longe dignissimos, quorumcunque in manus hæ chartæ inciderint, æqui consulturos spero obtestorque.

Frustra ex veteri Ecclesiastica notitia sedes Metropoliticæ Episcopalesque, quæ in Patriarchatu *Constantinopolitano* olim recensitæ erant, etiamnum quæruntur, cum diu fuerit ex quo earundem quamplurimæ terræmotibus, bello, horrendaque illa strage, quam *Turcica* barbaries invexerit, penitus delerentur. Quæ supersunt, solam titulo tenus retinent dignitatem; unde deficiente Christianorum numero è Metropolitis aliqui reperiuntur sine Episcopis Suffraganeis; aliqui, quorum jurisdictioni unus aut duo tantum subjaceant; paucis vero majori numero gaudentibus. Quod in hoc indiculo, quem *Constantinopoli* describendum curaveram, expressum habebis:

Κατα-

Κατάλογος τῶν Ἐπαρχιῶν ἤτοι Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν ὑποκειμένων τανῦν ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Provinciarum ſeu Metropolium & Epiſcopatuum throno Conſtantinopolitano *hodie ſubjacentium Catalogus.*

Η Καισάρεια *Cæſarea.*

Cæſarienſis Metropolita (honoris cauſa habitus, Ὑπέρτιμος τῶν Ὑπερτίμων καὶ Ἔξαρχος τῆς πάσης Ἀνατολῆς) olim habebat ſub ſe octo Epiſcopatus; hodie titulus tantum relinquitur, iſtis planè deficientibus.

Η Ἔφεσος *Epheſus.*

Η Ἡράκλεια *Heraclea*: penes hujus Ἀρχιερέα ſeu Archiepiſcopum conſecrandi Patriarcham jus uſque manet. Ille Πρόεδρος τῶν Ὑπερτίμων, καὶ Ἔξαρχος πάσης Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας dictus, habet ſub ſe quinque Epiſcopos τῆς Καλλιουπόλεως, Ραιδεστοῦ, Τυρολόης, Μέτρων, Μυριοφύτου, *Calliopoleos* in *Propontide*, *Rodoſti*, urbis quoque maritimæ, *Tyriloes*, *Metrorum*, unius diei itinere à *Conſtantinopoli*, *Myriophyti*, in continente *Thraciæ* non procul à *Callipoli*. Η

Η Αγκυρα *Ancyra.*

Η Κυζικος *Cyzicus.*

Η Φιλαδελφία *Philadelphia.*

Ο θρόνος Νικομήδειος, *Nicomedia.*

Η Νίκαια, *Nicæa.*

Η Χαλκηδὼν, *Chalcedon*; hodie in ignobilem pagum degeneravit, in quo unicum templum exſtat S. *Euphemiæ* martyri dicatum. In hac parvula provincia vix ſexaginta Chriſtianorum Eccleſiæ reperiuntur.

Η Θεσσαλονίκη *Theſſalonica.* Metropolita Theſſalonicenſis, qui ὁ πάσης θετταλίας dictus novem habet Epiſcopatus: Κίτρȣς(*Citros* olim *Gydria*)Σερβείων,Καμπανίας,Πέτρας,Αρδαμερίȣ,Ιερώσσȣ ϗ Αγίȣ ὄρȣς ἤτοι Αθωνος, Πλαντανῶνος, Πολιανίνης,*Citri, Serviorum,Campaniæ,Petræ, Ardemerij,Hieriſſi & Sancti Montis* ſive *Athonis, Plantamonis, Polianinæ.*

Αι Αθῆναι *Athenæ:* ſub hac metropoli continentur Epiſcopatus quatuor, Ταλαντίȣ, Σκύρρȣ, Σόλωνος, Μενδινίτζης, *Talantii, Scirri, Solonis, Mindinitzæ.*

Η Πρȣ̃σα *Pruſa.*

Η Τραπεζȣ̃ς, *Trapeſus.*

Η Φιλιππȣ́πολις, *Phillippopolis.*

Ο φιλίππων, ϗ Δράμας, *Phillipporum & Dramæ.*

Αἱ

Αι Θῆβαι, *Thebæ.*

Η Μήθυμνα, *Methymna.*

Η Λακεδαιμονία, *Lacedemonia* habet ſibi ſubjectos Epiſcopatus, Καρυπόλεως, Αμυκλῶν, Βρεςένης, *Cariopoleos*, *Amyclarum*, *Breſtenæ.*

Η Λάρισσα, *Lariſſa* cujus Epiſcopatus ſunt, Δημητριάδος, Ζητενίε, Σταγῶνος, Θαυμακȣ, Γαρδικίȣ, Ραδοβισδίȣ, Σκιάθȣ, Λοιδορικίȣ, Λητζᾶς καὶ Αγράφων. *Demetriadis*, *Zetunii*, *Stagonis*, *Thaumaci*, *Gardicii*, *Radobiſdii*, *Sciathi*, *Loidoricii*, *Letzæ*, & *Agraphorum.*

Η Αδριανȣ́πολις, *Adrianopolis*, cui ſolus ſubjacet Epiſcopatus Αγαθȣπόλεως *Agathopoleos.*

Η Σμύρνη, *Smyrna.*

Η Μιτυλήνη, *Mitylene.*

Αι Σέῤῥαι, *Serræ.*

Η Χριςιανȣ́πολις, ἡ καὶ Αρκαδία, *Chriſtianopolis* quæ & *Arcadia.*

Η Αμάσεια, *Amaſia*, in *Cappadocia.*

Η Νεοκαισάρεια, *Neo-Cæſarea.*

Ικόνιον, *Iconium.*

Η Κόρινθος, *Corinthus*, cui ſubjicitur unicus Epiſcopus, nimirum Δαμαλῶνος, *Damalonis.*

Η Ρόδος, *Rhodus.* Huic olim ſubjecti

jecti *Samius* & *Parius* *Antistites.*

Αἱ νέαι Πάτραι, *Novæ Patræ* in *Thessalia.*

Αἶνος, *Ænus.*

Ἡ Δρύστρα, *Drystra.*

Τόρνοβος. *Tornobus*, cujus Episcopatus sunt, Λοφιτζοῦ, Τζερνόβου, Πρεσιλάβης, *Lophitzi*, *Tzernobi*, *Presilabæ*. Hujus metropolita Ἔξαρχος τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ Ἰωαννίνων ἔχει ἐπισκόπους, τοῦ Βοθρόντου, τοῦ Βελλᾶς, τοῦ Χειμάῤῥας, καὶ τοῦ Δρυνουπόλεως, *Joanninorum* Metropolita regit Episcopos, *Bothronti*, *Bellæ*, *Chimarræ*, & *Drynopoleos*. *Joannina* autem Urbs *Ætoliæ* olim *Cassiope* dicta.

Ὁ Εὐρίπου ἐπισκοπὰς οὐκ ἔχει. *Euripi Metropolita est sine suffraganeis : uti &*

Ὁ Ἄρτης, *Artæ.*

Ὁ Μονεμβασίας ἔχει ἐπισκόπους, τὸν Ἔλους, τὸν Μαΐνης, τὸν Ῥέοντος, καὶ τὸν Ανδρούσης. Metropolita *Monembasiæ* in *Peloponneso*, quæ olim dicta *Epidaurus*, habet Episcopos, *Eleos*, *Maiinæ*, *Rheontis*, & *Andrusæ.*

Ὁ Ναυπλίου, *Nauplii.*

Ὁ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Ἀρχιεπίσκοπος, *Phanarii* & *Neochorii* Archiepiscopus.

Ὁ Σοφίας

O Σοφίας Μητροπολίτης ἄνευ Ἐπισκοπῶν, *Sophiæ* Metropolita absque Episcopatibus subjectis.

O Χίου, *Chii.*

O Παρωναξίας, *Paronaxiæ.*

O Τζίας, *Tziæ*, quæ non procul à *Melo.*

O Σίφνου, *Siphni.*

O Σάμου, *Sami.*

O Καρπάθου, *Carpathi.*

O Ἄνδρου, *Andri.*

O Βάρνης, *Varnæ*, prope *Danubium.*

O Κῶ, *Cous.*

O Λευκάδος, *Leucadis.*

O Παλαιῶν Πατρῶν ἔχει Ἐπισκόπους, τῆς Ὠλένης, τῆς Μεθώνης, καὶ τῆς Κορώνης, *Veterum Patrarum*, Metropolita habet Episcopos, *Olenæ*, *Methonæ* & *Coronæ.*

O Προικοννήσου, *Proconnesi.*

O Γάνου, *Gani.*

Εἰσὶν ἔτι Ἐπίσκοποι καὶ Μητροπολῖται.
Adhuc sunt Episcopi & Metropolitæ.

O Μηδείας, *Mediæ* ad oram Ponti *Euxini*

O Σωζοπόλεως, *Sozopoleos.*

O Πρεσλάβου, *Prælabi* ad Danubium.

O Καφᾶ, *Caphæ* in *Tartaria Præcopiensi.*

O Γοτθείας, *Gotthiæ* ibidem.

O Βινδάνης, *Bindanæ* prope *Sophiam*.
O Διδυμοτείχου, *Didymotichi*.
O Λιτίτζης, *Lititzæ*.
O Βυζίης, *Bysiæ*.
O Σελυβρίας, *Selymbriæ*.
O Ζυχνῶν, *Zychnarum* in *Macedonia*.
O Νευροκόπου, *Neurocopi*.
O Μελενίκου, *Melenici*.
O Βεῤῥοίας, *Berrhœæ*.
O Πωγωγιανῆς, *Pogogianæ*.
O Χαλδαίας, *Chaldææ*.
O Πισιδίας, *Pisidiæ*.
O Ιμβρου, *Imbri*.
O Μυρέων, *Myræ*.
O Σαντορίνης, *Santorinæ*, insulæ prope *Melum*.
O Αιγίνης, *Æginæ*.
O Ουγγαροβλαχίας, *Ungarovalachiæ*.

In *Moldavia* quatuor tantum Episcopi regimini Christianorum Ecclesiastico præsunt. Metropolita *Cretensis* cum tribus ipsi subjectis Episcopis sedem *Constantinopolitanam* agnovit: sed capta urbe οἴχεται, paucis admodum in insula olim Εκατομπόλει relictis.

Cum in tanta omnium fere rerum penuria nulla opima Sacerdotia suppetant,

tant, inque rebus ſecularibus tractandis occupari per ſacros ordines neutiquam liceat, ſola ſacri muneris obeundi conſcientia dignitaſque, uti par eſt, faciunt, ut quiſpiam iſtud miniſterium ambiat. Hæc vero licet miſera ſatis vitæ conditio ex longæ ſervitutis uſu facile & ſine querelis toleratur, ut cum ipſis bene actum eſſe cenſeant, ſi reditus annuus ex populi largitionibus collectus quadraginta coronatorum ſummam conficiat. Deficientibus enim prædiis, vel ipſis cum plebe, cui in ſacris miniſtrant, paciſcendum eſt, vel pro Exequiis Miſſiſque celebrandis cæteriſque ſacris, quas uſus poſtulaverit, functionibus tot aſpri pro more à ſingulis ſunt numerandi.

Diebus feſtis à Sacerdotibus, ut ipſorum amicorumve in orationibus Liturgicis & ſacrificiis expreſſa nominatione facta meminiſſe velint, oblatis muneribus aut pecuniis procurant Laici, quibus ſolennem eam commendationem apud Deum valituram ſibique ceſſuram quam optime, pro pio animi affectu videtur perſuaſiſſimum. Non obſtat matrimonium, quo minus quiſpi-

am, cætera & aliunde non inidoneus, ad Presbyteratum promoveatur, nec uxoratis aliqua fœminas abdicandi necessitas incumbit: at post susceptum Sacerdotium id cuiquam licere hodiernus Ecclesiæ *Græcæ* usus non permittit: tanta quoque severitate interdicuntur secundæ nuptiæ, ut ille quasi deleto iisdem charactere, quem sacer ordo impresserat, pro Laico habeatur. Hoc si fecerit, eo nomine confestim audit παράνομος. Ut professione & instituto vitæ, ita vestibus nigris à plebe distinguuntur, casula φαινολίῳ una cum pileo, quem, si monachi quoque sint, tenue velum à tergo propendens tegit, induti: etiam in templis capite tecti, nisi quod, dum ad sacrum faciendum sese accingunt, ac subinde prò diversa officiorum ratione, id denudari oporteat. Gerunt quoque prolixiores ultra humerum capillos, *Turcis* id quidem permittentibus; cum reliquis omnibus, ritu *Turcarum*, quibus ut se hac ex parte similes præstent diu imperatum fuerit, caput radendum sit; quod cum apud quosdam exolesceret, è *Creta* redux *Vizirius* sibi reformandum esse duxit, edicto,

edicto, ne quis *Christianorum* cæsariem alat promittatque, gravi pœna sancito; quasi hac vel in leviculis reculis indulgentia, quam tollendam curaverat, veritus esset nasutus homo, ne *Græcis* ad pristinos mores pristinamque fortitudinem paulatim esset revertendum. Cum in Sacerdotibus Ecclesiam constare (uti olim sententialiter statuebant Imperatores *Theodosius*, & *Valentinianus Augusti* lege vicesima in (*a*) appendice codicis *Theodosiani*, hoc nomine licet Episcopos præcipue innuentes, cum Presbyteri illic secundi Sacerdotes expresse nuncupentur) *Græcis* sit hodie usu quam maxime comprobatum, ordo Sacerdotalis, licet extrinsecus hic non fulgeat, utpote in se venerabilis, ingentem à populo Christiano reverentiam vendicat conciliatque. Neque enim Sacerdotes ordinarii debito hoc fraudantur honore, quorum unusquisque vulgari & promiscuo nomine Παπτᾶς i.e. *Pater* appellatur, nec ab ipsorum manibus osculandis, iisque fronti apponendis (quibus

(a) *Ex editione V. C. Jacobi Sirmondi Parisii* 1631.

indiciis major pro Orientalium more exhibetur reverentia) prout res & occasio tulerint, abstinetur.

Præter Diaconos, qui hoc ordine contenti ad Sacerdotium nunquam promoventur, sunt quoque Subdiaconi in rebus ad Altare sacrumque spectantibus Presbyteris ministrantes, & Anagnostæ sive lectores, qui juxta antiquissimum Ecclesiæ ritum Evangeliis coram populo legendis deputantur. Non simul & eodem tempore superioribus ordinibus quisquam deputandus est; mora unius diei aut bidui pluriumve, prout expedit, interposita: unde quoque si quempiam è Sacerdotibus ad dignitatem Patriarchalem designandum contigerit, quo institutum, quod obtinuit, talem è Metropolitarum numero substituendi rite servetur, totidem dies ipsi morandum est, donec intermediis titulis insigniatur.

Religiosus vitæ status, quem Monachi sequuntur, summis elogiis deprædicatur: inde ἡ κατὰ Θεὸν πολιτεία seu *secundum Deum vitæ instituendæ ratio*, Βίος τέλειος καὶ ἰσάγγελος *vita perfecta & Angelicæ æqualis*, ἡ τελειοτάτη ζωὴ, ἐν ᾗ

κατὰ

κατὰ μίμησιν ἡ τοῦ Κυρίου πολιτεία διαδείκνυται, *vita perfectissima, in qua conversatio Christi per imitationem exprimitur*, ἡ οὐρανομίμητος πολιτεία *vitæ institutum & ratio cælestium æmula* passim audit. Ex his (neque enim de ordinis sancti *Antonij* monachis, qui eodem manente instituto easdem uti olim sedes incolunt, puta in montibus *Sinæ*, & *Libani*, in arenosis *Libyæ* desertis versusque *Erythræi* maris litora dispersi, hic agitur) quotquot in *Græcia*, *Asia* minori, reliquisque regionibus, quæ Patriarchæ *Constantinopolitano* subjacent, hodie reperiuntur, sancti *Basilij Magni* regulas & institutiones voto obligati suscipiunt, generali nomine καλόγεροι, id est *boni senes* nuncupantur: licet jam nulla habeatur ætatis ratio. Cujus penultima syllaba cum mollius efferatur, quidam hinc errore arrepto illos nomen istud ob susceptum Sacerdotium adeptos finxerunt, quasi vocabulis paulo immutatis καλοὶ ἱερεῖς esset substituendum. Conjecturam vero male fundatam ruere hinc oportet, quod horum pauci admodum, facta comparatione, ordine Sacerdotali fungantur. Hi ut plurimum

mum ſimul, niſi quod aliqui plebis inſtituendæ gratia Parochiis præficiantur, in Monaſteriis extra viam Regiam in locis impeditis Αποκόσμιοι hoc eſt à *ſeculo ſecluſi* victitant. Quorum vitæ morumque innocentia & σκληραγωγία, quam ultro ſubeunt, omnium fere gratiam benevolentiamque ipſis conciliarunt, ut erga ipſos quoque *Turcæ*, ingenio alias effero & crudeli, pene miteſcant, quaſi cenſuiſſent nihil moleſtiæ iſtiuſmodi hominibus inferri oportere, qui precibus rebuſque ſacris intenti, neutiquamque humanis negotiis ſe immiſcentes, de nemine male mereri aut velint aut poſſint.

Monachorum tres ſtatus recenſentur, habitu à ſe invicem & ſeverioris diſciplinæ exercitiis diſtincti, per quos tanquam tot gradus ad τελειότατον τῆς ἀσκήσεως βίον perveniendum eſt.

Qui primum ſe vitæ monaſticæ devovent, Αρχάριοι ſeu *Incipientes* audiunt; vili veſte, ράσῳ, in Novitiatus indicium, & pileo καμιλαυχίῳ, donati. Primo tondentur, antequam vota ſuſcipiant, quæ reliquis quoque communia ſunt; quiſque enim in ſolenni ſponſio-

ne

ne se obstringit in hoc statu Religioso per integrum vitæ tempus permansurum, cælibem vitam victurum, & obedientiam τῷ προεστῶτι καὶ πάσῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητι *superiori suisque in Christo fratribus* eodem Monasterio una secum viventibus præstiturum: nisi quod ultro spondeant perfectiores se πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν τοῦ μονήρους βίου διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, *omnem afflictionem & angustiam vitæ monasticæ propter regnum cælorum* sponte & libenter subituros.

Exacto Novitiatus tempore ad pallium μανδύαν induendum, quod τὸ μικρὸν σχῆμα dicitur, admittuntur; inde Μικρόσχημοι dicti.

Qui ad perfectissimum vitæ Monachalis statum suscipiendum post edita innocentiæ, morum, & severissimæ pietatis specimina promoventur, à peculiari habitu, quem τὸ ἅγιον καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα, *sanctum & Angelicum habitum*, τὸ σχῆμα τὸ θεῖον, *habitum divinum* nuncupant, Μεγαλόσχημοι dicuntur; vere Ἀσκηταὶ habiti, cæteris hoc insigni titulo vix decorandis. Hic vero habitus, quem tot elogiis plane hyperbolicis extollunt, cæteris tantum superaddit cu-

cullum

cullum, de quo ſupra dictum erat, ἀνάλαβον ſive panniculum quadratum, intus pileis aſſutum; quandoque vero eundem gerunt in ſinu cordi ſub induſiis laneis prope adjacentem. Crucis figuram illic depingendam curant, ad cujus latera literæ hæ deſcribuntur. IC. XC. N. K. Ιησοῦς Χριστὸς νικᾷ hoc eſt *Jeſus Chriſtus vincit*; quo ſacro inſigni ſe ab omni malo ſecuros opinantur. A cæremoniis vero recenſendis quibus in Monachis initiandis ſuſcipiendiſque utuntur, cum eæ è peculiaribus officiis in Euchologio deſcriptis facile petantur, nec operis ratio à me exigit ut id præſtem, de induſtria ſuperſedebo.

Horum præcipua ſedes eſt in editiſſimis montis *Athi* jugis, qui ideo à *Græcis*, veteri nomine relicto & indies magis magiſque obſoleſcente, Αγιον ὄρος ſive *ſanctus mons* nuncupatur: (non Αιγαιον, ut quidam ineptulis conjectatiunculis innixi imperitiſſime comminiſcuntur) uti quoque à *Turcis*, à quibus non minor honos, quod ad nomenclationem ſpectat defertur, *Sheichler dag* ſive *Sacerdotum* ſeu *religioſorum mons*.

In animo plane ſtatueram locis his, tot

tot Monachorum incolatu insignissimis, interfuisse, tum ut severissimam sanctissimamque vitæ rationem ab ipsis præsens edoctus, ea quæ sola fama edidiceram tandem experientia propria cognoscerem, tum ut codices manuscriptos, quorum ingentem copiam apud eosdem adhuc delitescere à pluribus, qui id optima, ut mihi videbatur, fide contestati sunt, facile mihi persuasum erat, sedulo investigarem, ut de iis exscribendis, si qui rariores ex antiquissimis, qui orbem Christianum hactenus ab inventa Typographia latuere, reperiendi essent, aliquatenus transigeretur. Neque enim quovis pretio hodie volunt redimendos, cum id Excommunicationis pœna omnino sit interdictum. Quod commendatitiis D. Patriarchæ literis communitus, non infeliciter quidem effectum dedisse sperabam. Non enim viarum difficultates aliaque incommoda, cum *Athos* iste octodecim dierum itinere à *Constantinopoli* distet, quibuscum mihi confligendum esset, morabar, ea omnia quanta quanta fuerint σὺν Θεῷ sacræ Antiquitatis investigandæ studio posthabiturus. At, at, apparatu longe majori quam

quam quod ipſe ſolus ſuppeditare potuiſſem opus erat, nec id privato ſumptu aggredi res meæ ſiverunt; qua de cauſa ab incæpto hoc, quod meditabar, plane coactus & dolens quidem deſtiti, unde de iis paucula quædam fide aliena dicturus ſum. Attamen non habeo quod dubitem, cum id à pluribus fide perquam dignis exhauſerim illic viginti circa monaſteria adhuc-dum ſupereſſe, quorum ampliora tercentum monachos ſub præſidio & regimine unius Præfecti, quem Ηγέμενον appellitant, ſimul victitantes capiunt. Ea, quo à Piratarum incurſibus, quibus è ſinubus tum *Strymonico* tum *Sigetico*, qui hodie appellatur *Golpho di monte ſancto*, facilis eſt in terram exſcenſio, ſecuriora fiant, communiuntur. Inter quæ recipiendis gentis *Ruſſicæ* monachis, qui poſt aliquot annos ſub hac ſevera diſciplina exactos patriam repetunt, peculiare quoddam Monaſterium deſtinatur. Compertiſſimum habui, Monachos, qui ſtudiorum & pietatis excolendæ gratia illuc ſe conferunt, longe pluris per univerſam *Græciam minoremque Aſiam* haberi, utpote ſanctimoniæ fama & exiſtimatione celebriores;

briores; ex his quoque plures ad Episcopatus accitos, & ab his abditis recessibus quasi coactos, quo cæteris vitæ juxta legis Christianæ normam emendatissimæ ac exactissimæ essent exemplo.

Idem omnium tum hic tum alibi degentium institutum, eadem vita vere Ascetica, ut vel pristini ævi Monachis neutiquam cedere videantur. Nemini hic otio & desidia torpescendum est; precibus μεσονυκτίοις cæterisque sacris officiis defuncti, quicquid supererit temporis in reliquis vitæ negotiis, quæ pro genio & indole sortitur, exequendis unusquisque impendit. Nihil fere extra quæritur, quod propria industria elaborari possit. Id operis solis, qui sunt extra ordinem Ecclesiasticum, Monachis demandatur. Horum quidam artium rusticanarum gnari in vineis agellisque, quos circumcirca habent, colendis occupantur; quidam pecuariorum munia obeunt; quidam artibus mechanicis intenti, vestimentorum nendo & texendo materiam parant, & calceamenta & quicquid est fabrilium instrumentorum, quorum necessarius est usus, conficiunt; quidam denique, ne nimius sim,

in

in illis Monaſteriis, quæ mare prope attingunt, lintribus ſcaphiſque fabricandis operam navant, quibus à litore piſcium capiendorum gratia ſolvuntur. Horum enim eſu vitam quam maxime ſuſtentant redduntque tolerabilem. Sacerdotes & Diaconi, quos ſacri ordines ab his ſervilibus officiis exercendis eximunt, (quorum hos Ἱεροδιακόνους, illos Ἱερομονάχους vel αὐτοὺς Μονάχους peculiariter nuncupant, ob ἀντιδιαστολὴν ſive diſtinctionem eorundem à Sacerdotibus aut Diaconis nullo voto obſtrictis, & nudo τῶν ἱερέων καὶ διακόνων titulo honeſtatis) horas ſubſecivas, ſi quæ ſuperſint ultra debitum præſcriptumque pietatis, quod incumbit, officium in legendis, conferendis exſcribendiſque veteribus libris bene collocant. Cum vero ex ingenti hoc qui impenditur, agricolationis labore vitæ ſubſidia non ſuppetant, (quali infortunio, ariſtis vitibuſque nimio fervore areſcentibus arboribuſque ſideratis, ex aëris intemperie orto, interdum premuntur) eleemoſynas per varias regiones è diſcretioribus quidam mittuntur collecturi, licet id raro & non niſi urgente neceſſitate fiat. Qui ſeculi de-

liciis renunciant, eos de victu non admodum ſolicitos eſſe illud vitæ inſtitutum facile ſuadet. Ab omne genus carnibus piſcibuſque ἐναίμοις quam rigidiſſime abſtinetur. Vin Tu, Vir Clariſſime, horum cupedias noſſe? E piſcibus ἀναίμοις, olivis ſole induratis, fabis, cepis, reliquoque cibo facile parabili conſtant, quibus ſi bis coctus panis addatur, laute ſibi videntur convivari. Ter ſingulis ſeptimanis, hoc eſt, feriis ſecunda, quarta, ac ſexta, indictum ſolenne jejunium non abſolvitur, niſi duabus tribuſve poſt meridiem horis. Finitis vero veſpertinis precibus ſinguli ad famem melius leniendam panis cruſtulo donantur, quod ſolo aquæ hauſtu digerendum eſt. Reliquis diebus piſcibus lacticiniiſque comedendis indulgetur, quo tempore languentem ſtomachum vino reficere permiſſum eſt. Jejunium magnæ Quadrageſimæ, uti ſupra relatum erat, adeo religioſe obſervant, ut aliqui ſemel biduo cibum ſumere fas putent; aliqui per duos integros dies ab omni cibo & potu pene inedia confecti ſibi temperandum eſſe velint.

Quædam monaſteria in inſulis, quas

chartæ

chartæ Nauticæ *Rubrarum* nomine signant, à *Constantinopoli* sex leucarum intervallo distantibus, adhuc-dum visuntur. A se invicem angusto freto disterminantur hæc νησίδια, quorum quinque *Eshek*, *Adasi*, *Sedef*, *Peda*, *Severei* & *Taushan*, (quæ duo magis extrorsum versus sinum *Nicopolitanum* jacent) plane inculta instar rupium incolis destituuntur. *Pyrgos* sinum *Nicomediensem*, cui recta objacet, propius attingit. Insula, cui ab Urbe solventes primo occurrunt, Πρῶτο à *Græcis* nuncupatur, *Turcice Kinali*. Unicum hic superest Monasterium. Insularum maxima *Prencipe* ambitu suo duodecim milliaria continet, in qua duos conventus habent οἱ Μονάζοντες. Unico tantum pago jam gaudet, altero igni everso. Prope adstat *Chalce*, *Turcis Heibili*, quam dum illic adessem, priori fere dimidio minorem, unico quoque pago tribusque Monasteriis contentam reperi. Juxta μονὴν τῆς Παναγίας, quæ triginta Monachos alit, ad Austro-africum eminet D. *Bartoni*, qui regnante *Elizabetha* Regina *Turcicam* legationem obierat, sepulchrum; cujus memoriæ, ne exolesceret,

ret, cum Epigraphe consultum esset, illam exscribere mihi placuit; quam, Viri de *Anglis* (utpote cujus prudentiæ commercium illud, quod nostrates hodie exercent, refertur acceptum) optime meriti famæ ipse quoque litaturus, hic pauculis erroribus, quos admisit imperitus sculptor, emendatus, licet forte ἀσκόπως & præter rem, hic apponam. Edvardo Barton *illustrissimo serenissimæ* Anglorum *Reginæ Oratori, Viro Præstantissimo, qui post reditum a bello* Ungarico, *quo cum invicto* Turcarum *Imperatore profectus fuerat, diem obiit.*

Pietatis ergo.

Ætatis An. XXXV, *salutis vero anno* 1597. XVIII. *Calend.* Januarij.

Cum vero hæ insulæ in mari piscoso sitæ sint, arte piscatoria victum & nummulos quæritant Christiani; hac ex parte felices, quod nullibi apud ipsos reperiantur *Turcæ*, ut pristina sacrorum libertate hic frui videantur. A quibus quoque invisendis abstinent, nisi

H quando

quando tributi colligendi causa eas coacti petant: his enim, cum mare ventis vel paulo commotum maxime horreant, non adeo bene convenit, ut ad captandas auræ marinæ insularumve delicias eousque exspatiari aut velint aut audeant.

Aliud Monasterium magnæ quoque existimationis apud *Constantinopolitanos* reliquosque circumcirca Christianos prope *Bosporicum* litus situm, ad locum μαῦρο μόλο id est *nigram molem* vulgari *Græca* dictum, invisere placuit. Cum ante quinquaginta annos & quod excurrit vepreto implicitus, huc illuc oberrans, *Kalogerus* quidam, qui è vicino viculo *Bojuk-dere* huc se contulerat, Αγίασμα seu *aquæ lustralis fontem* figuramque B. *Virginis*, ut videbatur, insculptam casu reperisset, *Græci* his indiciis, quæ traditionem apud ipsos ab antiquo obtinentem firmarant, Templum olim hic stetisse satis convicti, Monasterium sinuoso hoc ad ima montis loco, quem vepres oppleverant, condendum impetrata tandem venia curant. Fundus autem iste in peculium & possessionem *Turcicorum* Sacerdotum, qui

qui in Regali Imperatoris *Bayazidis* Moſchea ſacra procurant, dudum ceſſit, quibus annuus triginta Thalerorum reditus erogatur. Ad conciliandam *Hortulanorum* Præfecti, cujus juriſdictio per *Boſporum* quaquaverſum extenditur, gratiam, quo ab omni moleſtia ſecurius vivatur, ſingulis menſibus peractis, munera ſtata proportione, puta decem okæ ceræ (quarum unaquæque duo pondo *Anglicana* fere cum tredecim unciis continet) hœdi, oves & iſtiuſmodi in familiæ uſus *Conſtantinopolim* deferuntur. Quo Templum hoc τῇ Παναγίᾳ conſecratum ſit venerabilius, ſemel per annum Patriarcha Sacerdotum comitatu ſtipatus id adit ſacra facturus. Non vero abit indonatus; quingentis enim aſpris hæc repetita benedictio conſtat. Concurrit quoque ingens Chriſtianorum multitudo, feſto τῆς κοιμήσεως B. *Virginis*, a quibus non minima religionis pars in encæniis celebrandis collocari videtur: his enim temporibus illos, dum ſacra fiunt, pietati quam maxime intentos, inque liberalitatem effuſiſſimos pene ultra quam rei demoſticæ anguſtia patitur ubilibet intueri eſt. Hic tunc

temporis, cum alendorum numerus sit alias incertus, triginta quinque *Kalogeros*, quorum septem Sacerdotes erant, simul victitasse, ab ore reverendi ac pii viri D. *Macarii Hugumeni Archimandritæ* præsens excepi, à quo hæc historiola mihi communicabatur. Cum ante quindecim annos hodiernus Imperator, dum versus ostium *Ponti* iret venatum, exercitationis causa, quam pro irrequieta indole usque impendio persequitur, huc quo feræ cursus duxerat prope adesset, communi Monachorum consilio de ipso conveniendo deliberatur. Tandem ex ipsius unus prodibat audaculus, qui præmissa pro more gentis reverentia cerasa & caseum ipsi obtulit. Munus Imperatori longo itinere sub æstivo sole fesso & inedia pene laboranti gratissimum & perquam benevole acceptum. Quippe non diu moratus, Monachum blanda voce compellat, interrogatque, num velit fieri *Musulmannus*, illum aliqua dignitate, ut fas est conjectari, quasi vicis hoc modo rependendæ gratia impertiturus: Cui ille, blanditiis Imperatoriis per gratiam *Christi* non expugnabilis, oculis in terram

ram defixis, nihil respondere ausus, se fidem *Christianam* ejurare nolle, silentio, sed ultra omnem vim verborum & efficacius quidem, testatus est. Nec displicuit Imperatori ipsius constantia, quin vicinos agros in usum Monachorum addici, & triginta aureos Sheriphios illis quoque confestim numerari valedicturus jusserit.

Reperiuntur quoque fœminæ, quæ religiosum habitum induunt, μοναστρίαι, καλογερίαι sive καλόγεραι nuncupatæ; è quibus virgines paucæ admodum numero sunt, si cum vetulis viduisque conferantur, quas vel criminum admissorum conscientia, vel provectior ætas, vel pauperies ad votum hoc suscipiendum cogunt: inde ipsis de victu & vestitu satis provisum est; harum enim cæteros miserescit, ac dum aut in templis mundandis occupantur, aut ægrotis præsto adsunt, pro ratione officii ipsorum necessitatibus ministraturæ, quippiam lucelli percipiunt.

In locis impeditissimis perpauci *Anachoretæ* seorsim ab omni humano consortio vitam arboreo fœtu reliquoque, quem terra sponte progignit, appartue

fortiſſime tolerant; de quibus lautitiis ſi bis ſingulis diebus feſtis epulentur, id iis ſolennius celebrandis, quo à cæteris hac indulgentia diſtinguantur, ſolummodo fit: ſed cum ejuſmodi Religioſos prope noſſe mihi non contigerit, penitus tacere malo, quam ea, quæ veritatem ſupergreſſa videbuntur, fide aliena loqui.

Septem hodiernis *Græcis* Μυςήρια ſeu Sacramenta ſunt, quæ hoc ordine recenſentur.

Τὸ Βάπτισμα, *Baptiſma.*

Τὸ Μύρον τȣ̃ Χρίσματ☉, *Unguentum Chriſmatis.*

Η Ευχαριςία *Euchariſtia.*

Η Μετάνοια, *Pœnitentia.*

Η Ιερωσύνη, *Sacer Ordo.*

Ο Γάμ☉, *Matrimonium.*

Τὸ Ευχέλαιον, *Extrema unctio.*

Licet nullus poſt partum dies, quo infantes ſacro Baptiſmatis ritu expiantur, ex canone ſit præſtitutus, raro tamen ultra octavum vel decimum aut morari aut antevertere ſolent, niſi propediem ſecuturæ mortis timor, ne

αβάπ-

ἀβάπτιστοι, ἀτέλεστοι, ἀσφράγιστοι, καὶ ἀμύητοι nondum que lavacri regenerationis compotes ex hac vita emigrent, hoc Christianæ charitatis officium citius urgeat. Tantam enim necessitatem Sacramenti hujus, quo in Christianorum numerum transeuntes hæreditatis in cœlis adeundæ jus sibi acquirunt, è præcepto *Christi*, S. *Joan.* 3. v. 5. oriri credunt, ut de infantibus ἀβαπτίστοις vix bene quidem ominari aut norint aut velint. Ideo hoc in casu, at solo quidem, (neque aliter omnino fas erit) si ingens neutiquamque fictum moriendi periculum immineat, seculari personæ, qualiscunque sit sexus, cui intervenire contigerit, moribundum infantem tingere permissum est. Ita praxin hanc, quæ ubivis obtinet, populo commendatam & legitimam reddit nupera (*a*) confessio Catechetica in usum plebis lingua *Græca* vulgari edita, καὶ τὸ διατεταγμένον βάπτισμα δὲν πρέπει, νὰ γίνεται ἀπὸ ἄλλον τινὰ παρὰ ἀπὸ τὸν νόμιμον ἱερέα, μὰ εἰς καιρὸν τινος ἀνάγκης ἐμπορεῖ

(*a*) *Pag.* 118.

νὰ κάμῃ τὸ μυστήριον τοῦτο καὶ κοσμικὸν πρόσωπον ἀνδρός ἢ γυναικός. *Ordinatum illud baptiſma neutiquam decet, ut a quoquam alio quam a legitimo Sacerdote fiat; ſed tempore neceſſitatis conceditur, ut Sacramentum hoc adminiſtret quævis ſecularis perſona, modo vir, modo fœmina.*

Aliter, modo ſinit valetudo, infans ſacris Baptiſmi ritibus initiandus ad templum ſiſtitur, cujus in veſtibulo paulo intimius Narthecem verſus extat Βαπτιστήριον, Φωτιστήριον, ὁλουτὴρ *Lavacrum* ſive κολυμβήθρα (hoc enim nomen à *Piſcina* S. *Jo*.c. v. quæ mirificam ſanandorum morborum vim habuit, vel ab alterâ Sti *Joan* cap. 9. 7. antiquitus inditum hodie retinetur) vas amplum cubitaliſque profunditatis.

Aqua luſtralis à Sacerdotibus ingenti cæremoniarum apparatu in *Theophaniorum* feſto prius benedicitur; (fit autem hujus aquæ benedictæ poſt Miſſam finitam conſecratio, quam appellant μέγαν Ἁγιασμόν) at cum tantam aquarum copiam, quanta his uſibus ſufficiat, per integrum annum conſervare vix liceat ſingulis menſibus citiuſve, ſi occaſio poſtulaverit, nova conſecratur.

Ne

Ne vero frigus tenellum infantuli corpusculum nimium atrociter convellat lædatque, injectis flosculis suaveolentibus aquam plerumque fervefaciunt, cui insufflatæ & cruce signatæ sacrum oleum, quo totum ungitur corpus, superaffundens, ambabusque manibus illum erecto corpore & ad Orientem converso tenens Sacerdos mysticum ritum peragit hac formula: Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. *Baptizatur servus Dei N. in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, nunc & semper & in secula seculorum*, Amen. Sive, si sit alterius sexus, Βαπτίζεται ἡ δούλη τοῦ, &c. *Baptizatur serva*, &c. Ita enim semper passive enunciatur, per modum declarationis indicative Βαπτίζεται, non βαπτιζέσθω ἢ βαπτίζω σε, *Baptizetur N. aut Baptizo te:* quod duplici de causa contendit D. *Gabriel*, in συνταγματίῳ περὶ τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν μυστηρίων, *Venetiis* Anno 1600 p. 24. a. tum quia licet *Christus* Sacramentum hoc instituens active pronunciaverit, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες

τίζοντες αὐτοὺς, passive legitur apud S. *Marcum* cap. xvi. 16. ὁ πιςεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, tum modestiæ & humilitatis causa: τοῦτο ἐπιφωνοῦμεν ταπεινοφρον εἶν ἐπὶ πάντα μεμαθηκότες: βαπτίζεται γὰρ φαμὲν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, συναπακούεται τὸ ὑπ᾽ ἐμοῦ ἢ δι᾽ ἐμοῦ. *Hoc modo enunciamus in omni re, qui de nobis ipsis humiliter sentire didicimus: Dicimus enim, Baptizatur servus Dei, subintelligitur autem, a me vel per me*: quod ex S. *Chrysostomi* in *Act.* cap. xi. 16. expositione evincendum ipsi videtur. Sed cum utraque formula idem plane & citra omnem controversiam denotet, se iniquiores quam par est *Græcanicæ* Ecclesiæ & animo plane infenso esse produnt, qui intemperanti invectiva hoc de nomine quoque illam vellicant: nec recte quidem formulam istam, quam sequuntur, ratiunculis è S. Scriptura aut aliunde corrasis eunt vindicatum *Græci* scriptores, quæ ab Ecclesiæ instituto, quod abunde sufficit, suam derivat originem & authoritatem. De posterioribus verbis εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, apud universos *Græcos* convenit, illa ad hujus

hujus Sacramenti eſſentiam adeo neceſſario ſpectare & requiri, ut niſi diſtinctim & ex integro proferantur, quidvis aliud fieri, puta ludricum imitamentum aut hæreticum profanumve abuſum *Baptiſmatis*, potius quam *Baptiſma* autument.

Dum recitantur nomina Perſonarum Sanctiſſimæ & individuæ *Triadis*, infantem ἑκάστῃ προσρήσει κατάγει ϗ ἀνάγει *unaquaque prolatione* (cui amen accinit patrimus ἀνάδοχος, ſeu σύντεκνος qui unicus eſt) in lavacro *immergit* & exinde *deducit* Sacerdos. h.e. ter, cujus τρίτης καταδύσεως ſive *trinæ immerſionis* ritum a primævorum ſeculorum praxi deductum, ac vel ab *Apoſtolis* vel ab *Apoſtolicis* viris, optimâ quidem ratione inſtitutum eſſe, opportunius, cum de ipſius myſterio diſſerendum fuerit, quod hujus narratiunculæ inſtituto non convenit, monſtrabitur.

A quo veteri ritu, quo totum corpus ſubtus aquas ſalutares depreſſum abluitur, calidioribus illis terræ plagis, quibus ſoles fortius vigent, ipſis non religio eſt pro re nata interdum recedere, aquam tribus vicibus ad complendum

myſticum

mysticum ritum superinfudisse contentis; sive vero hoc sive isthoc ritu fungantur eundem effectum manere νεοφώτιστον credunt, nempe *ἀναίρεσιν τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος h.e. *ablationem peccati originalis* ἀπὸ προπάτορος τοῦ ἀνθρωπείου γένους sive ab *Adamo* humani generis Progenitore traducti, & εἶναι ἀναμφίβολον σφραγῖδα τῆς σωτηρίας τῆς αἰωνίου, *esse indubitatum sigillum vitæ æternæ.*

Infantibus duobus vel pluribus Baptismi gratiam simul suscepturis, pro eorundem numero toties exhausto Baptisterio renovatur aqua, (neq; enim eadem bis uti licet) quam ob consecrationem prius factam, sacrumque, cui inserviebat, usum non temere ubivis ab humo exsugendam projiciunt, sed in θαλασσίδιον sive spatium sub Altari excavatum effundendam curant.

Deinde interpositâ prece statim ac sine morâ ad ungendum Neophytum suis involucris jam indutum progreditur Sacerdos: *Christmatio* enim a Bap-

* Ὁμολογ. ὀρθοδόξ. 119. p.

tismate

tismate inseparabilis est, & ejus appendix & quasi complementum habetur; juxta canonem xlviii. Synodi *Laodicenæ*, qui τῷ ἐπουρανίῳ χρίεσθαι μύρῳ τοὺς φωτιζομένους *illuminatos cælesti chrisma-te inungi* jubet. Id enim, ut explicat *Matthæus Blastares* è *Balsamone* & *Zonara*, quos vocabulis retentis propè ubivis exscribit, ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἁγιαζόμενον τοὺς χριομένους ἁγιάζει, καὶ μετόχους τῆς ἐπουρανίου τοῦ χριστοῦ βασιλείας καθίστησιν, εἰ μὴ τὸ τοῦ βίου ἠμελημένον καὶ ἡ τῶν ἔργων φαυλότης ἡμᾶς ταύτης ἀλλοτριώσειεν, *precibus & Spiritus Sancti invocatione sanctificatum inunctos sanctificat, & regni cælestis Christi participes facit, nisi vitæ impœnitentia operumque improbitas nos ab eo alienos reddat.*

Hoc unico ritu Sacramentum *Confirmationis* apud *Græcos* constat; inde μύρον ἢ χρίσμα *unguentum* sive *chrisma* & σφραγὶς seu *signaculum* peculiariter dictum.

Cum vero recens Baptizatos (πλουμένους) chrismate oblinere, citra omnem adultorum obsignationem, nullâ quoque manuum impositione omnino intercedente

dente, *Græcis* ante plura ſecula in uſu fuerit ac etiamnum hodie ſit, qui à Chriſmatis æque ac Baptiſmi iteratione prorſus abhorrent, exemplo veterum *Chriſtianorum*, quos ſequuntur, ſatis ſecuri, ne dicam pervicaces, hinc cavillandi cauſam Zelotæ quidam *Latinis* ritibus addictiſſimi arripuere, *Græcis* non amplius ſupereſſe *confirmationem*. Hinc atrocia convitia alterutrinque ſibi invicem impacta, quaſi malâ fide ageretur: hinc, dum *Chriſmationem Sacerdotalem* illicitam & alieni juris uſurpationem criminati ſunt illi, nova ſchiſmatis augendi materies his ſuppetiit, quod ſatis patet ex Encyclicâ Epiſtolâ *Photii* Patriarchæ *Conſtantinopolitani* in cauſâ *Bulgarorum*, quem malè ac admodum inſcitè comminiſcuntur aliqui, hanc conſuetudinem ingenio ipſius prius introductam, tandem ingenti, qua pollebat, authoritate apud *Græcos* ſtabiliiſſe.

Inter peragendam hanc obſignationem, quæ fit εἰς τὰ διωρισμένα μέλη ſive in *definitis membris*, puta fronte, oculis, naribus, ore, auribus, pectore, manibus, pedibuſque Sacerdos hæc verba

recitat

recitat σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, Ἀμήν: *Sigillum doni Spiritus Sancti, Amen:* cujus formulæ ratio hoc modo assignatur in ὁμολογίᾳ. * Καθὼς πάλαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκατάβηκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἐν εἴδει πυρὸς, καὶ ἔχυσεν εἰς αὐτοὺς τὰ χαρίσματά του, τέτοιας λόγης καὶ τώρα, ὅταν ὁ Ἱερεὺς χρίει τὸν βαπτιζόμενον μὲ τὸ ἅγιον μύρον, χύνουνται πάνω εἰς αὐτὸν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου πνεύματος. *Sicut olim Spiritus Sanctus descendit in Apostolos specie ignis, & in ipsos dona ipsius effundit, tali modo jam quando baptizatum oleo sacro inungit Sacerdos, desuper in illum effunduntur Spiritus Sancti dona.*

Sacrum hoc oleum conficiendi solis *Patriarchis* competit facultas; ita D. *Garb.* p. 26. b. μύρον---δι' ἐλαίου παρὰ τοῦ νομίμου Ἀρχιερέως κατασκευασμένου--- *unguentum--ex oleo a legitimo Patriarcha confecto,* quod planius *Græco-Barbare* exprimitur, * πρῶτον ζητεῖται νὰ γίνεται ἀπὸ τὸν ἀνωτάτω ἐπίσκοπον τὸ μύρον τοῦτο *primo requiritur, ut hoc*

* p. 112.

Chrisma fiat a summo Episcopo: cujus tamen usus & administratio reliquis Episcopis & inferioris ordinis Sacerdotibus, ut supra dictum erat, promiscuè conceditur.

Cum dixerint *Chrismationem* iterari neutiquam licere, hic unicus casus a generali isto effato excipiendus est: hoc enim ritu Hæreticos & Apostatas, quos errorum ac abnegatæ fidei tandem pœnitet, in Ecclesiæ gremium recipiunt, quasi gratiâ Spiritus Sancti in sanctâ ac vera fide iterum firmandos. * Τοῦτο τὸ μυστήριον δὲν δίδεται δεύτερον παρὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ θέλουσιν ἐπιστρέψειν ἀπὸ τὴν ἄρνησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, *hoc sacramentum secunda vice non confertur, nisi in illos, qui ab abnegatione nominis Christi sunt reversuri:* quod omnino est ad mentem *Patrum Constantinopolitanorum* Canone 7. qui illic quoque formulam istam, qua inter signandum utuntur, decreto Synodali præscripserunt.

Antequam cæremonias & ritus, qui-

* ὁμολογ p. 121. * ὁμολογ p. 122.

bus

bus in augustissimo & sacratissimo Eucharistiæ sacramento utuntur *Græci*, quasi coram & explicatius repræsentem, pauca de libris Liturgicis, quorum ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ seu ἐν τῷ τῆς Ἱερουργίας μυστηρίῳ, seu ἐν τῇ λειτουργίᾳ sive ἐν τῷ Ἱερουργεῖν τὸ δεσποτικὸν σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ (hæc enim nomina coincidunt) necessarius est usus, in antecessum prælibanda sunt. Vocem autem λειτουργία, cum de orationibus cæterisque sacris promiscuè dici soleat, ad hanc rem sanctissimam peculiariter denotandam jam restrictam habes, exemplo *Græcorum*, qui honoris & discriminis causa τὴν ἁγίαν, ἱερὰν καὶ θείαν λειτουργίαν nuncupant, & pro more hodierno Sacerdotem, ab hac præcipua muneris illius parte, tum λειτουργοῦ tum τελεσιουργοῦ & τελεστικοῦ h. e. uti præclare explicat *Symeon* Metropolita *Thessalonicensis* ἐν τῇ ἐξηγήσει εἰς τὴν λειτουργίαν, ὡς χάριν ἔχοντος μόνον τελεστικὴν εἰς τὰς τελετὰς, *utpote qui solam initiativam gratiam habet in sacris mysteriis*, titulo insigniunt. Hæ τελεταὶ usitatius cum epitheto αἱ ἱεραὶ τελεταὶ sive conjunctim ἱεροτελεστεῖαι audiunt.

Libri autem Liturgici tres tantum

ſunt, (neque enim iſte, qui S. *Jacobi* nomen præ ſe fert, utpote ὑποβολιμαῖος, in ſacro conficiendo legitur) à Sanctiſſimis Viris *Baſilio*, *Chryſoſtomo*, & *Gregorio*, qui ὁ Διαλόγος dicitur, juxta communem *Græcorum* traditionem, (etſi fortaſſe τῶν προηγιασμένων λειτουργία *Germano* Patriarchæ *Conſtantinopolitano* rectius meliuſque ſit adſcribenda,) quorum memoriam honore quam maximo proſequuntur *Græci*, olim compoſiti. Hos vero per male-feriatorum ingenia, quo ſub veterum ſeculorum pietatis prætextu inanis iſta, quam inveniebant, ſuperſtitio melius commodiuſque ſtabiliretur, non illæſos integroſque ſupereſſe, evictiſſimum dant tum variæ interpolationes, quæ novitatem ſapiunt, tum ingens illa codicum MSS. varietas, ut plane diverſi haberentur, niſi quod in quibuſdam ſolennioribus precibus conveniſſent. Vitandæ confuſionis gratia cautum ſtatutumque eſt, ut in iis legendis certus ordo, cujus ſunt retinentiſſimi, a ſingulis Sacerdotibus, quorum arbitrio neutiquam id relinquendum volunt hoc vel illo prout ipſis lubet uti, ſervetur, ut iiſdem feriis ubique ſit eadem

dem cultus formula juxta hanc regulam.

Duodecies tantum vertente anno legitur S. *Basilii* Liturgia, ſingulis nimirum magnæ Quadrageſimæ Dominicis, hoc eſt, ſepties, incipiendo à Dominica τῆς ἀπόκρεω uſque ad Dominicam Palmarum è priori cenſu eximendam, quo die Liturgia *Chryſoſtomiana* celebratur; deinde bis in Sancta hebdomade, feria quinta & Sabbato, ἐν ταῖς παραμοναῖς ſeu vigiliis Natalium *Chriſti* & *Epiphaniorum*, & Januarii primo, qui S. *Baſilio* ſacer eſt, ut in Calendario ſupra memoratum fuit.

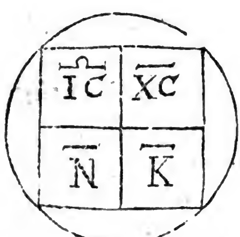
Reliquis Dominicis ac feſtis S. *Johannis Chryſoſtomi* Liturgiæ altera contractioris conſtantiſſimus eſt uſus.

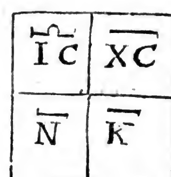
Ἐν νηστίμοις ἡμέραις ſeu diebus jejunii magnæ Quadrageſimæ, potiſſimum feriis quarta & ſexta, habetur ἡ τῶν προηγιασμένων τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς λειτουργία ſeu *myſteriorum anteconſecratorum Liturgia.* Sed de his *Præſanctificatis* poſtea ſuo in loco dicendum erit.

Miſſarum ſolennia, quibus ante lucem celebrandis penitus interdictum eſt, hoc

modo in genere fiunt.

Sacerdos & Diaconi οἱ ὑπηρέται τοῦ μυστηρίου antequam munera à Christiano populo oblata altari Protheseos inferenda curent, quanta tum animæ tum corporis puritate sanctissimum illud ministerium, quod instat, aggredi oporteat subindicantes, manus solenniter & palam quidem lavant; hac autem oblatione (προσκομιδῇ seu προσαγωγῇ) dona à communi usu separantur. Panis consecrandus, cujus vertex sigillo figuræ vel circularis vel quadrangulæ hunc in modum insignitus,

& cultro his usibus designato, quem τὴν ἁγίαν λόγχην seu *sanctam lanceam* nuncupant, hac illac infixus in varias particulas

particulas ſcinditur, vinumque, cui paululum calidæ aquæ admiſcetur, ritibus, quos ex Liturgiis & Euchologiis tranſcribere, tibique hic in conſpectum dare animus non eſt, ante adhibitis, tandem ſolenni hac oratione, quam τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως appellant, benedicuntur. Ambo autem juncta ſimul μίαν προσφορὰν ſeu unam oblationem conſtituunt.

Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν κύριον καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν, εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον: μνημόνευσον, ὦ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος τῶν προσενεγκάντων, καὶ δι' οὓς προσήγαγον, καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστηρίων. ἐκφώνως, ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. i. e. *Deus, Deus noſter, qui cæleſtem panem univerſi mundi alimentum, Dominum noſtrum & Deum Jeſum Chriſtum emiſiſti Salvatorem & Redemptorem, nobis benedicentem*

dicentem & sanctificantem, ipse benedicas huic propositioni, eamque suscipias in supercæleste tuum altare. Memineris, bone & benigne Deus, eorum qui obtulerunt, illorumque, pro quibus obtulerunt, & nos in divinorum tuorum mysteriorum celebratione innoxios conserves: tum elata voce recitat, *quia sanctificatum est, & glorificatum est honoratissimum & magnificum nomen tuum Patris & Filii & Spiritus Sancti nunc & semper & in secula seculorum.* Amen.

Finitâ hac benedicendi formula illico fiunt δῶρα τίμια καὶ θεῖα, uti loquitur *Gabriel Severus* Metropolita *Philadelphiensis* in Apologia pro Ecclesia Orientali, i. e. *dona veneranda & divina.* Qua vero de causa hanc sacratissimam & elementis nudis, utpote nondum consecratis, longè superiorem sortiantur appellationem, è cæremoniis hunc apparatum jam jam secuturis clarius patebit.

De elementis consecrandis proxime & sine mora agitur: Diaconus à Sacerdote Evangeliorum codicem acceptum manu præ se ferens elevansque quo populo det conspectiorem, Ministris λυχνοφόροις ante-ambulantibus, è porta bo-

reali

reali exit, quem ſequitur Sacerdos Sacrum facturus, ac area Templi brevi peragrata ingreditur Bema, in medio altari illum depoſiturus: inde circuitus iſte τῆς πρώτης ϗ μικρᾶς εἰσόδου ſive *primi & minoris ingreſſus* nomen habet.

Poſt, hymnus qui incipit δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν τῷ χριστῷ· σῶσον ἡμᾶς υἱὸς θεοῦ, &c. *Venite adoremus & coram Chriſto procidamus. Salva nos Fili Dei, &c.* & hymnus alter τρισάγιος dictus, Ἅγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. δόξα Πατρὶ καὶ &c. *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miſerere noſtri. Gloria Patri &, &c.* a choro canuntur, quibus finitis τὸ προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου ϗ τοῦ Εὐαγγελίου h. e. *Lectionem Epiſtolæ & Evangelii* abſolvunt Diaconi. Hucuſque olim ex veteri conſuetudine Catechumenis intereſſe licuit, quos peculiari oratione dimiſerunt, exclamante poſtea Diacono, Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε· μή τις τῶν κατηχουμένων, ὅσοι πιστοί, ἔτι ϗ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. *Quotcunque Catechumeni eſtis,*

diſcedite, Catechumeni, diſcedite: quotcunque Catechumeni eſtis, diſcedite. Ne quis Catechumenorum maneat. Quicunque fideles, manete; *etiam atque etiam in pace Dominum precemur.* Precibus à Sacerdote apud ſe & ſecreto fuſis, hymnum Cherubicum poſtea canunt Pſaltæ, h. e. ἐν εἰσόδῳ μεγάλῃ in *ingreſſu majori*, qui ſic ſe habet.

Omnibus rite præparatis, ſacriſque muneribus ab altari *Protheſeos* tandem ſublatis, egreditur iterum è portâ Boreali ſacerdos, ſacrum calicem coopertum manu tenens, ſacro ſatellitio ſtipatus, hoc eſt, Diaconis reliquiſque miniſtris, (λυχνοφόροις ante ambulandus) quo majori cum pompa procedatur, ſacram Altaris ſupellectilem, lanceam, ſpongiam, quâ abſtergantur diſcus calixque, ac ejuſmodi ſacri ritûs inſtrumenta, puta cruces deauratas, thuribula, cereos accenſos, & tintinnabula circumferentibus. Diſcus vero in quo panis benedictus reponitur conſecrandus, ne cujuſquam oculis ſit obnoxius pateatque, velamine obtectus, non manu ad pectus protenſa, ed capitis vertici admotus à Diacono circumgeſtatur. Lento gradu itur in ναὸν, quem

quem circumeunt; quo tempore hymnumCherubicum modulantur Cantores: Populus interim ingenti cum reverentia & cultu præeuntes excipit, capitibus inclinatis, flexisque poplitibus, interdumque in pavimentum adorandi causa pronus cadit, fimbria stolæ sacerdotalis ori applicita. Nullibi solenniora quam in hoc sacro actu mentis devotæ signa exhibent *Græci*, signaculo crucis sese continuo munientes, durante pompa & dicentes pro se μνήσθητί μου Κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου *memento mei, Domine, in regno tuo*; Sacerdotibus & Diaconis inter eundum pro populo intercedentibus, πάντων ἡμῶν μνησθείη κύριος ὁ θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *Nostri omnium memor sit Deus in regno ipsius, semper, & nunc, & in secula seculorum.* Inde ἁγίαν πύλην seu sacram portam ingressi, in medio Altari, quod recta objacet, ubi sacrum peragendum est, (neque enim alibi fas est) venerabile illud gestamen deponunt: hæc processio τῆς δευτέρας καὶ μεγάλης εἰσόδου τῆς ἁγίας συνάξεως sive *secundi & majoris introitus sacræ synaxeos* nomine insignitur, ad distinctionem minoris paulo supra memorati. Non

Non te celabo, hanc Adorationem, προσκύνησιν, à *Græcis* pro more ſolenni præſtitam, mihi, dum Miſſis eorundem celebrandis intereſſem, quam maxime diſplicuiſſe, utpote plane indebitam, neque εὐλόγως aut ἀπροκειματίστως factam, quod contendit *Gabriel Severus*, hoc potiſſimum argumento, quod dona poſt benedictionem ſint ὕλη ἐνδεχομένη καὶ ἀναγκαία καὶ ὡρισμένη πρὸς τὸ γενέσθαι κυρίως σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, *materia idonea & neceſſaria & determinata, ut fiat proprie Corpus & Sanguis Chriſti:* uti ante illum *Symeon Theſſalonicenſis* ἐν τῇ ἐξηγήσει εἰς τὴν λειτουργίαν: Προσπίπτοντες δὲ πάντες τοῖς ἱερεῦσιν οἱ πιστοὶ δικαίως, τὸ μὲν τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἐξαιτούμενοι, καὶ μνησθῆναι τούτων ἐν τῇ ἱερουργίᾳ δεόμενοι. τὸ δὲ τιμῶντες τὰ θεῖα δῶρα. Εἰ γὰρ καὶ μήπω ἱερουργήθη ἀλλ' ἐν τῇ προθέσει ἀνετέθησαν τῷ θεῷ, καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκεῖσε εὐχὴν ἀνέφερε τῷ θεῷ καὶ προσδέξασθαι ταῦτα εἶπεν εἰς τὸ ἄνω θυσιαστήριον· εἰ μὲν καὶ μήπω τετελεσμένα, ἀλλὰ πρὸς τὸ τελεσθῆναι ἡτοιμασμένα εἰσὶ, καὶ ἀνάθημα θεῷ, καὶ ἀντίτυπα δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος. *Procumbunt autem in genua fideles ante Sacerdotes, & merito quidem; partim illorum preces & ſui in*

Eucharistiæ celebratione memoriam petentes: partim divina dona venerantes. Quanquam enim nondum consecrata sint, in altari tamen Propositionis Deo dicata fuere: & Sacerdos illic orationem Deo obtulit, & in sublime Altare ea accipi precatus est. Quamvis igitur consecratione nondum perfecta sint, verum ut consecrentur disposita fuere, & Deo dicata & typi Dominici corporis & sanguinis sunt.

Quod quam nihili sit & puerile ac nugatorium κρησφύγετον, ne extra breviculæ enarrationis, quam suscepi, limites, si istud convulsum irem, viderer abreptus, tibi relinquo perpendendum. Quod magis mirabere, postquam habueris perspectum, illos post Elementorum consecrationem, de reverentia præstanda, quasi prior actio eam penitus exhausisset, parum solicitos, vix quippiam honoris venerationisque signum, vel minimum saltem, quantum oculis observare potui, Symbolis expositis ostensisque exhibere. Sed de his postea fusius agam, rem nude & brevissime in præsenti explicuisse contentus.

Sacris vasis super sanctam Mensam

depositis,

depoſitis, hanc orationem recitat Sacerdos μυστικῶς ſive *ſecreto*, quam ex miſſa *Chryſoſtomiana* exſcribo, cæteris precibus, Antiphonis, & ritibus, puta adorandi altare verſus, ſuffitum adolendi, ac ſimilibus, quos ſubinde variant, hic, uti ſupra, per totum hujus officii Liturgici contextum, plane prætermiſſis; quæ præcipui ſunt momenti, & ea quidem ex libris Euchologicis, collecturus.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ δεχόμενος θυσίαν αἰνέσεως παρὰ τῶν ἐπικαλουμένων σε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν δέησιν, καὶ προσάγαγε τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς προσενέγκειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς εὑρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ γενηθῆναι σοι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν, καὶ ἐπισκηνῶσαι τὸ πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου· hoc eſt. *Domine Deus omnipotens, qui ſolus ſanctus es, qui ſuſcipis ſacrificium laudis ab iis qui te toto corde invocant, ſuſcipe etiam noſtram, qui peccatores*

res ſumus, orationem, & adhuc ſancto Tuo Altari, & nos idoneos effice, qui Tibi dona & ſpiritualia ſacrificia pro noſtris peccatis & populi erratis offeramus; & dignare, ut coram te gratiam inveniamus, & ut noſtrum ſacrificium Tibi ſit gratum, & bonus ille Tuæ Gratiæ Spiritus in nobis habitet, & in his propoſitis donis, & in univerſo Tuo populo.

Interim dum hæc peraguntur, Bematis ſacræ fores occluſæ vel velo (καταπετάσματι) obductæ omnem ſecuturæ conſecrationis aſpectum populo adimunt, quid intus agat Sacerdos, penitus ignaro; cum nihil oculis obvium, nihil expoſitum habeat, niſi quod certo credat illum partibus ipſius, pro ratione officii, quod ordo Sacerdotalis exigit, ſecundum canonem bene & rite clam defuncturum. Nemini enim illic ſacro faciendo intereſſe licet, præterquam huic miniſterio deputatis. Recitato ſymbolo *Conſtantinopolitano*, laudumque Antiphonis, dum ſanctiſſimum conſecrandi munus exequitur Sacerdos, elevat panem, quem in quatuor partes fractum diviſumque in modum crucis componit, particula ejus in calicem, cui infun-

ditur

ditur aqua fervens, immiſſa. Tandem participatione tremendorum divinorumque Myſteriorum facta, aperitur porta ſancta, cui adſtat Diaconus, ſacrum calicem populo oſtenſurus; deinde ſumpto diſco cito ſe à porta proripit verſus Protheſin.

Formula communicandi ita ſe habet: Μεταδίδοταί σοι τὸ τίμιον καὶ ἅγιον καὶ ἄχραντον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Communicatur tibi venerandum, ſanctum, & illibatum corpus Domini Dei Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum, & in vitam æternam.* Identidem traditurus calicem diacono, verba hæc pronunciat Sacerdos: Μεταλαμβάνεταί σοι τὸ τίμιον καὶ ἅγιον αἷμα τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον· *Communicatur tibi pretioſus & ſanctus ſanguis Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum & in vitam æternam.* Hic tamen verborum tenor in perpetuo uſu non eſt. Variatur enim interdum in hunc modum, Μεταδίδωμί σοι τὸ τίμιον & Μεταλαμβάνεις τὸ τίμιον-*impertior* tibi

tibi,---& *communicas.*

Extra Basilicam portam Bematis populo ad hæc supercœlestia mysteria percipienda admisso, & hac formula, μετὰ φόβου θεοῦ καὶ πίστεως (& ut alii codices habent, καὶ ἀγάπης) προσέλθετε *cum timore Dei & fide & charitate accedite*, à Diacono invitato, consecrati panis particulam, quam μαργαρίτην sive *unionem* appellant, vino imbutam, utpote è calice eductam, cochleari (τῇ λαβίδι) exhibet Diaconus. Soli enim Clerici elementa seorsim percipiunt. Pene erecti stant, nisi quod percepturi Sacrosancta symbola caput & genua inclinant. Quo pacto sub utraque specie simul communicat populus. (*a*) Ita enim statuitur ἐν ὁμολογίᾳ, Η δὲ κοινωνία τοῦ μυστηρίου τούτου πρέπει, νὰ γίνεται καὶ κατὰ τὰ δύο εἴδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τόσον ἀπὸ τοὺς πνευματικούς· ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς κοσμικούς· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς δὲν ἐκβάζωντας κἂν ἕνα οὕτω προσέταξε λέγων, Αμὴν ἀμὴν-διάτι καὶ οἱ ἅγιοι Απόστολοι κατὰ τὸν τρόπον ὅπου τὸ ἐπαρέλαβασιν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, οὕτω καὶ τὸ ἐπαρα-

(a) Pag. 125.

δί-

δίδα εἰς κοινωνίαν κοσμικῶντε καὶ ἱερωμένων, καὶ εἰς τὰ δύο εἴδη, καθὼς γράφει πρὸς Κορινθίους ὁ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος. *Communicationem hujus Sacramenti ſub duabus panis & vini ſpeciebus tam a Religioſis quam a Secularibus celebrari convenit: quandoquidem Chriſtus neminem expreſſim deſignans ita ordinavit*, dicens, *Sancti* Joannis *cap.vi.v.*53. Amen, amen *dico vobis, niſi ederitis carnem Filii, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qua de cauſa etiam ſancti Apoſtoli pariter quod a Chriſto acceperint, id de hominum Secularium & Religioſorum ſub utraque ſpecie communione tradidere, ut ſcribit ad* Corinthios 1. *Epiſt. cap.* XI. *v.*23. D. Paulus, *dicens, Quod enim accepi a Domino.*

Tandem pane benedicto (qui ideo Ἁγίασμα & θεῖος ἄρτος dicitur & Εὐλογία & communiſſime Ἀντίδωρον, utpote ut *Symeon Theſſalonicenſis* loquitur, ἀντὶ τῶν δώρων τῶν φρικτῶν δηλαδὴ μυστηρίων τοῖς μὴ μεταλαβοῦσι τούτων παρεχόμενον, *loco tremendorum donorum Sacramentorum videlicet, iis qui non communicarunt diſtributus:* (cujus ſola media pars ſigillo circumſcripta, ideo dicta

σφραγίς,

σφεαγὶς, conſecratur,) inter Laicos diſtributo, ſacrum ritum ſolenni cum benedictione concludit Sacerdos.

Si de conſecrationis momento, quo juxta *Græcos* Symbola in corpus & ſanguinem *Chriſti* tranſeunt ac immutantur, quæras, id tibi perſuaſiſſimum eſſe volo, illos ſanctorum Patrum authoritate & exemplo fretos, prolatis licet verbis, quæ Latini appellant *conſecratoria*, λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, *accipite comedite, hoc eſt corpus meum*, divinum illud myſterium nondum peractum conſummatumque opinari. Cum enim *S. Johannis Damaſceni* hac in re ſententiam ſecuti, hanc μεταβολὴν Spiritus ſancti in dona propoſita illapſu ac adventu fieri credant, non niſi poſt benedictionem ac preces, quibus divina Spiritus ſancti gratia explicite imploratur, factam volunt. Progreditur ideo Sacerdos inter conſecrandum, Deum his verbis invocans: κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα: *immitte Spiritum tuum ſanctum ſuper nos, & ſuper hæc propoſita dona:* Et interjecta morula, ter facto crucis ſignaculo, ποίησον

τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. *Effice quidem hunc panem pretiosum corpus Christi tui:* τὸ δὲ ἐν ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. *Et quod est in hoc calice, pretiosum sanguinem Christi tui.* Tum manu elata & superincumbente, utrisque benedicens ait, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ *Immutans Spiritu tuo sancto:* ita in Liturgia *Chrysostomiana*, quæ hodie in usu est, legitur. Nec cujuspiam momenti videbitur, si ultima verba μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, in antiquis Mss. exemplaribus, quod contendunt aliqui, non reperiantur, cum non nisi Spiritus sancti interventu preces, quas nemo, pervicacis licet ingenii, interpolatas vel de novo insertas cavillabitur, Sacramentum confectum iri satis superque demonstrent. Ita (ut a reliquis citandis in præsenti penitus abstineam) in nupero libello totius laudato *Græcæ* Ecclesiæ nomine edito, qui inscribitur Ὀρθόδοξος ὁμολογία τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, dogma hoc statuitur; illam conversionem fieri διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὗ τὴν ἐπίκλησιν ποιεῖ τὴν ὥραν ἐκείνην, διακατέλησας τὸ μυστή-

μυστήριον τοῦτο ἐπευχόμενος καὶ λέγων, κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου: τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρείῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου; μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Μετὰ γὰρ τὰ ῥήματα ταῦτα, ἡ μετουσίωσις παρευθὺς γίνεται. *Per operationem Spiritus sancti, quem invocat illo tempore Sacerdos, perficiens hoc mysterium, orans & dicens, immitte Spiritum tuum sanctum,* ut supra. *Post enim hæc verba illico fit* μετουσίωσις; Cujusmodi vero sit hæc Conversio juxta hodiernum *Græcorum* sensum, paucis proxime inquirendum est.

Si ullibi in Liturgiis, quibus in Sacro conficiendo utuntur, exstitisset quippiam, quod dogmati *Transubstantiationis*, qua naturalis Elementorum substantia, solis accidentibus relictis, in totum annihilari fingitur, vel minimum faveret, de vexatissima hac lite componenda, qua de *Græcæ* Ecclesiæ consensu utrinque tanta cum acritate dudum certatum fuerit, bene quidem esset augurandum. Frustra enim & mala prorsus fide ad hunc sensum eliciendum tor-

quentur, quæ occurrunt, verba de Elementis in corpus & ſanguinem *Chriſti* poſt conſecrationem immutandis, cum id Chriſtianorum nemo, cui ſanum caput & ſana fides, vel in dubium unquam vocaverit. Cuinam vero id de Græcis quaſi idem cum *Latinis* olim ſentientibus perſuadebitur, qui meminerit Symbola conſecrata eodem tempore, quo ipſummet corpus & ſanguis Chriſti dicuntur, τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ab illis pariter appellari? quod omnem vel leviculam ſuſpicionem penitus amolitur, quaſi in fidem *Romanenſium* hac de re olim tranſiiſſent. Nihil illic περὶ τῆς μετουσιώσεως reperiendum eſt. Vox illa novitatem ſapit, veteribus Patribus incognita, ac in Liturgiis Symboliſve nunquam hactenus admiſſa, utpote à privatis Doctoribus una cum novo dogmate introducta, cum de modo hujus admirandæ Converſionis nihil ſibi ſtatuendum eſſe per tot ſecula duxerit Eccleſia Orientalis. Cui effingendæ *Gabriel* iſte, quem ſupra memoravi, primus vel ſaltem inter primos verſatile applicuit ingenium. Sed cum *Venetiis* diu egerit, eun-

dem

dem Scholasticorum placitis ac commentis abreptum, ne dicam *Romanensium* fraudibus, licet alias acerrimum rituum *Græcanicorum* defensorem, circumventum, novo vocabulo illud statuisse, quod *Jeremias* Patriarcha *Constantinopolitanus*, à quo Metropolita consecrabatur, plane nesciverat, nemo mirabitur. Longe modestius veriusque *Græcæ* Ecclesiæ hac in re fidem explicavit Reverendissimus Ἀρχιερεὺς in responso ad Theologos *Germanos*: δοξάζει ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ὅτι μετὰ τὸν ἁγιασμὸν ὁ μὲν ἄρτος μεταβάλλεται εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ οἶνος εἰς αὐτὸ τὸ αἷμα διὰ πνεύματος ἁγίου. *Statuit Ecclesia Catholica, post consecrationem mutari quidem panem in ipsum corpus Christi, vinum vero in ipsum sanguinem per Spiritum sanctum.* Nondum ipsi in mentem venerat istud dogma hujus novi vocabuli interjectu definiisse. Nec ab illo tempore multos *Gabriel* iste habuit imitatores, qui eadem loquendi licentia usi fuerint, dum de istoc dogmate, quod Scholasticis terminis incrustatum facilius amplexandum proposuerat, differeretur. A qua etiam

καινοφωνία religiose abstinuisse videntur duæ Synodi *Constantinopolitanæ* adversus *Cyrillum Lucarim* habitæ; altera sub *Cyrillo Berrhœensi*, sub *Parthenio* altera, quarum utraque ex Elementis per Sacerdotis benedictionem & Spiritus sancti adventum verum corpus & sanguinem Christi fieri statuens, nihil ultra definit, nulla interim μετουσιώσεως mentione facta. Licet postea nomen ipsum nulla publica authoritate ante firmatum, remque sub illo nomine contentam Patrum suorum fide hac professione quasi ejurata arripuerint (*a*) Ita enim statuunt ἐν ὁμολογίᾳ, Η μετουσίωσις παρευθὺς γίνεται καὶ ἀλλάσσει ὁ ἄρτος εἰς τὸ ἀληθινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ οἶνος εἰς τὸ ἀληθινὸν αἷμα: ἀπομένονται μόνον τὰ εἴδη ὅπου φαίνονται, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν θείαν οἰκονομίαν. *Illico fit* μετουσίωσις *& mutatur panis in verum Christi corpus, & vinum in verum sanguinem. Solæ manent species, quæ apparent, & hoc secundum divinam dispensationem.*

Quorum ope, *Cyrillo Lucari* exauctorato, alter *Berrhœensis* solium Patriar-

(a) pag. 123.

chale

chale aſcenderit, cum ex iſtorum temporum, quibus *Græcorum* fortunæ per diſcordias aliunde fotas maximo in periculo verſarentur, narratiunculis hinc inde alterutrinque ſparſis ſit compertiſſimum, nemini id mirum videri debet, ſi eorundem gratiam aucupari & ulterius mereri hujuſmodi declarationibus ſua intereſſe Patriarcha iſte cæterique metropolitæ Λατινόφρονες putaverint. De reconcilianda *Græcia*, cum vis aperta male ſucceſſerit, conſilio & fraudibus agitur, dum *Græci* poſt ſtudiorum curriculum *Romæ* aut alibi in *Italia* confectum ſimulata communione patrios repetunt lares, in hoc unum ſubdole intenti, ut ſub zeli & pietatis prætextu à Schiſmatis, quod objiciunt, ſcandalo ac reatu hac unione propoſita contribules liberent. Quod admodum ſtrenue agunt, ingenii, eloquentiæ, ac doctrinæ viribus inſtructiſſimi, quorum artibus quicquid novi interceſſerit videtur maxime referendum.

Interim ſibi gratulentur Zelotæ, *Græcos* hodiernos in hujus dogmatis fide ipſis convenire: Triumphos hoſce non invidebimus, quos de *Græcia* deluſa ac

victa talibus armis reportaverint. Verum enim vero quam adhuc apud ipsos incoctum sit, hoc argumento facile evincendum erit, quod Scholasticorum subtilitatibus nondum assueti, si quando horrendis é Scriptura sacra éque Philosophia petitis inter disputandum urgeantur consequentiis, plane attoniti nihil habeant quo se tueantur, præter hoc unicum, τȣ̃τό ἐςι μέγα μυςήριον, *illud est magnum mysterium.* Esto magnum, esto venerandum, quod ultro fatemur, inque æternum fatebimur: at quam melius paci Christianorum consuleretur, si in definiendo præsentiæ modo non eousque audaciæ fuisset processum?

Cætera, quæ ad hanc materiam Eucharisticam spectant, in cumulum absque ordine & quasi συμφύρδην conjiciam.

Græci, qui à majorum vestigiis latum quidem unguem hac in re sibi discedendum esse nefas ducunt, in Sacramento Eucharistiæ pane fermentato adhucdum utuntur: quod tanta cum acritate tuentur ac faciunt, quasi Christianis Azymorum usu *Christus* hoc mysterium

institutu-

instituturus clare ac penitus interdixisset. Ita enim Institutionis verba interpretantur, *Christum* panem dixisse corpus suum, non vero Azymum, quasi nullus absque fermento verus panis conficeretur. Ita in ὁμολογίᾳ statuitur, πρέπει νὰ προσέχῃ νὰ εἶναι ἡ πρεπουμένη ὕλη ἤγουν ἄρτος σίτινος ὔνζυμος, ὅσον δυνατὸν καθαρός. *Oportet cavere, ut sit materia conveniens, hoc est, panis e frumento, fermentatus, quantum fieri potest, purus.* Quod dum intemperanti zelo, ne dicam ἀλόγως, urgent, quasi ab Ecclesia *Latina* ejusmodi defectu in re plane levi & ἀδιαφόρῳ extraque Sacramenti essentiam flagitiosissime peccetur, Schisma magis magisque ingravescere superioribus seculis, longe antequam Imperium *Græcorum* deleretur, cœperat. Quo prætextu ambitiosi Antistites utriusque sedis, quorum intererat dissidia foveri, ne alterutri cessisse viderentur, in se invicem tanquam sive *Christi* sive Ecclesiæ institutorum prævaricatores immodeste nimis debacchati sunt.

Cum panem, qui consecrandus est, requirant καθαρὸν, illud non tam ad granorum expurgationem quam ad modum

dum conficiendi videtur referendum, ut ii, quorum opera in isto pane pinsendo & subigendo utuntur, sint in puritate constituti. Ideo hoc quicquid est officii istiusmodi hominibus ab hesterna venere liberis, aut Καλογρίαις ἢ Παπαδιαῖς, hoc est, *vetulis monachis* & *Sacerdotum uxoribus*, modo sint mundæ, quas præ vitæ instituto cæteris fœminis sanctiores arbitrantur, ut plurimum curant demandandum.

Unicam tantum Missam eodem die ad idem altare celebrare licet. Altare medium, quod supra monui, ἡ ἁγία τράπεζα, his usibus sanctissimis inservit: quod unicum quoque olim in singulis Ecclesiis fuisse, tum ex earum fabricæ dispositione, tum ex usu, cui deputabatur cum venerabile hoc Sacramentum semel tantum peractum seculis primævis neutiquam illo mane esset repetendum, constat. Neque enim agnovit antiquitas Templorum latera altaribus oppleta: ut nos abunde docet *Paulinus Tyriorum* Episcopus in oratione Panegyrica, quam ἐπὶ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομῇ sive *de Ecclesiarum ædificatione* habuit apud *Eusebium* historiæ

Eccle-

Ecclesiasticæ lib. X. cap. quarto.

Singulis diebus Festis & Dominicis Christiano populo, ut debito tempore intersit, pietatis ergo concurrente, pro more solenni ex officio Sacrum peragit Sacerdos: aliis quoque temporibus, si quis exequiis amicorum celebrandis intentus aut incolumitati itineris sacris his auspiciis consulens, aliasve postulaverit, pauculis nummulis facile conductus id præstiturus.

Quandoque ad campos extra urbem & oppida sacri faciendi causa proceditur, ubi olim Ecclesiam stetisse, vel ruinarum magnitudo ostentat, vel si nulla rudera supersint, traditio vetus constantissima praxi ab Urbe capta ad hodiernum usque diem, uti ferunt, firmata suadet. Loco editiori prope Αγίασμα seu *fontem sacrum*. (Neque enim Sacris operari locis ἀκαθιερώτοις absque Antimensio fas putant) ponitur Αντιμίνσιον. Αντιμίνσια seu Αντιμήνσια sunt (*a*) panni quidam consecrati, quibus vice Altarium utuntur in Locis non consecratis. Interea temporis dum Sacris operatur Sacerdos, projecto

(a) *De horum consecratione* v. τάξιν *in Euchologio mensæ vicariæ.*

illo

illo quod objacet altari ſpatio, extenſo corpore, at facie Altare verſus directa, humi decumbunt ægri, qui febribus intermittentibus, * aliiſque morbis laborant & conflictantur, pia fide ſibi ſpondentes, ſe Sacramenti hujus, quod celebratur, merito, ac miniſtrantis inter ſacrificandum precibus priſtinæ ſanitati ac viribus tandem redditum iri.

Laicis quater ſingulis annis hæc φρικτὰ ϗ ἄχραντα καὶ ζωοποιὰ μυςήρια, *tremenda* & *ab omni labe pura & vivifica myſteria* percipere conſuetudine Eccleſiaſtica id exigente incumbit, quorum nemo, niſi ingens premat neceſſitas, cui pietas pariter ac reliqua omnia cedere ſubinde cogitur, in celebribus tum beatiſſimorum *Chriſti* Salvatoris Natalium tum Paſchatis Ἀναςασίμου feſtis, ab hoc ſacro munere, cui rite & majori quidem cum fructu defungendo inſtitutæ jejunandi vices inſerviunt, abeſt. Neque enim jejuniorum inſtituendorum aut melior ratio aut eorundem

* Πάντα ἁγίασον εἰς τὸ γενέσθαι τοῖς προσιοῦσι τοῦτο τὸ τελειωθὲν θυσιαςήριον λυτήριον παντὸς νοσήματος· *ita in quodam Officio conſecrationis Antimen.* Euch. *p.* 652.

dem

dem obſervandorum ſanctior uſus excogitari poteſt, quam ut rem ſanctiſſimam mente ſanctiſſima quiſque præſtet. Quod utinam, millies millies illud ardentiſſimis votis opto precorque, quotquot Chriſtiani ſunt (neque enim diverſæ Chriſtianorum ſectæ in hac re omnibus neceſſaria, omnibus pari jure debita ac communi, à ſe invicem ſejungi debent) quod tanti myſterii dignitas poſtulat, quam maxime ſerio advertant: γένοιτο, γένοιτο, Κύριε Θεὸς, Κύριε Ἰησοῦ, ὦ πανάγιον Πνεῦμα.

Tempore antelucano ſacris operari vetitum eſt. Poſt μεσονύκτιον in feſtorum vigiliis protrahuntur preces reliquumque officium, uſque dum illuxerit aurora; neque ſe ſtatim ad operandum accingit Sacerdos, ſed tertiam diei horam præſtolatur, quod myſterio, juxta ipſos, non caret, cum eadem hora miniſtraturus, *Deum* oret ὁ θύτης, Κύριε, ὁ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς Ἀποστόλοις καταπέμψας τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντενέλῃς ἀφ᾽ ἡμῶν. *Domine, qui ſanctiſſimum Spiritum hora tertia in Apoſtolos immiſiſti, hunc O bone, ne auferas a nobis.* Niſi quod feſto Paſchatis pietas ipſorum

ipsorum in celebrandis sacris solis exortum prævenire soleat, exemplo B. *Mariæ Magdalenæ* aliarumque sanctissimarum mulierum μυροφόρων, quæ τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, seu ut S. *Lucas* habet, ὄρθρου βαθέως hoc est, *primo & summo mane* diei Resurrectionis ad monumentum, quo *Christum* tumulaverant, accesserunt.

Tempore magnæ Quadragesimæ post meridiem celebratur Eucharistia.

Nemo nisi jejunus communicat: omnium enim mentibus insidet hæc opinio, rem fore indignissimam & omni gula pejorem, si quispiam prægustata vel minima cibi aut vini particula id attentaverit, ut pia hæc obstinatio obstupescenda videatur, qua naturæ infirmitatibus, quibus-cum subinde colluctantur, sæpenumero superiores evadunt.

Sacerdos vel Diaconus in porta Basilica Sacrarii populum ad participandum alta voce invitat, μετὰ φόβου πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε, *cum timore Dei, fide, & charitate accedite:* uti supra dictum erat. Quotquot Elementa sacra percepturi accedunt, licet genibus non flexis, inclinato corpore reverentiam & adoratio-

adorationem testantur. Quo tempore hunc fidei actum exercere docentur singuli, πιςεύω καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ: *Credo & confiteor te esse Jesum Christum, filium Dei vivi, qui venisti in mundum ad salvandum peccatores, quorum ego sum primus.* Qualem formulam, modo reperienda esset in antiquissimis Liturgiæ *Chrysostomianæ* exemplaribus, quod vix quisquam præstabit, frustra urgent Μετουσιώσεως Patroni & Assertores; cùm id ad *Christum* in cœlis, quem sacra illa elementa vere & realiter non repræsentant tantum sed exhibent, plane sit referendum.

Pro quarto Ecclesiæ mandato habetur, (*a*) νὰ ἐξομολογέμεθα τὰς ἁμαρτίας μίας τέσσαρες φοραῖς τὸ χρόνον ἔμπροσθεν τοῦ Ἱερέως, τοῦ νομίμως καὶ ὀρθοδόξως κεχειροτονημένου, *confiteri peccata quater per annum coram Sacerdote, rite & legitime ordinato.* Tempore præsertim Quadragesimali hæc ἐξομολόγησις τοῖς ἀπ-

(a) Ὁμολογ. 109.

λουςέροις

λυςέροις sive *simplicioribus*, qui hujus salutaris peccatorum remedii alias negligentiores essent, injungitur, antequam sacræ Synaxi intersint. Non hic adeo rigidam, anxiam, aut nimis particularem à pœnitentibus confessionem exigunt οἱ πνευματικοὶ sive spirituales, (ita enim Confessorios nuncupant) ut inde subductis omissisque præ labili memoria aut pudoris gratia peccatis, vel saltem eorundem circumstantiis, se difficiles in absolvendo præbeant.

Sacerdos quidem μέλλων τ̀ θείαν ἐπιτελεῖν μυςαγωγίαν, ὀφείλει εἶναι προηγουμένως ἐξομολογημένος, *divinum mysterium confecturus primo confiteri debet*, ut in ipso initio præscribit διάταξις illa Liturgiæ, quæ *Chrysostomi* nomen præ se fert. Vereor tamen disciplinam hanc Ecclesiasticam collapsam hac ex parte desiderari posse, eamque Religiosis aut plebi, nisi fortasse in gravioribus peccatis, quæ vastant conscientiam, non adeo curæ esse, ut confessionem ante susceptum Sacramentum in necessariis reponendam censeat, cum toties intermittatur. Quod personarum crimen est, nec hac de re cum quoquam litem

movemus,

movemus, modo juxta antiquos canonas debito modo fiat, nulliusque conscientiæ injiciantur scrupuli, quasi totius Eucharistiæ periturus esset fructus, nisi intima mentis consciæ arcana Pœnitentiario idem revelaverit.

Pueri licet tenellæ ætatulæ, puta biennes, imo recens nati, modo sacro lavacro prius imbuti fuerint, sacræ communioni admoventur, quasi dictum illud Beatissimi Salvatoris, apud S. *Joannem* cap. VI. *v.* 53. *nisi comederitis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis*, hanc rem proprie spectasset, eandemque omnibus, tam infantibus quam adultis, sacra Elementa ore percipiendi, ubi ea administrari fas erat, imposuisset necessitatem. Quod si quis de male intellecta *Christi* mente ipsos eat criminatum, praxinque hanc non tantum non necessariam esse, sed ne decere quidem, cum infantes quibus fides & intellectus adhuc in semine, horum mysteriorum prorsus sint incapaces, objiciat, ad antiquissima Ecclesiæ secula, quibus pene universim inter fidei quasi articulos recensitum erat hoc dogma, provocabunt.

Quo omni tempore pietati & necessitatibus ægrotantium, qui hoc sacro & cœlesti viatico muniendi sunt, melius provideatur, feria quinta sanctæ hebdomadis panis his usibus inserviturus ac destinandus consecratur, quem in margaritas comminutum, ac è calice, vel è cochleari, (postquam inferiori sua parte sacro isto liquore fuerit intinctus,) eductum, atque postea acerra ignis disco supposita exsiccatum, in pyxide (materiæ sive ligneæ sive argenteæ pro ditiori aut pauperiori Ecclesiæ, in qua sacrum fit, statu) includunt reservantque. Pyxis autem hæc, τὸ Ἀρτοφόριον, sacculo bombycino ab omni situ, illuvie, ac injuria sacrum hoc depositum defendendi caussa circumtecta, pone Altare superiori Bematis parte Episcopi, si in ista urbe vel oppido sedem ille habeat, throno imminet, parieti appensa. Illic lampadem accensam, interdum plures, honoris gratia, intueri est. Quandocunque occasio tulerit, particulas extractas in ædes infirmorum, singulas singulis tradendas, pompa quali quali deferunt Sacerdotes, qui panem hunc præsanctificatum non nude aut sine quapiam mi-

stura:

ſtura exhibent, ſed vino communi prius curant intingendum, hac duplici, ut videtur, cauſa, tum ut iſto vehiculo, quo in ſtomachum rectius & facilius deſcendat, utantur, tum ut congeneres conſecrati vini particulæ prius hauſtæ præ nimio calore & tractu temporis nimium quam ſiccatæ ac ſopitæ hoc modo excitentur.

Si hac occaſione arrepta hujus antiqui moris originem indagaturus, à recto tramite, cui inſiſtendum eſſet, paulo deflectam, me à pietate tua veniam haud ægre conſecuturum ſpero.

Ab ipſa prima *Chriſti* inſtitutione quotquot *Chriſto* nomina dederunt, ſacræ Synaxi ſedulo & continuo incubuere; quotidie paſſionis, quam hæc ſacroſancta Symbola adeo diſerte præ ſe ferunt repræſentantque, memoriam repetiere, hoc ſpirituali pabulo ſeſe reficientes; quod, ne reliqua teſtimonia aliunde proferenda in præſenti hic immiſceam, colligendum videtur ex *Actorum* capite II. v. 42. Tanta erat Chriſtianorum fides, tantus zelus, pietas tanta, ut ne per biduum ſibi abſtinendum eſſe cenſuerint. Hoc ex intenſiſſimo

erga *Christum* amore factum est, qui instituit, & institutionem in omne seculum, usquedum venerit in nubibus mundum judicaturus, conservandam mandavit. Non sibi licere à sacro Altari abesse, prout libitum erat, ad morem nostri putarunt, quasi hoc de Eucharistia suscipienda præceptum parem obligandi vim ac cætera non habuisset. De usu & beneficio ejus longe aliter sensere omnes vere Christiani. Experti quantum divinæ gratiæ ipsis exinde affluxerit, quantos progressus in exercitiis Spiritualibus hujus ope fecerint, quam cœlesti gaudio post susceptionem mentes perfunderentur, quantum denique in fide Christiana quam amplexi fuerint retinenda, adversus omnia hujus vitæ mala, adversus mortem roborarentur, frequentes accurrebant. Vitam gravissimis periculis certo exponi, ac professionem Christiani nominis morte, & quidem cruenta, crudeli vivicomburio, laniena & crucibus ubique multatam esse vident, sed sine horrore, sed læti. Plane incertum erat, utrum in posterum diem vivendum esset nec ne, cum in ipsos adeo sæviretur. *Jesum* ideo quotidie

tidie in Elementis ſacroſanctis contemplantur, ipſius quaſi in effigie coram ipſis crucifixi mors oculis quotidie obverſatur: hinc novæ vires quidlibet audendi pro *Christo* ſuppeditantur; hinc de novo ardet & in flammam erumpit zelus. Hanc pietatem & zelum iterum gliſcentibus perſecutionibus fovebat Eccleſia, quando numerus Chriſtianorum per *Romanum* imperium ampliaretur. Nihil erat à Raptorum manu & violentia tutum, rari Sacerdotes, crimen habebatur capitale & morte luendum edictis Imperatorum convenire, licet in ſacros cœtus. Quid ergo in hac triſti rerum perplexitate agendum erat? mori non recuſabant pro *Christo*, modo *Christum* in Elementis ſacratiſſimis prius receperint. Hinc ipſis permiſſum erat, quantum quiſque ſibi vellet, ex pane conſecrato auferre, & apud ſe reſervare, ut ſi modo coram Judice Ethnico ſiſteretur, ſi à Tribunali ad patibulum & crucem traheretur quiſpiam, haberet quo mentem ſuam in ipſo mortis agone firmaret & ſolaretur. Quod poſtea indultum quoque fuit Eremitis qui relictis urbibus ſeſe inter denſas

ſylvarum

ſylvarum arbores, aut in cryptis ſubterraneis procul è conſpectu & conſortio hominum occuluerant, *Deo* ſoli vacantes. Non enim cum ipſorum vitæ inſtituto quod ſectabantur conveniebat in urbes frequenter redire. Eorum pleriquе ad ſacros ordines neutiquam admiſſi, Sacramentum conficere non potuerunt: quo tamen carere & privari nimis durum, nimium triſte & dolendum videbatur, quod futurum eſſet unicum tam diræ ſolitudinis remedium & ſolamen. Ad ipſos ergo vel miſſus panis conſecratus, vel inter ſuſcipiendum, ſi forte urbem repeterent, ejuſdem ablata maſſa in hos pios uſus in receſſus ſui levamen repoſita. Huc origo panem conſecratum reſervandi referenda mihi videtur, paulo ante nimirum tercenteſimum à *Chriſto nato*, uti conjectari fas eſt, annum, nec iſtorum temporum pietatem & zelum damnamus. Sed cum in malos uſus panem conſecratum à quibuſdam reſervari tandem compertum fuerit, interdictum eſt à concilio *Cæſarauguſtæ* in provincia *Tarraconenſi* habito Anno CCCLXXXI. canone tertio, ne quis eum ſecum auferret. Ut plu-

rimum

rimum vero ſacer panis reſervatus à Sacerdotibus cuſtodiebatur in uſum ægrotantium, quo citius & opportunius ipſorum neceſſitatibus ac piis deſideriis ſubveniretur: quod ex epiſtola *Dionyſii Alexandrini* Epiſcopi ad *Fabium Antiochiæ* Antiſtitem de *Serapione* clariſſime liquet. Ille graſſante ſub *Decio* perſecutione, præ animi infirmitate lapſus, morbo, qui mortem intentavit, tandem correptus, plane animi anxius erat, & de accerſendo Presbytero, à quo abſolveretur quam maxime ſolicitus: Ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον, νὺξ δὲ ἦν· κἀκεῖνος ἠσθένει, ἀφικέσθαι μὲν οὖν οὐκ ἐδυνήθη, ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται, βραχὺ τῆς εὐχαριστίας ἀπέδωκεν τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι. *Puer ad Presbyterum cucurrit, jam nox erat: Presbyter autem ægrotabat; ſed quoniam in mandatis dederam, ut morituris, ſi peterent, & maxime ſi antea ſuppliciter poſtulaſſent, venia indulgeretur, quo bonæ ſpei pleni ex hac vita migrarent, exiguam Euchariſtiæ*

Euchariſtiæ partem (τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων, ut S. *Baſilius* in Liturgia ſacram hoſtiam cuicunque diſtribuendam appellat) *puero tradidit, jubens ut in aqua intinctam ſeni in os inſtillaret* : apud *Euſebium*, hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. VI. cap. XLIV. Præ ingenti erga hanc *Chriſti* inſtitutionem reverentia ſenſiſſe videntur, in mortis articulo Euchariſtiæ participationem omnino neceſſariam fore; ideo tanta cum cura & diligentia cautum eſt, ne ipſa deſtituerentur. Sane quiſquis æternam ſalutem conſecutus eſt, ipſum meritis mortis *Chriſti* conſecutum firmiſſime credimus, nec ejuſdem Symbola frequenter ſatis tractare quiſquam poteſt, modo cum debita mentis reverentia tantis Myſteriis perquam digniſſima accedat. Non tamen aſtringi debet ſalus æterna ad externam Communionem, quando illa felix opportunitas non datur. Voluntatem & deſiderium cordis pro ſacrificio accipit miſericors *Deus*, nec plus deferendum ſigno, quam gratiæ internæ, niſi perfecto Chriſti ſacrificio, quod in cruce obtulit, detrahere velimus. Sed jamdudum ceſſaſſe vetus ratio illam re-

ſervandi

ſervandi mihi quidem videtur, cum in orbe Chriſtiano, & etiam apud *Græcos*, ubicunque Eccleſiarum privilegio fruuntur, cuiquam jam liceat omni fere tempore Communioni intereſſe, & Sacerdotes præſto ſint moribundis aſſiſtere. Nec opus eſt longa rerum ambage quo id fiat, ſi quis in extremis id vehementer cupiat, præcipue ſi hoc animadverſum habeamus, Euchariſtiàm, modo ipſius eſſentialia ſpectemus, citius peragi, quam panem conſecratum ex ciborio tolli poſſe.

Poſtquam Sacerdos ad Protheſin ſtans cæremoniis benedicendi panis, (cujus σφραγῖδα ſive ſupremam partem ſignaculo impreſſam in patina collocat, poſtea in corpus Chriſti conſecrandam) defunctus fuerit, eodem, quo ſupra oſtenſum erat, modo ad benedicendum particulis (μερίσι) vel ex eodem pane vel ex aliis, (quos ideo προσφορὰς dictos, Miſſarum celebrandarum tempore offerre ſolet populus) deſumptis ſeſe proxime accingit, ille ſecundam Oblatam manu accipiens dicit, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἧς

ταῖς

ταῖς πρεσβείαις πρόσδεξαι Κύριε τὴν θυσίαν ταύτην, εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον. *In honorem & memoriam super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis* Mariæ, *cujus intercessionibus suscipe, Domine, sacrificium hoc in suercœleste tuum Altare.* Hæc ad dextrum prioris latus apponitur. Novem vero alias in honorem & memoriam S. *Johannis Baptistæ*, SS. Apostolorum, quorundam Orientalium celeberrimorum Antistitum, S. *Stephani* primi Martyris, aliorumque quos expressim nominat διάταξις & præsertim *Sancti* illius, cujus memoriæ dies iste festus consecratur, & denique pro universo ordine Hierarchico, pro benefactoribus & amicis, omnibusque viventibus, & in omnium defunctorum, qui in *Christo* sub spe vitæ æternæ obdormierunt, memoriam, & peccatorum remissionem. Omnes has particulas ad Altare majus, in quo solo fit Eucharistiæ consecratio, deferendas curat Sacerdos una cum pane consecrando, quem circumstant ac pene attingunt: *Symeon Thessalonicensis*, ἡ μερὶς ἡ ὑπέρ τινος ἐγγὺς τοῦ θείου ἄρτου κειμένη, ἐν τῷ ἐκεῖνον ἱερουργηθῆναι

θῆναι καὶ σῶμα γενέσθαι Χριστοῦ, εὐθὺς ἁγιασμοῦ αὐτὴ μετέχει, εἰσκομισθεῖσα δὲ καὶ τῷ ποτηρίῳ, ἑνοῦται τῷ αἵματι· *Particula, quæ pro aliquo vivente offertur*, (quod de reliquis dicendum eſt) *juxta ſanctum panem appoſita, quando ille panis conſecratur & corpus Chriſti fit, illico & ipſa ſanctificationis fit particeps, in calicem vero miſſa ſanguini unitur.* Hinc cuivis eruditæ Antiquitatis ſtudioſo apparebit manifeſtum, hodiernam hac in re *Græcorum* praxin ab antiquiſſimo Chriſtianorum ſecundæ centuriæ ritu (quem imitari videbuntur, licet quam plurimis præ ingenio innovandi cupidiſſimo cæremoniis auctum) non parum diſſidere. Cum enim apud eoſdem invaluerit opinio ſuperſtitionis admodum ferax, defunctorum animas, abditiſſimis quibuſdam receptaculis ſubtus terram prope ipſius centrum, divinæ præſentiæ adhuc exſortes nondumque compotes reponi, *diem judicii* (ut elegantiſſime loquitur *Tertullianus*) *expectantes in candida*, ex amicis & propinquis ſuperſtites, quos hæc ſolicitudo tetigit, primo non niſi annua die oblationes attulere, laborantibus anima-

bus

bus refrigerium quoddam adpostulantes, nec distinctas quidem, in horum vel harum memoriam & honorem, nec tanquam ἱλαστικὰς sive expiatorias: utpote quo charitas & honos, quibus erga sanctissimæ recordationis Apostolos ac Martyres vita functos ferebantur, solenniori pompa elucescerent, illorum meminisse *Deum*, dum sacrum fecerint, solummodo precati sunt.

Oblatæ hæ, ut loquitur (*a*) D. *Gabriel*, μετοχικῶς τῦ ἁγιασμῦ μεταλαμβάνουσιν *participative sanctitatem accipiunt*, quatenus nempe benedicuntur eodem modo, quo panis in corpus Domini in offertorio majori consecrandus; & quam maxime cavendum est Sacerdoti, ut idem monet, ἵνα μὴ ἀντὶ τῦ σώματος τῦ Κυρίου τὴν μερίδα κοινωνήσουσι μεταδώσῃ, *ne pro corpore Christi*, h. e. pro particula consecrata, *unam ex his oblatis communicaturis exhibeat.* Frustra ergo sunt, (*b*) qui pro *Oblata*-

(a) *In tractatulo* περὶ μερίδων.

(b) *Inter quos Arcudius* cap. 10. *&c.* C. *Bona de rebus Liturg.* l. 2. c. 1. *pag.* 311.

rum numero totidem Hoſtias ſingulis Miſſis offerri opinantur; licet enim in patina reponantur, ἑνέμεναι τῷ σώματι τοῦ Κυρίου καὶ αἵματι *corpori & ſanguini Domini unitæ*, nullam aliam habentes conſecrationem, ejuſdem prorſum cenſus cum reliquo pane benedicto ſunt.

Finitis Miſſis ſolennioribus, quas diebus feſtis celebrant, incipit κολύβων προσφορὰ ſive *Colyborum oblatio. Colyba* autem ſunt leguminum & potiſſimum tritici grana decocta, quibus in ſatura immiſcentur uvæ paſſæ, nuces, amygdalæ, aliaque καρυκεύματα ſive condimenta. Lance accepta templum luſtrat Sacerdos, unicuique, tam pueris ac mulieribus quam viris, hujus miſcellæ portiunculam diſtributurus, quam omnes ab ipſo, oſculata vel manu vel veſte in reverentiæ ſignum, gratanter & avide quidem accipiunt. Quo ritu ſe communem generalemque mortuorum Reſurrectionem, cujus hoc Symbolum eſt, credere teſtantur, occaſione, ut peculiari opuſculo περὶ τῶν κολύβων oſtendit D. *Gabriel*, ſumpta è verbis Chriſti, S. *Joannis* c. XII. v. 24 *Amen*

amen,

amen, dico vobis, nisi granum frumenti ceciderit in terram & mortuum fuerit, ipsum solum manet; si vero mortuum fuerit, multum fructum adfert. & S. *Pauli*, 1 Epistola ad *Corinth*. cap. xv. v. 36, 37, 38. *Desipiens, quod tu seris, non viviscit nisi mortuum fuerit: & quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis seminibus. Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.*

Nullibi autem aut ad oculum clarius aut ad fidem verisimilius repræsentari videtur futuræ Resurrectionis mysterium, quam per stupendam illam granorum frumenti, quæ quasi evanescentia in terræ sulcis sepeliuntur, in spicas resuscitationem. Τὰ καρυκεύματα colybis commixta, cum D. *Gabriel* ineptulus mysteriorum in quovis ritu indagator varias tum animæ tum corporis virtutum, quibus sancti & probi homines in terris sese ornarunt, iisdem quoque in cœlis ornandi, species denotare fingat, more suo, hoc est, nugaciter & imperitissime facit, qui levem & nullius prorsus judicii, ubi cujuspiam

am momenti res argumentorum pondere, vel ſi modo incertæ ac dubiæ fidei aut originis, conjecturis tractanda eſt, fere ubique ſeſe prodit. Quanto melius dixiſſet fructus iſtos ſive ornatus cauſa, ſive potius condimentorum vice τῷ σίτῳ ἑψητῷ (uti κόλυβα præciſe, nulla alia re addita, interpretatur *Suidas*) ſuperaddi, ut palato hoc edulium gratius acceptiuſque fiat.

Toto tempore Quadrageſimali, quod pœnitentiæ ſolennius agendæ dicavit Eccleſia Catholica, præterquam Sabbato, Dominica, & feſto ἁγίȣ Εὐαγγελισμȣ͂ ſive ſacræ Annunciationis B. *Mariæ* virginis, ſacrum facere neque per canonas neque per conſuetudines ullatenus licet. Qua de cauſa iſti dies profeſti quadrageſimæ dicuntur Ἀλειτȣργητοί· At ne ſolenne & maxime verendum *Chriſti* inſtitutum, quod Eccleſiæ Chriſtianæ ad exorandum hujus incruenti ſacrificii oblatione & merito Deum quotidie celebrari intererit, hac intermiſſione negligi videatur, tum jejuniorum Quadrageſimalium ſeveritati, tum Euchariſtiæ celebrationi frequentandæ providendum hoc modo antiquitus

antiquitus videbatur, ut intermedio illo tempore fieret τῶν πρηγιασμένων λειτυργία, hoc est, *Præsanctificatorum* Missa. Ita hodie pro veteri instituto tertia post meridiem hora, qua jejunium solvitur, vespertinarum precum tempore, licet quandoque quasi relaxata severiori disciplina illud tempus citra nefas censeant antevertendum, Elementa ante consecrata exhibent sumuntque Sacerdotes, ita ut sola consecratione excepta ritibusque præviis, prioris sit quasi imago & repetita celebratio. Quali autem precum laudumque forma hic ipsis utendum sit, ne vani novarum rerum affectores quippiam sibi arrogent, præscribit ἡ Ακολουθία sive Officium huic missæ deputatum, in libris Euchologicis reperiendum. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Sub τῆς Ιερωσύνης sive *ordinis sacri* & *Ecclesiastici* titulo, licet grandius quippiam sonare videtur, comprehenduntur inferiora ministeria, διακονίαι, ἢ ὑπηρεσίαι, quæ quoquo modo ad Ecclesiam resque sacras spectant. Hujus septem sunt τάξεις sive ordines.

Θυρωρὸς *Æditus*, sive λαμπαδάριος, ad

ad quem accenſarum lampadum, dum peragitur Miſſa, aut aliorſum, cura ſpectat; ſed hujus vix aliqua ratio habetur.

Αναγνώςης, Lector, qui Evangeliorum aliorumque ſacrorum librorum periochas populo legit, licet hoc quicquid eſt officii interdum ex Ambone peragat Diaconus. *Balſamon* in quartum canonem ſynodi *Trullanæ*, τὸ τάγμα τῶν Αναγνωςῶν, ȣ͗ διὰ τὸ ψάλλειν αὐτȣ̀ς ἐτυπώθη, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγινώσκειν ἐπ᾽ ἄμβωνος τὰς θείας γραφὰς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τȣ͂ ὄρθρȣ· ἐξ ȣ͂ καὶ Αναγνῶςαι καλȣ͂νται. *Lectorum ordo inſtitutus eſt, non ut ipſi cantarent, ſed ut divinas Scripturas in ambone legerent poſt abſolutum officium matutinum: unde etiam Lectores appellantur.*

Ψάλτης, *Cantor*, cujus eſt τροπάρια & κανόνας ſive hymnos canere, inde κανονικοὶ audiunt, & eorundem præcentor κανονάρχης *Canonarcha*; horum ſingulos verſus dum ille aut quiſpiam alius, interdum puer, ad alterutram Chori partem hac illac ſeſe conferens, alta voce recitat, hi pro ingenio ſuo modulantur. Exulantibus autem cæteris hu-

manioribus artibus, quas pax & molle otium alunt, quibuſque maxime delectari ſolet ingenua libertas, in iſta miſerrima ac dura, quam ſerviunt, ſervitute non eſt quod expectes, ſolam muſicam ſupereſſe, quæ hic plane inſuavis eſt, & abſque omni arte.

Ὑποδιάκονος, *Subdiaconus*, qui ſacrorum vaſorum veſtimentorumque cuſtos eſt, & in Bemate Altaribus Miniſtrans, quicquid facto opus ſit in ſacri faciendi apparatu pro ratione officii peragit. Tantis enim cæremoniis agitur, ne dicam oneratur, res illa maxime ſacra, ut horum opera vix commode deſiderari queat.

De tribus reliquis ſuperioribus ordinibus dicere omnino ſupervacaneum eſt. Tantum hoc de officio Sacerdotali monendum duco, illud, juxta ipſos, tribus conſtare partibus, (a) ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει τοῦ λύειν τὰς ἀνθρώπων ἁμαρτίας *in facultate ſolvendi hominum peccata*, τοῦ διδάσκειν *docendi & inſtruendi populum*, καὶ τοῦ λειτουργεῖν καὶ προσφέρειν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν πρὸς τὸν θε-

(a) Ὁμολογ. p. 129.

ὸν,

ὄν, & *sacrum faciendi & offerendi incruentum sacrificium ad Deum.*

In his vero Ordinibus, potiſſimum ſuperioribus, conferendis ſerio & rigide cavetur, ut quotquot ad Eccleſiaſticum ſive miniſterium ſive dignitatem promovendi ſint, (*b*) ἔχωσιν ὅλα τῶν τὰ μέλη γερά, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τοῦτο, ut *cuncta membra illæſa habeant, ut quod ſui eſt, præſtent.*

Quod ad reliquas Ordinandorum qualitates ordinationumque ritus attinet, cum ea res longiorem accurationemque requirat diſſertationem, quam quæ huic compendio impendi poſſit, & plane ſit præter inſtitutum, mallem Te, ſi id tanti eſſe æſtimes, ad libros Euchologicos & Archieraticos cæteraque *Græcorum* ordinalia ablegare, quam in iis exinde exſcribendis tempora tua diutius morari; hoc unicum ultra dixiſſe contentus, omnes ordines, etiam infimos, fieri per impoſitionem manuum, ut ἱερωσύνη & χειροτονία apud quoſdam ſcriptores idem interdum plane

(b) Ομολογ. pag. 130.

sint, terminis utpote conversis confusisque.

Apud *Græcos* tum necessitas tum existimatio & honos sacerdotii hinc maxime constat, quod si quis criminum admissorum conscientia gravatus, quietem medelamque animæ laborantis & sauciæ consequi velit, adeundus sit Sacerdos.

Pœnitentiam vero istam, quæ absolutionis gratiam post se trahit, necessario antecedit (a) *ἡ διὰ στόματος ἐξομολόγησις πάντων τῶν ἁμαρτημάτων καθ' ἕκαστον*, non scripto peragenda, sed *oris confessio omnium & singulorum peccatorum*, cujus instituti rigor quomodo emolliendus sit, supra ostensum erat.

Non cuivis Sacerdoti licet *Πνευματικὸν* sive Confessarium agere, sed discretioribus ætatis provectioris, quibus illa facultas ab Episcopo, cui subjacent, demandatur: quos Spirituales Patres tantopere colunt, ut *τὸν γερόνταν* (sic enim *Græco-barbare* dici solet, quia

(a) Ὁμολ. 132.

juxta

juxta præscriptum antiquorum canonum infligitur,) sive ἐπιτίμιον, hoc est, quicquid in pœnam inque indicium pœnitentiæ injungitur præstandum, omni cum sedulitate præstare satagant. Pœna in pecuniarias mulctas, (utinam non fraudibus & avaritia Sacerdotum) sæpe sæpius commutatur, quæ in isto rerum afflictissimo statu animum magis fortean angunt quam cilicium & rigidiora, quibus statis temporibus assuefiunt, jejunia, dum non nisi anxio labore corraduntur nummuli, quibus debito huic spirituali satisfiat: qua ἱκανοποιήσει, (quam (a) D. *Gabriel* per ἔμπρακτον πλήρωσιν καὶ τελείωσιν τοῦ κανόνος sive *actualem impletionem & consummationem pœnitentiæ & sententiæ ex canone præscriptæ* explicat) facta vel saltem fieri indicta, τὸν ἐξομολογούμενον sive Pœnitentem ita absolvit Sacerdos; ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ἔχει σε συγκεχωρημένον καὶ λελυμένον, *gratia sanctissimi Spiritus per meam humilitatem*, id est me-

(a) *Pag.* 42. *a.*

diante meo miniſterio, *te condonatum & abſolutum habet.*

Variatur autem Abſolutionis formula, quæ Pœnitentiarii arbitrio & diſcretioni relinqui videtur, cum res una eademque ſit diverſis loquendi modis exprimenda. Talis occurrit apud (*b*) *Chriſtophorum Angelum*, ſcriptorem non omnino in explicandis *Græcæ* Eccleſiæ ritibus contemnendum, Κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ὁ Χριστὸς τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῦ, εἰπὼν ὅσα ἂν λύσετε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκαν οἱ Ἀπόστολοι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ καθ' ἣν ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου μου, ἔσῃ συγκεχωρημένος ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμὴν, καὶ μετὰ τῶν δικαίων ἡ μερὶς σου. *Juxta poteſtatem, quam Chriſtus dedit Apoſtolis, dicens, quæcunque ſolveritis in terra, erunt quoque ſoluta in cælo, & juxta poteſtatem, quam Apoſtoli dederunt Epiſcopis; & juxta poteſtatem quam ab Epiſcopo meo ipſe accepi, eris venia donatus a Patre & Filio & Spiritu ſancto Amen: & cum juſtis portio tua.* In

(b) *Cap.* 22.

precibus

precibus condonatoriis, quas exhibet Euchologium ἐπὶ μετανοούντων καὶ ἐξομολογουμένων *super pœnitentes & confessos* à Sacerdote recitandis, ita habetur, αὐτὸς δέσποτα ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας, *ipse Domine, relaxa, dimitte, & condona peccata:* τοὺς δούλους σου λόγῳ λυθῆναι εὐδόκησον *servos tuos verbo absolvi benevolus dignare;* item, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς συγχώρησον, *ut bonus & misericors Deus condona:* alias, αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς συγχωρήσαι σοι πάντα, ὅσα νῦν ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι ὡμολογήσω καὶ ὧν ἀπελάθου, *Ipse Salvator noster & Dominus Jesus Christus condonet tibi omnia, quæ nunc coram ipso meæ tenuitati confessus es, & quorum oblitus es:* alias, Αὐτὸς δέσποτα συγχώρησον καὶ τὸν δοῦλόν σου, ὃ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις οἷς ἔπραξε πλημμελήμασι δι' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου καὶ εὐτελοῦς, καὶ διαλλάγηθι καὶ ἕνωσον αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, *Ipse domine condona servo tuo propria, quæ commisit peccata, per me indignum & humilem, & ipsi reconciliatus esto, & Sanctæ Ecclesiæ illum adjunge;* alias, αὐτὸς ὁ θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, *ipse Deus per*

 me

me peccatorem condonet tibi. Et quandoque breviſſime lingua vernacula ἄς εἶσαι συγχωρεμένος, *ſis condonatus.* E quibus ut/ut variantibus formulis perſpectiſſimum eſt, ſententiam abſolutionis à Sacerdote, qui hujus ſacri ritus ſolus miniſter eſt, non in ipſius propria perſona, multo minus *judicialiter*, ſed *deprecative* tantum proferri: unde formulam iſtam, ἡ ταπεινότης μου ἔχει σε συγκεχωρημένον, *humilitas mea te habet abſolutum*, hoc eſt, *ego te abſolvo*; ut & illam planius expreſſam, ἀπλύω σε ἀπὸ πασῶν ἁμαρτιῶν σου ὅσα ἐξωμολογήσω ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος *abſolvo te ab omnibus peccatis quæ confeſſus es coram Deo & mea indignitate*; & illam, Ἐγὼ συγχωρῶ σοι πάσας τὰς ἁμαρτίας σου ---- *Ego condono omnia tua peccata*, plane novitiam è Latinorum, quos imitari in plurimis amant, forma prorſus irrepſiſſe à vero nullatenus abludit. Non parum (ut id hic obiter addam) Chriſtianæ religioni apud illos uſque firmandæ conducit Eccleſiæ in cenſuris infligendis authoritas, quam venerandam, ſacram, & divinam habent. Ha-

rum

rum enim metu à gravioribus peccatis, quæ Christiano nomini scandalum pariunt, admittendis, quos virtutis & modestiæ amor vix alias retinuisset, aque Tribunalibus *Turcarum* adeundis plane arceantur. Pœnam enim gravissimæ Excommunicationis, qua se ad Gehennam absq; omni remedio, si moriantur Ἀσυγχώρητοι, damnari credunt, ipso facto incurrit, quisquis ad *Turcicam*, uti loquuntur, rejecta sententia Patriarchali, provocat *justitiam*, quod nemo audet, nisi qui Apostasiam desperabundus animo meditatur; quod etiam in superioribus ostendi. Tantum valet in gentem querulam & litibus deditissimam Authoritatis Ecclesiasticæ reverentia.

Desponsatio clandestina ἡ κρυφία μνηστεία *Græcis* omnino interdicitur; ideo adhibitis testibus, quo confirmatior solenniorque reddatur, fit à Sacerdote.

Ille, postquam in sacrario manens, personis matrimonialem contractum (μνῆστρον) inituris, capitibus prius cruce signatis, ad sacras fores extra stantibus cereos accensos in utriusque manus tradiderit, una cum ipsis εἰς ναὸν reverti-

revertitur. Illic finitis tandem precibus, duobuſque annulis, quorum alter aureus, argenteus alter ſuper altari antea quaſi dedicationis & conſecrationis gratia deponebantur, jam productis, illum viro, hunc fæminæ donat, hanc verborum formulam ter repetens: Ἀῤῥαβωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ τήνδε, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. *Deſponſat ſervus Dei N. ſervam Dei N. in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.* Quam quoque formulam mutatis mutandis ad mulierem converſus iterum ter repetit. Ἀῤῥαβωνίζεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ, ἡ δεῖνα, τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, τόνδε, &c. *Deſponſat ſerva Dei N. ſervum Dei.* Dextris digitis immittuntur annuli, qui à Paranympho inde detracti viciſſim commutantur, tum ne fœmina de inferiori ipſius ſorte, quam vilior annuli materia ſubinferre videatur, nimium doleat, tum ut hoc pacto firmetur, jus poſſeſſionemque rerum, quas habent vel ſunt habituri, utriſque ſimul in communi cedere.

Poſt ſponſalia ſtatim ad nuptias, modo velint ſponſus & ſponſa, proceditur, quas ſecreto fieri omnino illicitum eſt: μηδεὶς μυστικῶς στεφανέσθω, ἀλλὰ παρόντων πλειόνων, ὁ γὰρ τοῦτο κατατολμήσας ἐργάζεσθαι σωφρονιζέσθω τιμωρούμενος· δηλονότι καὶ τοῦ ἱερέως, ὡς τοῖς ἀπρεπέσιν ἑαυτὸν ἐμβάλλοντος τὰς ἀξίας εὐθύνας εἰσπραττομένου, κατὰ τὴν τῶν Εκκλησιαστικῶν κανόνων διάταξιν. (a) *Nemo clam matrimonium contrahat, ſed coram pluribus id fiat. Qui enim id agere auſus ſit, pœnam ſubeat; etiam ipſe Sacerdos, qui rebus indecoris ſeſe ingeſſerit, pœnas quoque pro merito luat, ſecundum Eccleſiaſticorum canonum ordinationem.*

Coronarum in nuptiis celebrandis adhuc conſtantiſſimus eſt uſus, quarum ſymbola, ne dicam complementum, habentur; unde στεφάνωμα pro nuptiis frequentiſſime occurrit, & στέφεσθαι & στεφανοῦσθαι idem ac γαμεῖσθαι. Coronæ autem ex oleaginis ramuſculis conſtant, quos ſetæ candidæ purpu-

(a) *Harmenopulus apud Gabrielem Philadelph. p. 55. a.*

reis

reis intextæ circundant. Altera viri caput tegens, Sacerdos pronunciat, στέφεται δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὁ δεῖνα τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ, τήνδε, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. *Coronatur, hoc est, in uxorem ducit servus dei N. servam Dei N. in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti* ; altera fœminam coronat, eadem formula, mutatis mutandis, utens, στέφεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ τὸν δεῖνα &c. hoc est, *serva Dei coronatur*, id est, *nubit*, &c. Dextris manibus ad invicem implexis ambos benedictione ter impertit, dicens, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξῃ καὶ τιμῇ στεφάνωσον αὐτούς. *Domine Deus noster, gloria & honore corona eos.* Denique commune poculum ab utrisque delibandum, tum in lætitiæ & concordiæ signum, tum in mutui convictus earundemque rerum possessionis arrham porrigit.

Ad augendam nuptiarum solennitatem, communem quam victuri sunt vitam à sacra communione auspicantur sponsus & sponsa : ille quatuordecim, illa tredecim annis semper major ; neque enim immaturior ætas per canonas matrimonio apta est. Τῶν κρατούντων

τέντων sive *quorum in potestate sunt*, sive sint Parentes, sive Domini, sive Tutores, consensum adeo necessarium hac ex parte judicant, ut citra ipsum, matrimonium illicitum & quasi πορνεία habeatur: qualem quoque censuram vibrant adversus λαθρογαμήσαντας sive *clandestinis nuptiis copulatos.*

(*a*) Inter alia matrimonii contrahendi ἐμποδίσματα, impedimenta, censetur ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πνευματικὴ συγγένεια *spiritualis cognatio e Baptismate oriunda*, ut exempli causa, qui quempiam è sacro lavacro suscipit, ipse & filius ipsius ab ejusdem matre & filia arceantur: (*b*) Item qui duas sorores hac spirituali cognatione conjunctas ducit, item qui eundem patrem lustricum habent, παλικάρι & κορασίδα, hoc est, *juvenis & puella* inde fiunt, ut loquuntur, ἀδελφοὶ πνευματικοί, hoc est. *spiritualem quandam affinitatem contrahunt*, ut ab istiusmodi nuptiis tanquam incestuosis quammaxime abhorreant.

(a) *V.* Βασιλικῶν *lib.* 28. *tit.* 5. *cap.* 17.
(b) *V. Determinationem metropolitæ Corinthii* Joasaphi *apud Crus. in Turco Græc. lib.* 4. p. 314. *v. etiam p.* 339.

Cum

Cum ſtatuant (c) τȣ͂ γάμȣ ἐφ᾽ ὅρȣ ζωῆς αὐτῶν εἰς καθ᾽ ἃ κίνδυνον δὲν ἐξαφίνωται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον *neminem cujuſcunque periculi prætextu per totum vitæ terminum ab alicujus matrimonio dimittendum*, idemque eſſe τὴν συγκλήρωσιν πάσης ζωῆς ἀχώριστον, *totius vitæ inſeparabile conſortium*; neſcio utrum magis mirer an doleam tot repudiis leviuſculis quidem de cauſis, ἐκτὸς τῆς πορνείας, *extra caſum adulterii*, indultum eſſe, quaſi vinculum iſtud, quod alias fatentur ἄῤῥηκτον, pro vaga cujuſpiam libidine & arbitrio adeo facile ſolvi potuiſſet. Huic malo Reverendorum Antiſtitum pietatem tandem aliquando occurſuram ſpero, quos tantum abeſt, ut levitatis aut avaritiæ incuſem, ut genti in vindictam, ubi odium, aut in novos amores, ubi faſtidium irrepſerit, effuſiſſimæ & quam maxime effræni non aliter ſatisfieri poſſe credam, niſi hac iniqua indulgentia.

Oleum ſacrum conficere Sacerdotibus licet, à quibus cavendum eſt maxime, ut ſit καθαρὸν χωρὶς τινος ἀρτύματος

(c) Ὁμολογ. p. 135.

τος

τος, *purum absque omni condimento & mistura.* Hoc licet ægri in extremis laborantes potissimum unguntur, ab aliis extra periculum mortis longe positis, vel doloris leniendi vel ægritudinis leviusculæ sanandæ causa, vel in spirituale gaudium munimenve adversus infensissimum, quocum confligendum erit, animarum hostem, modo id expetant, (& expetunt id quidem sæpissime,) ungendis non abstinent.

Hunc sacrum ritum soli administrant Sacerdotes, πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ γίνεται τὸ μυστήριον τοῦτο ἀπὸ ἱερεῖς μὲ τὰ ἀκόλουθα τοῦ μυστηρίου, καὶ ὄχι ἀπὸ τινα ἄλλον: *convenit, ut attendamus hoc sacramentum, una cum iis, quæ illud consequuntur, a Sacerdotibus fieri & non a quoquam alio:* juxta D. *Jacobi* sententiam, cap. v. 14. *infirmatur aliquis inter vos?* προσκαλεσάτω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, *advocet presbyteros Ecclesiæ.* Nescio tamen, an quod maxime volunt contenduntque hinc firmissime concludi debeat, plures in illo perficiendo necessario convenire oportere. Ακολουθία τοῦ ἁγίου ἐλαίου sive *Officium sancti olei* septem Sacerdotes in hunc finem congregandos

gregandos statuit, quorum unusquisque partim ungendo, partim precando, munere suo seorsim defungitur. Non tamen numerus iste septenarius ita exigendus videtur, quin saltem, modo tres conveniant, id peragendum sit. Ægrotantium frons, aures ac manus oleo hoc sacro obliniuntur. Unctionem autem semper comitantur preces, unde ritus iste Εὐχελαίου hoc est, *olei cum oratione* nomen habet: cujus formula exstat in Euchologio: *Πάτερ ἅγιε, ἰατρὲ τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὁ πέμψας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν πᾶσαν νόσον ἰώμενον, καὶ ἐκ θανάτου λυτρούμενον, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτὸν σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας, καὶ ζωοποίησον αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου, πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* &c.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ πηγὴ τῶν ἰαμάτων Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *Pater sancte, animarum corporumque Medice, qui misisti unigenitum tuum filium Dominum Jesum Christum*

ſtum omni morbo medentem & a morte redimentem, ſana quoque ſervum tuum N. a corporali & Spirituali, quæ illum detinet, infirmitate, illumque vivifica per Chriſti tui gratiam, interceſſionibus ſanctiſſimæ dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper virginis Mariæ, *&c. Quia tu es fons ſanationum Chriſte Deus noſter, & tibi gloriam referimus, Patri & Filio & Spiritui ſancto, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum.*

Ædes infirmorum oleo hoc ſacro tandem quoque obliniuntur, figura crucis parietibus poſtibuſque expreſſa, quo tempore Sacerdotes *Pſalmum* XC. *qui habitat adjutorio altiſſimi* cantando recitant. Sed de ſeptem *Græcanicæ* Eccleſiæ Sacramentis hactenus.

Inter tot diriſſimæ ſervitutis ærumnas, quæ *Græcos* pene obruunt, ac probra quibus Chriſtianum nomen à ſordidiſſimæ & rerum ſacrarum contemplationi prorſus ineptæ mentis homuncionibus, qui quicquid ultra ſenſuum ſphæram attollitur, ſannis & ludibrio proni excipiunt, quotidie βλασφημεῖται & laceratur, non leve tum divini favoris & miſericordiæ, tum veritatis or-

thodoxæ contra vaferrimas quorundam in orbe Christiano (qui ejus fundamenta sub prætextu sobriæ & magis illuminatæ rationis, subtilis ingenii præstigiis freti, apertissime avulsum eunt) machinationes stabiliendæ argumentum petendum duco, quod integram illæsamque mysteriorum fidei professionem constantissime & inconcussa mentis firmitate adhuc retinuerint.

Nullus, quo de sanctissima ac individua Trinitate vel de incarnatione æterni filii *Dei* labefactantur Ecclesiæ Catholicæ dogmata, hactenus irrepsit error. Simplicis fidei tenaces, curiosulis distinctiunculis, quibus magis obscuratur, eam non eunt explicatum. *Arii*, *Nestorii*, & *Pauli Samosateni* cæterorumque Hæresiarcharum penitus damnatur vesania. Quorum partibus si quis, Evangelicæ veritatis læsæ manifestus, favisse deprehensus fuerit, illico è communione sacra ejectus, diris devovetur, non nisi ejurata cum lacrymis & deprecationibus, quam imbiberat, hæresi, in Christianorum orthodoxorum numerum iterum recipiendus.

Περὶ τρόπου τῆς ὑπάρξεως, sive *de modo subsistendi*

subsistendi personæ Spiritus S. cum Ecclesiis Occidentalibus adhuc ipsis non convenit; nec, si Antistitum reluctantia (ita enim mollius loqui, quam cum quibusdam pravæ obstinationis culpam ipsis exprobrare mallem) spectetur, unquam posse convenire videtur. Criminantur *Græci*, *Latinos* hac in re mala fide egisse, qui, ipsis in consultationem non adhibitis, nulla reverentia, ratione nulla penultimi canonis Synodi *Ephesinæ*, quo id sub Anathemate vetitum erat, habita additamentum istud, καὶ ἐκ υἱοῦ symbolo *Constantinopolitano* inseruisse ausi fuerint. Provocant enim ad Patrum scripta, ad acta Synodalia, ad Ecclesiasticæ Historiæ libros, ad codicum manuscriptorum fidem, quotquot reperiri poterunt, imo *Romam* ipsam contestantur, symbolum illud duabus tabulis argenteis jussu *Leonis* tertii Pontificis *Romani* in Basilica S. *Petri* appensis *Latine* & *Græce* inscriptum, (*a*) ut-

(a) *Vide etiam Epistolam* Photii *ad Archiepiscopum* Aquileiæ, *p.* 529. *in auctario Bibliothecæ* Græcorum *Patrum: ubi Doctissimus Patriarcha Symbolum illud appellat τὸ ἄχραντον τῆς εὐσεβείας Μάθημα & τῆς πίστεως ἅγιον Μάθημα p.* 536. *& in*

Epistola ad Michaëlem Bulgariæ *Principem* p. 2. τὸ ἱερὸν καὶ θεόχρηστον τῆς ἱερᾶς ἡμῶν λατρείας Μάθημα. Justinianus *Imperator in* VII. *Lege Cod. de Summa Trinitate, & fide Catholica* Ὀρθὸν τῆς πίστεως τοῦτό ἐστι τὸ ἅγιον Μάθημα ἤτοι σύμβολον κρατοῦμεν τε καὶ φυλάττομεν, τὸ παρὰ τῶν τιη ἁγίων πατέρων ἐκτεθέν, *&c. Hic enim titulus* τό Μαθημα *Symbolo præfigebatur, ut videre est apud* Socratem *in Histor. Eccles.* 1. l. c. 8. *unde in ejusdem peculiare cognomentum transiit, vice illius promiscue usurpatum, utpote quod a singulis quoque Catechumenis ediscendum, memoriterque in veræ fidei tesseram recitandum esset.*

pote integrum, eademque qua à Patribus *Constantinopolitanis* verborum formula compositum,, hac additione prorsus caruisse. Quæ de hoc dogmate in Synodo *Florentina* alterutrinque disputata fuerint, repetere instituti ratio non sinit, uti neque quid *Græci* Patres sua authoritate quam maxime venerabiles olim senserint. A majorum suorum vestigiis vel latum unguem discedere *Græcis*, qui hodie vivunt, religio est. Ita docuit reverendissimus Patriarcha *Jeremias*, idem dedit evictum D. *Cyrillus Lucaris*, quem licet in omnibus excusandum vix habeam, tamen sopita post cineres conditos invidia, longe meliori fato, quam quod quorundam malis artibus, & nequitia subiisset,

ſubiiſſet, æquis rerum æſtimatoribus digniſſimus videbitur, in Epiſtola, quam ad *Johannem Vytenbogardum* ſcripſit è *Valachia* adhuc Patriarcha *Alexandrinus*. *Ipſa*, id eſt, *Eccleſia* Græca, *Spiritum ſanctum a Filio eſſentialiter, & interne, & quoad eſſe procedere negat.* Idem poſtea ad thronum *Conſtantinopolitanum* promotus in ὁμολογίᾳ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, qua ſibi invidiam & fatale odium infeliciſſime conflavit, cap. I. πνεῦμα ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς δι᾽ υἱοῦ προερχόμενον *Spiritum ſanctum a Patre per Filium procedentem.* Quali formula juxta *Græcorum* Patrum mentem utebatur; iſtud enim in Concilio *Florentino* faſſi ſunt *Ruſſenſis* & *Nicenus* Antiſtites, ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ ἅγιοι λέγουσι τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ, οἱ δὲ δυτικοὶ λέγουσι τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ--- *quod Orientales Patres dicant Spiritum S. a Patre per Filium, Occidentales etiam a Filio procedere* & potiſſimum S. *Maximi* & S. *Johannis Damaſceni*, quos in teſtes produxit *Marcus Epheſius*, οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὡς δι᾽ αὐτοῦ ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον *non ab illo, ſed per illum a Patre procedentem.* Unde maxime mirari ſubit, in re adeo

comperta rationem fugere potuisse secundæ synodi sub *Parthenio Constantinopoli* M.DC. XLII. contra *Cyrillum* habitæ assessores, illum hac injustissima censura στηλιτεύοντας, quod in illa, quam edidit, confessione, τὴν ἀΐδιον καὶ ὑπαρκτικὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος πρόοδον ἐκ Πατρὸς καὶ υἱοῦ ὑποτίθησι παρὰ γνώμην τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας--*æternam & substantialem Spiritus S. processionem ex Patre & Filio constituat, præter Catholicæ Ecclesiæ sententiam.* Sed desino mirari, cum meminerim, Viri sancti famam apud *Græcam* gentem denigrandam ipsorum interesse; & hic quoque, uti in aliis, humanis affectibus, (qui judicium & veritatem aliorsum rapiunt; & bene dicta quovis prætextu in pejus interpretantur) nimium quantum indultum fuisse. Ita denique nupera confessio, (*a*) Πνεῦμα ἅγιον ἀπ' αἰῶνος ἐκπορευόμενον ἐκ πατρὸς---*Spiritus S. ab æterno a Patre procedens :* & expressius, (*b*) Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευόμενον ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, ὡς πηγῆς καὶ

(a) *Pag.* 22. (b) *Pag.* 90.

ἀρχῆς

ἀρχῆς τῆς θεότητος διὰ τὸ ὁποῖον ὁ αὐτὸς σωτήρ μας διδάσκει λέγων, ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται-- *Spiritum* S. *a solo Patre, utpote fonte & principio Deitatis, procedentem: juxta quod ipse Salvator noster nos docet, dicens, cum venerit Paracletus, quem ego ad vos a Patre mittam, Spiritus veritatis, qui a Patre procedit.* S. *Johan.* Cap. XV. V. 26.

Ab argumentis vero recensendis, quibus processionem Spiritus S. à solo Patre esse enixissime contendunt, in præsens abstineo, ea justo operi, si Deus dederit, reservaturus; postquam unicum illud, quod doctissimus & pientissimus Martyr *Cyrillus* in prælaudata Epistola fusius explicandum suscepit, inde protulero; *Ipsa, Græca* Ecclesia, *Spiritum S. a Filio essentialiter, & interne, & quoad esse procedere negat: quia veretur, ne dicendo a Filio, ut a Patre, duo asserat in divinis principia existentiæ Spiritus* S. *quod esset impium.*

Interim, ut ab iniquis suspitionibus

hanc *Græcorum* opinionem muniam, quasi in cæteris articulis heterodoxiam post se trahat, ab omni hæreseos *Macedonianæ* cæterorumque Πνευματομάχων labe puri & immunes, Spiritum S. esse ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, *ejusdem essentiæ cum Patre & Filio*, ab æterno Deum esse, ἐκπορευόμενον ἀπὸ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν τοῦ πατρὸς ἀνάρχως εἴτουν αἰωνίως, *procedentem ab essentia & natura Patris sine principio sive æterne*, ἰσότιμον, *æquali cultu adorandum*; deinde Spiritum Filii esse, hoc est, à Filio πέμπεσθαι, δίδοσθαι, προχεῖσθαι, ἐκχεῖσθαι, ἐμφυσᾶσθαι, προϊέναι, *mitti*, *dari*, *profundi*, *effundi*, *inspirari*, *emitti*, firmissima fide agnoscunt, hujusmodi vocabulis, quæ in Evangeliorum paginis Patrumve scriptis occurrunt, solummodo retentis. Quæ ultima ad missionem Spiritus S. à Filio in tempore factam plane referuntur: quam si quis processionem vocaverit, non repugnant, modo non intelligatur interna illa processio, secundum quam, ut loquitur D. *Cyrillus Lucaris*, *Spiritus Sanctus habet esse vel suam subsistentiam.* Neque hoc modo Sanctissimæ Triados personas

ſonas confundunt, aut τὰ προσωπικὰ ἰδιώματα ſive *perſonales* Filii & Spiritus Sanẽti *relationes* & proprietates auferunt, cum ὁ τρόπος γεννήσεως, quo Filius ſubſiſtit, & ὁ τρόπος ἐκπορεύσεως, quo Spiritus Sanctus, maneant diſtincti & inconfuſi. Injuſte ergo vapulant *Græci* ab intemperantis zeli viris, quaſi fidei Catholicæ deſertores, & de Spiritu Sancto tantum non hæretice ſentientes; cum hinc fiat manifeſtum, litem hanc, quæ nimia cum animorum acritate ultra omnem Chriſtianæ vel charitatis vel modeſtiæ modum alterutrinque agitata, horrendo inter Orientem & Occidentem Schiſmati originem dederit, quod moderatiores fatentur, de phraſi & modo loquendi eſſe. Nec minus diſplicet aliorum temeritas, qui tanta cum confidentia, quaſi arcanorum ſanctiſſimi Numinis conſcii eſſent, pronunciant, Spiritum Sanctum hunc, quem de ipſo errarunt, errorem ultum fuiſſe, & manifeſta iræ in *Græcos* hac potiſſimum de cauſa indicia exhibuiſſe, eo quod *Conſtantinopolis* Imperii & Religionis *Græcorum* urbs præcipua in feriis Pentecoſtalibus, hoc eſt, die *Mar-*

tis,

tis, vicesimo nono die *Maii* A. Ch. M. CCCC.LIII. à barbaris hostibus occuparetur. Hujus consequentiæ, quam ex hac circumstantia temporis rectissime deductam credunt, vim exemplo non absimili confodiam. *Rhodum* festo beatissimorum natalium Christi, A.Ch. M. D. XXII occuparunt quoque *Turcæ*; at quam iniquissimum foret, *Rhodienses*, aut milites *Hierosolymitanos* læsæ adversus *Christum* fidei reos hinc vel leviuscule suspicari, judicent æquiores.

Cum de statu functorum vita è Scripturis sacris, (quæ fundamentale istud principium, cui innititur omnis religio, diversas nimirum sortes ab animabus post emigrationem è corpore pro diversa vitæ in seculo anteactæ ratione subeundas esse, cuivis vel mentis sobriæ & non penitus obbrutescenti dedere evictissimum) humano ingenio sese in res creditu propositas curiose nimium & audacter ingerenti non omni ex parte satisfiat, non mirandum videbitur, si in sententiis de earundem modis, quos præ Revelationum defectu capere nequimus, vel re nondum in pressius

ex-

examen revocata male capimus, colligendis amplexandisque adeo facile sit erratum, quod in *Græcorum* excusationem hic monendum duxi, quos præceps ac κακοζηλία sive mala antiquorum imitatio traxerit in errorem.

Cum piorum animas cœlos non recta petere, jam uti & olim in seculis antiquioribus, creditum sit, ubinam collocari debeant, suis quas sibi nectunt difficultatibus involuti, plane hærent; locum istum, ubi ubi sit, quem τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, *manus Dei*, quia legitur in Ecclesiastici cap. III. v. I. δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, vel *Paradisum*, ob *Christi* ad latronem de cruce simul pendentem verba, S. *Lucæ* XXIII. 43. vel *sinum Abrahæ* ex S. *Matthæi* cap. X. v. II. subinde nuncupant, omnino à cœlo distinguendum docet oratio illa, qua in Missis celebrandis utuntur: μνήσθητι κύριε πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ᾽ ἐλπίδι ἀναστάσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. *Memento Domine omnium, qui in spe resurrectionis & vitæ æternæ obdormiunt, & fac eos quiescere, ubi lumen vultus tui respicit.* Quorsum enim

enim hæc oratio, nisi illos futuræ gloriæ in divina præsentia postea complendæ nondum compotes suppofuerit? Hac tamen sententia quasi retracta & damnata, vi veritatis adacti illas in cœlo collocare videntur: (*a*) ὁποῖος ὀνομάσει τὸν τόπον τοῦτον ἕνα ὄνομα ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν, δὲν σφάλει: μόνον νὰ γρικᾷ πῶς εἶναι αἱ ψυχαὶ εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν, καὶ (καθὼς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ψάλλουσιν) εἰς τὸν οὐρανόν. *Quocunque ex his nominibus locum istum quispiam appellaverit, non errabit; modo intelligat, animas divina gratia frui, & esse in cœlesti regno, & (ut hymni Ecclesiastici canunt) in cœlo.* Quod de impiorum animabus, illas nimirum in locum ipsarum, hoc est, Ἅδην & πῦρ αἰώνιον, *Hadem* & *ignem æternum* descendere, quasi melius edocti jam statuunt; quibus, uti in reliquis nominibus, hoc volunt significandum, (*b*) πῶς εἶναι τόπος τῆς κατακρίσεως, καὶ τῆς θείας ὀργῆς, εἰς τὸν ὁποῖον καταβαίνουσιν αἱ ψυχαὶ ἐκείνων, ὅπου μισεύουσιν ἀπ'

(a) Ὁμολογ. p. 87.
(b) *p.* 87.

ἐδῶ

ἐδῶ ὠργισμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπεγνωσμένοι, locum eſſe condemnationis & divinæ iræ, in quem deſcendunt animæ abeuntium, quibus Deus iraſcitur & quos rejicit.

Romanenſium dogma de *Purgatorio*, quod τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον frequentius appellitant, maxima cum animorum contentione, verbis ſaltem rejicere videntur *Græci*, utpote nullo Scripturarum teſtimonio, authoritate nulla muniendum; qua fide populum curant inſtituendum in confeſſione catechetica, (c) *οὐδεμία γραφὴ διαλαμβάνει περὶ αὐτοῦ, νὰ εὑρίσκεται δηλαδὴ κἂν μία πρόσκαιρος κόλασις, καθαρτικὴ τῶν ψυχῶν ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον. Nulla Scriptura de hoc tradit, quod reperiatur quæpiam pœna temporaria, animarum purgativa poſt mortem*, quod altero abſurdo uti ipſis videtur, premunt; *ſi anima*, inquiunt, *pro peccatis illis ſatisfaciat*, ἤθελεν ἐμπρεῖ νὰ δεχθῇ καὶ μέρος ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας, *tum pari ratione Sacramenti pœnitentiæ pars illic quoque pe-*

(c) *p.* 86.

ragi

ragi possit, quod est, uti censent, ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν *ab orthodoxa Doctrina alienum.* Veruntamen cum à flammis ustulatoriis licet quam maxime abhorreant, animas in abditissimis recessibus conditas detentasque, tum (ἀνιαρὰ) ærumnas subire ac perpeti, tum viventium suffragiis, oblationibus, & sacrificiis, si non penitus liberari, saltem adjutas quoddam refrigerium percipere habeant persuasum, ab his difficultatibus quomodo se bene expediverint (neque enim κρησφύγετα moror) non mihi videtur adeo facile aut conceptu aut explicatu. Ita enim Sacerdos orat pro anima defuncti: μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, σῶτερ, ἀνάπαυσον, φύλαξον αὐτὴν εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν τὴν παρὰ σοῦ, φιλάνθρωπε. *Cum Spiritibus justis consummatis servi tui animam, Salvator, fac quiescere, illamque in beatam vitam, quæ apud te est, benigne, custodi:* & postea, Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων, καὶ πάσης σαρκὸς, ὁ τὸν θάνατον καταπατήσας, τὸν δὲ διάβολον καταργήσας καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ σου δωρησάμενος αὐτὸς κύριε ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν τοῦ κεκοιμημένου δού-

λου

λου σου, τοῦδε, ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμὸς, πᾶν ἁμάρτημα τὸ παρ' αὐτοῦ πραχθὲν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ διανοίᾳ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς συγχώρησον, *Deus Spirituum omnisque carnis, qui morte conculcata & Diabolo expugnato vitam mundo largitus es, ipse Domine, fac quiescere animam servi tui defuncti N. in loco lucido, in loco amœno, in loco refrigerii, ubi dolor, ærumna, & suspirium aufugit. Omne peccatum sive verbo, sive opere, sive cogitatione ab ipso admissum, tu benignus ac clemens Deus, remitte*----ut plurima hujusmodi, quæ in τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ ἐξοδιαστικοῦ seu *officio exequiarum* ubivis occurrunt, jam prætercam. Qua de causa μερίδας seu particulas supra memoratas in antecessum offerre solent, ut docet D. *Gabriel* in tractatulo περὶ τῶν μερίδων: Ἔτι προσφέρομεν αὐτὰς ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων πατέρων, καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ φίλων καὶ συγγενῶν. τὸ δὲ τέλος, ἵνα τάξῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὁ κύριος ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἔνθα ἀπέδρα, λύπη καὶ στεναγμὸς· καὶ ἵνα

κατα-

καταπέμψῃ ἄνεσιν καὶ παρὰ ψυχὴν τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀνιαρῶν, καὶ δώσῃ αὐτοῖς ἐλευθερίαν καὶ λύτρωσιν τῶν ἐν τῷ ᾅδῃ στεναγμῶν καὶ δακρύων, καθάπερ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία διδάσκει κηρύττουσα---*Etiam illas offerimus pro iis, qui in Christo obdormierunt, patribus & fratribus nostris, & amicis & cognatis: finis autem est, ut Dominus illorum animas collocet in loco lucido, in loco amœno, in loco refrigerii, ex quo dolor & gemitus exulat, & ut iis impertiatur remissionem & relaxationem ab ærumnis, quæ illos detinet, detque iis libertatem & redemptionem ab inferni gemitibus & lacrymis; sicut sancta Dei Ecclesia docet prædicatque.* Ita in Missa *Chrysostomiana*, prout hodie mirum in modum interpolata habetur, ὑπὲρ τεθνεώτων sive *pro defunctis* Sacrificium incruentum peracturus Sacerdos dicit, ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ ἀφέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου, δεῖνος, ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἔνθα ἀπέδρα, λύπη καὶ στεναγμὸς, ἀνάπαυσον αὐτὴν ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, *pro requie & remissione animæ servi tui N. in loco lucido, a quo aufugit dolor & gemitus, fac eam quiescere*

quiescere, ubi respicit lux vultus tui. Hanc particularum offerendarum rationem suppuduit, ut videtur, *Cyrillum Lucarim* admisisse, qui aliam excogitavit; cujus verba hac de re ex epistola ante memorata exscribere non gravabor-- *Esset hic inserendum* περὶ μερίδων τῶν ἁγίων, quæ μερίδες *novem minimæ particulæ sunt panis, & decima S.* Mariæ *Matris Domini, quas post aquæ & vini in calice infusionem ab uno pane oblato sumptas penes* Eucharistiæ *panem ponimus, ad significandum jam beatam esse sortem* Sanctorum, *qui, ut membra capiti Christo conjuncta, una in cœlesti gloria triumphant.* Missam hanc pro mortuis celebrare pro solenni instituto sui officii esse ducunt; neque enim alia est à *Chrysostomiana*, nisi quod illo tempore Epistolam & Evangelium pro mortuis legat Sacerdos, & in gratiam defunctorum, quos nominat, tot μερίδας apponat. (*a*) Ita praxin hodiernam adstruunt nuperæ Confessionis authores: ἡ ἐκκλησίας μὲ δικαιοσύνην προσφέρει δι' αὐτὰς τὴν ἀναίμακτον θυσίαν

(a) *Pag.* 86.

ϰ) προσευχὰς πρὸς θεὸν πέμπει ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν: μα ὄχι ἐκεῖνοι νὰ πάσχυσι κἂν μίαν κόλασιν ϰ) μετ' αὐτὴν νὰ καθαρίζωνται. *Ecclesia juste quidem ob animas defunctorum incruentum Sacrificium Deo offert, precesque fundit pro remissione peccatorum; non quod, cum vel aliqualem pœnam subierint, postea purgentur*; quod adjiciendum censuere, ne *Purgatorii* dogma, quod à se tantopere amoliuntur, & ad cujus nomen quasi attcniti resiliunt, iisdem tamen quæ defunctis impenduntur officiis peractis, amplecti videantur.

At dum ab errore *Purgatorii* anxie nimis, ne dicam inepte, sibi caveant, in errorem *Origenicum* de animabus impiorum ex inferno tandem liberandis videntur prolapsi: ita enim dogmatice statuunt, βέβαια πολλοὶ ἀπὸ τὺς ἁμαρτωλὺς ἐλευθερώνυνται ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῦ ἅδυ, ὄχι μὲ μετάνοιαν ἢ ἐξομολόγησιν ἐδικήντυς, ἀλλὰ μὲ τὰς ευποιΐας τῶν ζώντων ϰ) προσευχὰς ὑπὲρ αὐτῶν τῆς ἐκ-

Pag. 83.
Pag. 84.

κλησίας,

κλησίας, καὶ μὲ τὴν ἀναίμακτην μάλιστα θυσίαν, ὅπου καθ' ἡμέραν προσφέρει ἡ ἐκκλησία διὰ τοὺς ζῶντας καὶ τεθνηκότας κοινῶς ὅλως: *certo multi peccatores a vinculis Inferni liberantur, non ob ipsorum pœnitentiam aut confessionem in illis infernalibus claustris, sed ob viventium pia opera & eleemosynas, propter Ecclesiæ pro iis fusas orationes, & potissimum propter incruentum sacrificium, quod quotidie offert* Ecclesia *pro omnibus viventibus simul & mortuis:* item μόνον αἱ θεῖαι λειτουργίαι, αἱ προσευχαὶ καὶ ἐλεημοσύναι, ὅπου γίνουνται δι' αὐτὴν ἀπὸ τοὺς ζῶντας, ἐκεῖνα τὴν ὠφελοῦσι πολλότατα, καὶ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἅδου τὴν ἐλευθεροῦσιν, *solum divinæ Missæ, preces, & eleemosynæ, quæ a viventibus pro ipsa anima fiunt, illam maxime adjuvant, illamque a vinculis inferni liberant.* Generalis autem Missa pro mortuis peculiari solennitate celebratur Sabbato ante Pentecosten, omnium animarum memoriæ sacro.

Statis diebus anniversariis defunctorum parentum, cognatorum, amicorumve sepulchra invisere pietati ducunt, exequias solennes hoc ritu re-

 petituri;

petituri; poſtquam vero Sacerdos, quod ſui officii eſt, peregerit, explicatis ſuper ſepulchra ſtrophiolis, productiſque cibis denuo apparant convivium non ſine hilaritate, utpote quibus ex longa conſuetudine menti infixum eſt, ſe his ritibus funebribus functos de mortuis optime mereri.

Imagines ſculptas, præcipue vero prominentiores, tanto animi faſtidio ac indignatione rejiciunt *Græci*, ut in *Latinos* hac in re, quaſi iis cum *Ethnicis* plane conveniſſet, excandeant invehanturque, D. *Johan. Damaſcenum*, quem inter præcipuos Eccleſiarum Orientalium doctores merito numerandum arbitrantur, ſecuti. At picturarum, quas εἰκόνας γραπτὰς ſive *imagines pictas* nuncupant, ſive *Chriſti* ſive Sanctorum, longe diverſa eſt ratio, quæ ἅγιαι καὶ σεπταὶ, *ſacræ & venerandæ* habentur. Has δοξάζειν, τιμᾷν καὶ προσκυνεῖν (ſingulis enim hiſce vocabulis promiſcue utuntur) honore & cultu proſequi & adorare ipſis ſolenne eſt. In celebrium Veſperarum miniſterio, ex ordinatione *Philothei* Patriarchæ *Conſtantinopolitani*, ſacerdos non niſi poſt

tres reverentias (μετανοίας) coram imagine *Christi*, totidemque coram imagine virginis *Deiparæ* factas, sacrarium ingreditur; & ita in tempore celebrandæ Missæ fiunt τρία προσκυνήματα ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, *tres adorationes coram iisdem imaginibus*: (*a*) quas etiam pro diversa officii in sacris faciendis ratione subinde pariter ille colit & thymiamate suffumigat; cujusmodi imaginibus ornatur Tabulatum istud, quo Bema à reliqua Ecclesiæ parte disjungitur, ut populo introeunti magis obviæ & conspicuæ sint. At in celebrioribus Sanctorum festis, quo populi reverentia adversus illorum memorias magis accendatur, eorundem picturas in chartis graphice è prelo elaboratas in suggesto prope mediam chori partem positas (ideo εἰκόνας τοῦ προσκυνήματος dictas) producunt, quas inclinato corpore & genibus honoris causa unusquisque fere osculari gestit. Cultum hunc tum septimæ Synodi, quæ ip-

(a) *Vide Sancti Chrysost. liturg.*

sum

ſum ſtabilivit inque uſum revocavit, auctoramento, tum hoc prætextu, ut ut levi, adverſus ingentem iſtam argumentorum quibus obruitur, copiam ſatis munitum opinantur. (*b*) Ἡμεῖς ὅταν τιμῶμεν τὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσκυνοῦμεν, δὲν προσκυνοῦμεν τὰ χρώματα, ἢ τὰ ξύλα, μὰ τοὺς ἁγίους ἐκείνους, τῶν ὁποίων εἶναι αἱ εἰκόνες, δοξάζομεν μὲ προσκύνησιν δουλείας, βάλλωντας μὲ τὸν νοῦν μας τὴν ἐκείνων παρουσίαν εἰς τὰ ὀμμάτιά μας. *Nos cum honoramus imagines, eaſque colimus, neutiquam colores aut lignum colimus, ſed ipſos ſanctos, quorum ſunt imagines, cultu duliæ: mente noſtra illos noſtris oculis adeſſe concipientes:* item (*c*) οὔτε δίδεται ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τὴν τέχνην τῆς ζωγραφικῆς, ἀλλὰ εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων ἐκείνων, ὅπου αἱ εἰκόνες παρασταίνουσι, *Cultus iſte ab orthodoxis non exhibetur erga artificium picturæ, ſed ſanctorum perſonas, quos imagines iſtæ repræſentant.* Sed de his plus ſatis.

Habes jam, *Vir Nobiliſſime & Ampliſſime*, de Eccleſiæ *Græcæ*, quæ inſig-

(b) *Pag.* 237.
(c) *Pag.* 238.

ni divinæ bonitatis miraculo inter tot ærumnas fidei Christianæ retinentissima adhuc perseverat, regimine præcipuisque dogmatibus ac ritibus qualem qualem commentariolum, quem, cum oratione longè productiori iste facile deduci potuisset, summa rerum capita delibasse contentus, ultro & de industria contraxi. Cum vero de *Græcia* (eheu!) quam afflictissima alias bene mereri vix possim, ardentissimis votis, quibus *Tibi* pro vera illa pietate, quam nullis aulæ deliciis, blanditiis nullis, nullisve honoribus expugnabilem servas illibatam, & pro ingenti isto, quo erga universum populum Christianum affectu propendes, nihil gratius, optatius nihil fore dudum pro comperto habui, apud *Christum* communem nostrum Salvatorem, quoad vixero, contendam, ut ipsa è *Turcarum* tyrannide mutuis Christianorum Principum auxiliis tandem erepta, pristinæ puritati restituatur. *Christe audi nos*, AMEN.

E *Collegio* B. *Mariæ Magdalenæ* OXON.
Augusti xx. A. Ch.
M. D. C. Lxxv.

AMPLITUDINI TUÆ
Deditissimus

T. S.

FINIS.

Folio.

LE *Blanc Theses Theologicæ.*

Jamblichus de Mysteriis Ægyptiorum, Gr. Lat.

Marmora Oxoniensia.

Catalog. Librorum Bibl. Bodleianæ.

Historia Universitatis Oxoniensis.

Charltoni *Onomasticon Zoicon.*

Tavernier's *Travels.*

Royal Pharmacopœa.

Pocock *on Micah and Malachi.*

Hammond's *Sermons.*

Pell's *Tables of Square Numbers.*

Petry's *History of the Church.*

Cæsars *Commentaries, English.*

Theatri Oxoniensis Encœnia.

Quarto.

Wallisii *opera Mechanica.*

Horrocii Astronomia.

Mercatoris *Logarithm. Tech.*

Gregorii *Exercitationes Geom.*

Pell's *Algebra.*

Wallisii *Exercitationes Tres.*

Octavo.

Rhetores Selecti, Græc. Lat.

Mayern *de Arthritide.*

Elenchus motuum in Anglia.

Needham *de formato Fætu.*

Lower *de Corde.*

Crows *Elenchus Script. in Script.*

Viri Eruditissimi Joannis Morini, aliorumque clarissimorum virorum selectiores Epistolæ cum notis & Animadversionibus.

I. EPistola Synagogæ Samaritanorum quæ est in urbe Sichem, seu Napolous ad Clarissimum virum Josephum Scaligerum, Interprete Joanne Morino, fidem suam, mores, ritusque suos fusius in ea explicant, simulque exponunt qua in re à Judæis discrepent.

II. *Epistola Samaritanorum in Ægypto commorantium ad Jos. Scaligerum de eodem Argumento, & eodem Interprete J. Morino.*

III. *Andreas de Leon Samorensis, Cl. viro Michaeli le Jay. Regia Bibliorum Antuerpiensium editio quæ magnam partem extat in Bibliis Parisiensibus castigatur in plurimis locis; Paraphrasis Chaldaica ad antiqua exemplaria M. S. S. reformatur; specimen novæ editionis Bibliorum*

XII.

INDEX.

larum Astronomicarum quibus nunc Persæ utuntur, & de his judicium diagramma Triacontaeteridis Arabicæ quam ab Astronomo Persa habuerat.

XXVII. *J. Morinus Illustrissimo Cardinali Barberino scribit Apologiam, libri cui nomen fecerat,* De la Grandeur & Souverainete temporelle donée à l'Eglise Romaine, *ob cujus editionem male audiebat Morinus apud Aulicos urbis.*

XXVIII. *Renatus Goezaldus J. Morino de iis quæ Romani Aulici in ejus libro notaverant.*

XXIX. *Jo. Morinus Dom. Soari cui impositum fuerat onus à Cardin. Barberino in opus illud inquirendi.*

XXX. *Idem eidem, Soarem sibi devincire conatur Morinus.*

XXXI. *Josephus Maria Suaresius J. Morino nævos quos ex ipsius libro eximendos notaverat aperit.*

XXXII. *J. Morinus Suaresio suum de fragmento quodam Tertulliani nuper edito Judicium interponit, similiter de excerpto quodam ex Epistola Sancti Maximi ad Monachos Siculos.*

XXXIX.

LIII.

INDEX.

LXXX.